

KASVATUS

**KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA**

Nr. 2

11. AASTAKÄIK. — VEEBRUAR 1929.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 2

Veebruar 1929.

11. aastakäik.

SISU: Noorsoo isetegeva osavõtu tähtsus, piirid ja võimalused karskuskasvatustöös — *Mag. A. Elango*. Karskusõpetuse võimalustest — *Mag. H. Roos*. Õppe- ja kasvatustöö korraldusest Šveitsi rahvakoolides — *Joh. Käis*. Adolf Damaschke riigikodanikukasvatusest — *J. Uustalu*. Huvi on õpetuse edu eeltingimus — *Joh. Käis*. Ettepanekuid keskkooli I astme ümberkorraldamiseks — *J. Lang*. Joonistamisõpetuse kava ülesehituse kavand — *A. Remmel*. Õpetajaskond karskuskasvatustööd süvendamas. Viies noorsookarskuskongress. Karskus. Rahvusvaheline koolinäitus Londonis. Välismaalt. Organisatsioonide teateid ja kroonika. Uusi raamatuid.

Noorsoo isetegeva osavõtu tähtsus, piirid ja võimalused karskuskasvatustöös.

Mag. Al. Elango.

Minu daamid ja härrad! Lubage kõige pealt tuua tervitusi Eesti Noorsoo Karskusliidult, kes on rõõmus asjaolu üle, et õpetajaskond oma esimese karskuspäeva laiajoonelisse päevakorda on võtnud ka noorsoo isetegevuse küsimuse karskuskasvatustöös. Noorsoo karskusliit, olles pidevas kontaktis teiste karskusorganisatsioonidega, tahab eriti pidada silmas õpetajaskonna organisatsioonilise keskkoha — Eesti Õpetajate Liidu tahet. Kahetsen vaid, et pean tooma neid tervitusi suure hiljaksjäämisega, sest eelmise päeva tööst ei saanud ma osa võtta, kuna tuli olla teisel koosolekul Paides, kus noored ise kaalusid umbes samasuguseid küsimusi.

On otse imestamapanev nähtus, kui vaatame pikema aja seisukohalt, et noorsugu on hakanud ise oma eluküsimusi harutama, oma saatust kaaluma ja oma tahet otsustavalt väljendama ning teostama. Noorus on periood inimese elus, kus valmitakse, see on periood, mis on määratud kogumiseks, ettevalmistamiseks meheea tegevusväljadele. Kuid nagu näeme, tänapäevane noorsugu ei piirdu üksi selle ülesandega. Nii meil

kui ka mujal on ta oma tahet hakanud väljendama loovalt, otsustavalt. Võime näha asju, mida endistel aegadel, välja arvatud vahest 30 viimast aastat, näha ei olnud. See näib olevat otse maailmaajaloolise tähtsusega pöördepunktiks. Näeme tõusvat uut kihti nimesid ja nõudvat endale vabadust, inimese õigusi. Näeme otsekui uut emansipatsiooni teostuvat, mis ei jää taha analoogilistest naiste ja tööliklassi iseseisvumispüüdeist, organiseerumistest oma elu korraldamiseks omaenda tahte kohaselt. Neis iseseisvumispüüdeis noorsugu ei piirdu enam väikeste, kitsaste raamidega vaid on hakanud oma ettevõtteid teostama isegi üleriigilistes, üldrahvuslikkudes piirides ja enamgi veel — oleme lugenud, et on peetud terve rida ka rahvusvahelisi noorsoo esindajate kokkusaamisi ja et läinud sügisel peetud ülemaailmaline noorurite kongress Hollandis omalt ulatuselt ei jäänud taha täiskasvanutegi ideelisist rahvusvahelisist kokkutulekuist. Samuti oleme lugenud, et juba 1913. aastal saksa noored võtsid vastu järgmise resolutsiooni: „Meie tahame

oma elu korraldada iseenese määramise järele, iseendi vastutusel, oma sisemise tõe tunde kohaselt“. Järelikult noorsugu tunneb end olevat teistest erineva ja rõhutades seda, tahab elu endakohaselt korraldada. See noorte tahe on leidnud aktsepteerimist ka täiskasvanute, pedagoogilise maailma poolt, kuigi mitte kõikjal. See noorsoo vastne ellusuhtumine on toonud kaasa murrangu pedagoogilises meetodeis. Noorsugu ei ole enam jäänud ainult passiivseks kasvatustöö objektiks, mille kallal võõras tahe mõju avaldamas, vaid on hakanud võtma osa kasvatustööst enda kujunemist aktiivselt mõjutava kaastegurina. Eriti on noorsoo mõju tunda olnud alkoholisnivastases võitluses.

Ei karskusliikumine ega ükski teine ideeline liikumine, nagu mitmesugused usulised ja poliitilised liikumised, tule enam toime sellega, et nende liikumiste juhid ülevalt alla pöörduvad noorsoo poole, neid käekõrvale võttes ja oma tahtmise järgi elust läbi juhtides. Juhin ning juhitava vahetõrja võiksime võrrelda raadio saatejaama ning vastuvõtteaparaadiga. Olgu jaam nii hea kui tahes, saatku ta välja kõigeväärtuslikumaid laineid, kui vastuvõtteaparaat ei ole kohandatud vastavale lainele, siis lähevad need lained kaduma. Kõige paremadki ideed, mis lähevad välja täiskasvanu kasvatavast tahtest, jäävad mõjuta, kui vastuvõtteaparaat — kasvatatav noorur, ei ole nende vastuvõtmiseks intendeeritud. Järelikult tuleb hoolt kanda mitte ükski selle eest, et väljaminevad lained olksid väärtuslikud, vaid ka selle eest, et neid saadetakse nii, et nad märgist mööda ei läheks, nimelt, et vastuvõtja noorur tunneks huvi pakutava sisu vastu, et ta ise seda loovalt vastu võtaks, mitte mehaaniliselt kätte õppides, teatavaks võttes, — vaid sisuliselt, hingega omaks võttes.

Kuid meie ei tohi noorsoo isetegevuse mõistet selles mõttes venitada liiga laiaks. Kui ma siin räägin noorusest, siis mõtlen ma selle all ainult küpsusiga. Mingist laste iseseisvast ellusuhtumisest ja ühes sellega lasteliikumisest ei saa olla juttu, kuna siin hingeline struktuur on sootuna teine. Laps suhtub elunähtu- sisse passiivselt, usaldavalt. Autoriteet

on temale kõik. Ta ei tunne veel tarvet ja tal pole võimeid oma siseelu ja ümb- ruse kohta iseseisvalt seisukohta võtta, mis nooruseas aga on otse paratama- tuks tarbeks ja millest enam-vähem loo- buvad ainult kõige isetumad, saamatu- mad subjektid, kellest edaspidiseski elus on vähe loota.

See noorsoo iseseisev seisukohavõtt maailma nähtuste suhtes on veel selle poolest iseloomulik, et see sünnib kõige- suurema tõsidusega. Noorurile on ta oma eluplaan, ta ilmavaade suurimaks pühaduseks, nagu usklikule tema usuli- sed veened, millesse ta suhtub suurima hardusega. Hingeteadusest teame, et ei ole sügavamad, veenvamad tõtt, kui on usuline tõde usklikule inimesele. Nii võime öelda, et nooruri kogu elukäsit- omab niisama suure tõelikkuse koefit- siendi nagu täiskasvanugi usulised vee- ned.

Täiskasvanut tema ilmavaates haa- vata, tema vaateid naeruväärseiks teha, neid alahinnata, see võib teda lühike- seks ajaks pahandada, ent nooruri juu- res see tähendab talle parandamatuid haavu lüüa, kuna temale ta eluplaan on peaaegu kõik. Noorur on nõus relvas- tatult oma ilmavaate eest sõtta minema, elu selle eest kaalule pannes. See on too igi-aegadest kiidetud noorurite endaoh- verdamise tung, oma tõekspidamiste kaitsmine säärase tõsidusega, mida täis- kasvanute juures kohtame vaid harva. Kuid iseseisvalt elunähtuste suhtes sei- sukohti võttes, noorur pörkab kokku eel- oleva „objektiivse vaimuga“, enneloo- dud väärtusega. Ta tunneb end otse- kui üürnik võõra poolt möbleeritud toas, kus iga asi on kohale asetatud võõra tahte poolt. Nii nagu üürnik ta- haks toas oleva mööbli asetada oma maitse kohaselt ja kui seda ei lubata, siis nõudlik üürnik katkestaks varsti üürilepingu, nii ka noorur ei saa end tunda küllalt kodusena, vabana ainult täiskasvanute poolt korraldatud maa- ilmas, kui talle ei anta ainukestki või- malust oma kõigeligemaski ümbruses asju korraldada oma tahte kohaselt. Muidugi, nii nagu üürnikul pole õigust pretendeerida oma tahte maksmapane- kule kogu majas, vaid peab piirduma sellega, millega tal on otsekohe kokku- puutumist, s. o. oma toaga, nii oleks ek-

situs ka noorsool nõuda, et kogu maailm oleks „noorurite vabariik“, vaid nendegi tahte aktiivsus peab piirduma ainult nende endi kõigeligema eluümbrusega ja siingi absoluutset vabadust omamata. Üürnik näit, peab piirduma ainult olemasoleva mööbliga ja loomulikult ka ise peab kinni teatavaist objektiivseist reegleist, kui ta mööblit oma tahte kohaselt taas asetab: voodit näit, ei asetata mitte külma akna alla ega kirjutuslauda pimedasse nurka. Niisugustest objektiivsetest määrustest ei saa mööda ka noorurid, vaid peavad neist harilikult ise tegutsedes kinni; kuid teatav liikumise vabadus peab olema, vastasel korral noorur tunneb end eluvõõrana, elu muulasena, kes, nagu noorsoo kirjandusliku loomingu katseist, päevaraamatuist ja kirjavahetusest näha, ära igatsema hakkab siit ilmast, kes alati unistab teisest paremast ilmast ja tihti selle „Schwärmerei“ tagajärjel tõeline ilmast lahkumine aset võib leida.

Selle juures ei saa salata väärnähutuse võimalust, et noorur oma „mina“ ülihindab, ruttab oma veeneid enneaegu teostama, kuigi ta ei tunne ennast veel küllalt, pole ennast tõelikult veel leidnud. Siin on täiskasvanute ülesanne nooruride ära näidata piirid, millest ta üle minna ei saa ega tohi. Tuleb tema tähelepanu juhtida rohkem enese õigele tundmisele.

Kui aga täiskasvanud vastu ei tule, noorte seisukorrast aru ei saa, võib noortes kerkida fanaatiline viha, fanaatiline võitlus kõige olemasoleva vastu ja tahe kogu maailma ümber korraldada. Sellest on arusaadav, miks noorsugu sageli mõne äärmusega kaasa läheb, näit. politikas või usualal.

Siin, selle asemel, et üürnikuna oma tuba korraldada, võideldakse kogu maailma vastu. Säärase hädaohtlikku fanatismi kaldumise üheks vasturohuks on kahtlemata noorusliku protestivaimu juhtimine nendele aladele, kus see avalduks vähem hädaohtlikul kujul, kus see ümbrusega nii teravasti kokku ei pörka, kus tal loomulikud piirid on antud, näiteks sinna, kus see on seotud konkreetsete nõuetega oma isiku suhtes, kus too protestija ise end peab käsile võtma, kus ta peab näitama, et ta on vääriline

oma ideede kandja, kus näidata võib tema omile nõrkusile, ka sellele, et kergem on arvustada kui tegutseda. See kärbib tunduvalt tema protestipalaviku. Üheks niisuguseks abinõuks on noorte huvide suunamine karskusliikumisse. See ala on seotud nooruri endavalitsemisega. Endavalitsemise küsimusega sellel alal tegutsedes, õpib noorur tundma, kui raske on elu korraldamine, palju raskem, kui see tema ilmapildi seisukohalt esialgu paista võiks. Kokku pörgates mitmesuguste tungidega ja neid taltsutama sunnitud olles, näeb noorur, kui palju on elus tõelikult võitlust, kui kergesti võib eksida. Ta hakkab aru saama teiste eksitusist ja suhtub täiskasvanutegi vääratusile nüüd juba teissugusemalt. Seepärast olen veendunud, et noorsoo protestivaimu ja isetegevustungi juhtimine karskusalale on üldpedagoogiliselt seisukohalt väga tähtis ja väärtuslik võte. Nooruslikku protestivaimu suunates hädaohtule alale, hoitakse ära tema kaldumine äärmusisse, teistesse fanaatilistesse liikumistesse.

Teine põhjus, miks säärane protestivaimu juhtimine karskusele vähem hädaohtlik on kui teistele aladele, seisab selles, et siin isegi fanatismile on pandud loomulikud piirid. Kui nooruri fanatism suunduks näit. poliitilisele alale, siis võiks ta siin korda saata isegi atentaate ning kaasa minna avantüristlike kude seltskonna kihtidega maksva riigikorra kukutamisele ja teistele vastuhakkamistele. Usulisel alal aga, näit. mõne kitsa usulahuga kaasa minnes, kitsendaks ta oma silmaringi, saaks sallimatuks teiste vastu, mis ähvardab riiki killustada, nagu seda näha neil mail, kus usuline ühtlus puudub ja kus isegi rahvusliku ühtekuuluvuse tunne jääb usulise sallimatuse kõrval tahaplaanile. Karskusalal pole isegi fanatismi korral ette näha võimalusi, mis võiksid olla ühiskonnale eriti hädaohtlikud. Vahest ainult mõne viinapoe aken lüüakse sisse või mõne kõrtsmiku käsi käib halvasti, — see aga pole veel riigile hädaohtlik. Need oleksid pealegi äärmised võimalused. Nii on isegi fanaatiline karskus teistest fanatismidest palju vähem hädaohtlik.

Nooruslikku protestivaimu ja isetegevustungi on püütud rahuldada ka teiste abinõudega, nagu seda on keskkoolides tegutsevad kirjanduse-, kunsti-, reaalteaduste-, spordi-, male- ja teised ringid. Meie tegelik elu näitab aga, et nende ringide vastu eriti elavat huvi ei ole. Kõik, kes nende ringide tööd tunnevad, kurdavad, et ega see osavõtt just suur ei ole ja ega seal just suure vaimustusega ei töötata. Seletatav on see osalt sellega, et need on peasjalikult katsetamise ringid. Siin noorur tunneb end siiski ainult proovijana, ta ei saa ennast veel tunda täisväärtuslikuna loojana. Oletame, et ta on reaalteadusliku ringi liige. Ega ta ei saa avastada uusi teaduslikke tõdesid. Oletame, et ta on kirjandusringi liige. Ega ta ei küüni looma teatava objektiivse väärtusega kirjanduslikke töid. Ta igal sammul tunneb, et see on katse, see pole objektiivse väärtusega loomine. Isegi spordiringis muutub keskkoolinoorool järjest raskemaks üldisi rekorde saavutada, (varemail aastail oli siiski võimalik, et keskkoolinoorsoo käes oli rida rahvuslikke rekorde), ning siingi ta peab piirduma ikka enam vaid treeninguga.

Paljalt katsetamine ei suuda aga nooruri tähelepanu pikemaks ajaks koida — ta tahab olla tõsiväärtuste kandjaks ja levitajaks. Karskusringis ta võib seda, sest karske eluviis noorte juures omab samasuguse objektiivse väärtuse kui täiskasvanutegi juures.

Ei ole vahet noorte ja täiskasvanute karskuse vahel — see on üks kõikidele. Siin on ühine võitlus, millest osa võttes noorur tunneb end kogu rahva hüvangu eest võitlejana, teatava objektiivse väärtuse kandjana.

Just säärast võitlust ihkabki muranguealine noorur, ja karskusliikumises on see võitluse moment igatahes rohkem rõhutatud, kui teistel aladel.

Teine põhjus, miks noorsoo karskusringe teiste ringidega võrreldes tuleks enam eelistada, on selle tegevusala laiemad piirid. Noorsoo psühholoogiast teame, et spetsialiseerumine on noorusele võõras. Ta elab alles ebamäärases, differentseerumata väärtuste sfääris. Sellepärast on ka arusaadav,

et noorur harva eriti vaimustub mõnest kitsast erialast. Vist iga keskkooliõpetaja teab, et vähe on neid õpilasi, kes juba keskkoolieas kindla ala kätte leiaksid ja sellel järjekindlalt edasi rühkisid, vaid proovitakse õnne ühel ja teisel alal ja seejuures teadlikult rõhutatakse harmoonilise inimese kujundamist. Elureformi, resp. karskusküsimuse seisukohalt võib aga rakendada paljusid teisi alu, nagu sporti, kirjandus- ja kunsti-püüdeid jne. ning seepärast see ala on avaram ega tundu nii kitsapiirilise kui teised. Tegelik elu näib tõendavat seda teoreetsel teel saadud postulaati. Kui omal ajal, aastat 6 tagasi, üldsihilised õpilasuühingud likvideeruma sunniti ja noorsoo isetegevus n. n. normaali-põhikirja alusel eri-ringide raamidesse suruti hoolimata noorsoo ühemeelsest ja aktiivsest vastuseisust, siis likvideeruvaist kõige enam muutus karskusringideks.

Nii näeme, et noorsoo karskusliikumisel üldpedagoogiliselt seisukohalt on suur väärtus, kuid tema väärtus on veel suurem otsese alkoholivastase võitluse, maailma karskendamise seisukohalt. Täiskasvanute poolt noortele n. ö. ülevaalt alla peetavad karskuskõned ei anna palju tagajärgi, kui noorur ise jäetakse vaid passiivse kuulaja ossa. Kuid tundes ennast üldise karskusemaleva *aktiivse* liikmena, ta omandab palju sügavama karskusmeelsuse, kui see kunagi võimalik oleks puht-retseptiivse sisen-duse teel, näit. karskustundidel, karskuspäevade aktustel või täiskasvanute karskuskoosolekuid külastades. Aktiivne teotsemine jätab nooruri hingeellu palju sügavamad jäljed kui paljas pealtkuulamine.

Teiseks on noorsoo karskusringid alkoholivastases võitluses tähtsad sellepöolest, et seal tegutsedes, avaneb võimalus faktidega, millel see võitlus baseerub, tutvuda põhjalikumalt, kui see koolitunnis iganes võimalik. Nende faktide tundmist ei tarvitse küll ülehinnata, sest paljas alkoholi kahjulikkuse teadmine ei tee veel kedagi karskeks, kuid nagu kõlblas kasvatuses üldse nii ka karskuskasvatustöös ei saa fakte täiesti ignoreerida.

Kolmas põhjus, miks noorsoo karskusliikumist hindama peame, on see, et ta juhib noori nende kõigevastuvõtlikumas eas otsesse kokkupuutesse täiskasvanute karskusliikumisega ning varustab neid kogemustega selle ala tegelikult juhtimisel. Luues rea isiklike tutvusi, olgu näit. kirjavahetusegi teel, ergutades lugema karskuskirjandust ning suurema huviga osa võtma täiskasvanute karskuskoosolekuist, noorsoo karskusliikumine hõlbustab noorurite üleminekut täiskasvanute maailma üldse. Meie teame, et tee noorsoo karskusringist täiskasvanute karskusseltsi on kaunis märgine olnud. Teame, kui palju on keskkoolides karskusringide liikmeid ja teame ka, kui vähe meid siirdub täiskasvanute karskusseltsidesse. Üldse on üleminek nooruseast täiskasvanute maailma võrdlemisi kriisiderohke. Täiskasvanute juures nooruslikust idealismist on jäänud vähe järele: siin ollakse juba elutormidest murtud. Selle tagajärjeks on, et inimesed oma sügavamas südame põhjas usuvad küll üht, ent igapäevases elus jutlustavad ning tegutsevad teisiti. „See on ju kõik väga õige, aga elu on teisiti“ — võime nii sageli kuulda mõnegi „murdunud“ idealisti suust. Säärane „kahekordne raamatupidamine“ pikapeale ruineerib inimesed vaimselt täiesti, teeb nad ilma kõrgemate huvideta elu „tükitöolisteks“, kelle olemasolu ainsaks mõtteks on vaid maised mugavused. Säärasesse maailma sattudes, noorur, kes oma eluplaanile on harjunud suhtuma religioosse tõsidusega, pettub rängasti ning rasketes sisemistes kriisides murdub tavalisti ka ise. Kõige selgemini võime niisugust murrangut tähele panna noorte üliõpilaste juures, kuigi viimaseil aastail see on osaliselt juba abituuriumi-aastasse üle kandunud. Selle tagajärjeks on väga paljude, sageli just peenetundelisemate juures meeleeheitlik kaldumine alkoholismi ja üldse lõtvusse, et sel teel vähemalt ajutiseltki ületada enese sisemist lõhestumist. Arvan, et selle tõsiasja näol on antud olulisemaid põhjusi, miks näiteks paljud noored karsklased-idealistsid ellu astudes oma veenetele truudust murravad.

Kõike seda oleks võimalik ära hoida sel teel, et me juhime noori juba varakult täiskasvanute elualadega kokkupuutesse, nii et nad kord ise selle maailma täisõiguslikuks liikmeks muutudes ei tarvitseks eelleiduvast nii väga üllatuda. Teiselt poolt võiks noorte osavõtt ja kokkupuuted täiskasvanute elualadega mõjuda õilistavalt ka viimaste peale, nagu eriti selgesti näeme mitme maa, eriti saksa, sotsialistlikus erakonnas, kuhu noored viisid endiga kaasa sootu teise, idealistlikuma vaimu.

Kui karskusliikumine muutub alaks, kus noored ja täiskasvanud ühise sihi poole püüdes üksteisega vabalt kokku puutuvad, üksteist tundma ja austama õpivad (Eesti karskusliikumine on seda juba suurel määral), siis on see suure tähtsusega mitte ainult alkoholivastases võitluses, vaid noorsoo kujunemises üldse.

Olles vaadelnud noorsoo karskusliikumise tähtsust niihästi üldpedagoogiliselt kui ka alkoholivastase võitluse seisukohalt, peatuksime nüüd selle liikumise piiride juures.

Kõigepealt *välised piirid*: missuguse osa noorte juures seesugune liikumine üldse on võimalik ning missugusel kujul. Nagu juba eelpool öeldud, piirdub noorsoo isetegevus siinkäsiteldud mõtte küpsusega, s. o. meie oludes peaaegjalikult keskkooli-noorsooga, kuid mitte täielikult. Kui puberteedi algust meie oludes arvestada umbes 13—14 eluaasta ümber, siis võiksid ometi arvesse tulla ka algkooli vanemate klasside õpilased. Algkooli algklassides muidugi tuleb piirduda lootusringi meetodiga, kus noorsoo isetegevus suuresti ei avaldu. Olen noorsoo organiseerumistungi alguse kohta kogunud mõningaid andmeid ja kuigi need ei ole eriti täielikud, võib nende järgi ometi öelda, et see avaldub juba 12—13, isegi 10-aastaste juures. Näiteks saksa prof. A. Busemani tütar (12. a. 6 kuud) on asutanud kaasealiste ringi, mille sihiks võitlus 1) võõrsõnade tarvitamise vastu saksa keeles; 2) jumala nime kurjastitarvitamise vastu ja 3) küürus istumise vastu¹⁾. Nähtavasti on sellel alal koo-

¹⁾ Vt. Zeitschr. für pädagogische Psychologie XXVI. 1925.

lis pinev õhkkond loodud ja need küsimused noortele tähtsaks tehtud).

Prof. W. Stern kõneleb 13-aastaste poiste ringist¹⁾, mis on tekkinud samuti spontaanselt, ilma täiskasvanute mõjuta. Hans Schlemmer²⁾ räägib noorsoo tugevast ühinemistungist isegi viimastel aastatel *enne* puberteeti, kus kogu klass kujuneb otsekui mingiks ühinguks. Analooiliselt näiteid võib noorsoo psühholoogilisest kirjandusest ning noorsooliikumise ajaloost leida suurel arvul. Ka meil ei puudu nad. Toon näiteks ühe iseloomustava juhtumise, millest kirjutab üks Tartu leht järgmist: „Neil päivil tuli avalikuks Valgas omapärane „vandeselts“, kuhu olid koondunud alaealised 10—16 aastased poisikesed. Poisid käisid omavahel järjekindlalt koos ja päalikuks oli neil ühe kohaliku algkooli viimase klassi õpilane. Ühingu nimeks on ristitud „Surma Rist“ ning vastav pitsat, mis kujutab risti ja koolnu pealuud kahe küljekondiga, oli puust välja lõigatud. Oma koosolekuid on poisid pidanud peasjalikult surnuaedadel öhtuti. Liikmetel on olnud varjunimed, enamasti kinonäitlejate omad. Nii oli neil oma Harry Piel, Tom Mix, Cowboy ja Rinaldine“.

Mul on olnud käepärast mitme algkooli karskusringi tekkimise kirjeldusi, mille järgi ringi asutamise mõtte tekkimist jälgides jõuame välja umbes samasugustele algatustele. Ka tuleb nende ridade kirjutajale isiklikust minevikust meelde ühe org-i tekkimine vene gümn. I klassis (3. õppeaasta) umb. 10—11 a. poiste hulgas. See kõik näitab, et ühinemise tung on olemas juba algkooli aastates ja kui sellel on loomulik pind, siis see seal ka juba teoks saab. Täiskasvanute ülesanne on hoolt kanda, et need org-id ei oleks mingisugused kommunistide või lahkusulistest rakukesed, mille pool-müstiline ilme neis aastais on eniti meelitatav. Niisugune ühinemistung tuleks juhtida hädaohututele aladele, nagu seda eelöeldu põhjal on näit. karskusaade. Seda juhtimist ei tule

teostada muidugi mitte sunni teel, vaid nii, et karskusaade õpilaste silmis tehakse nii tähtsaks ja väärtuslikuks, et noored ise temast õhinaga kinni haaravad.

Sellega arvan olevat tagasi tõrjunud väite, mida nii sageli olen kuulnud, et algkooli pinkidel ei olevat võimalik karskuse heaks midagi teha, et „jätke lapsed rahule, mis te neid kiustate“. Igatahes näitab kogemus, et algkooliski, vähemalt lõpp- ja eriti täiendusklassides, on noorsoo isetegev osavõtt karskuskasvatustööst võimalik ja seda tuleb aina tervitada.

Siirdukime nüüd *sisemiste piiride* vaatlusele.

Tuleb olla ettevaatlik noorte kaaskiskumises igasugustesse reformliikumistesse. Seda tuleb teha ettevaatusega selles mõttes, et noored ei omaks arvamust, et nemad on kogu maailma ümberloojad. Nooruslikku reformi tahet on tarvis juhtida nii, et see tungiks kõigepealt nooruri enda ülespidamise ja mõtteviisi suhtes maksvusele. Kui noorur hakkab reformima kogu maailma oma alles selgumata tahte kohaselt, siis viib see igatahes asjatuile kokkupõrkele ja me saame aru, miks näit. säärasedki mehed, nagu prof. E. Spranger hoiatavad noorsugu n. n. „Reformiere-rei“ hädaohu eest.

Teiseks tuleb arvesse võtta, et noorus ei sümptatiseeri kitsastele erialadele, mispärast noorsoo karskusliikuminegi tuleb avardada viimse võimaluseni, asetades selle sihiks kogu elustiili reformi. Ei tohi karskusringi teha sarnanevaks näiteks reaalteaduslikule ringile, kus tegeletakse ainult teatavate eriküsimustega. Karskusliikumisele noorte seas avaramat ilmet andes, hoitakse ära ka kitsas karskusfanatism, mis küll, nagu nägime, eriti hädaohlikuks kujuneda ei saa, aga mida ometi tarvis ka ei ole, sest ega see veel maailma paremaks ei tee, kui fanaatilised karsklased mõne viinapoe aknad lõhuvad.

Kolmandaks, ei tohi unstada, et noorsoo karskusliikumine, nagu muugi isetegevus, vajab täiskasvanute kaasabi. Juba selle liikumise tekkimiseks on tarvis pinevat õhkkonda karskusküsimuse ümber, sest on harilik asi, et noorsugu oma isetegevustungi rahuldab

¹⁾ W. Stern. Reifende Jugend lhk. 22., 67.

²⁾ Das Gemeinschaftsleben der Jugend und die Schule lhk. 7 j. e.

kõigepealt neil aladel, millega ta sagedamini kokku puutub ja mis talle olulisemad näivad. Näiteks neis mais, kus karskusvõitlus äge on, kas või Soomes, löövad ka noored sellega palju suuremal määral kaasa, kui neil mail, kus üldine karskustiikumine on loid. Ilma täiskasvanute kaasabitä tekiksid noortel karskustiikumises ka puhttehnilised raskused ja üldine asjaajamine läheks korratusse. Näiteks rakendusraamatute pidamise alal tuleks soovimatuid olukordi. Karskusringi täiskasvanud juhi ülesanne on näit. valvata, et õpilased kooli lõpetamisel rakendusraamatuid kaasa ei viiks, ega hooletusse ei jäta, mille tagajärjel võib tulla sekeldusi, sest ringide juhatuse liikmed on väga sageli vahelduvad ja uue ning vana juhatuse vahel pole mõnikord pidevat sidet. Öeldakse, et see ja see on eelmise juhatuse asi, viimane on aga ühes raamatute ja arvetega läinud. Ka huvi ringi vastu raueks asjaajamise saamatuse mõjul ning kogu õhkkond muutuks õredaks. Siin peab täiskasvanu kaasabiks olema, et neid raskusi organisatsiooni elus ära hoida, kuid tuleb hoitada selle eest, et õpetaja iga minut end pedantlikult vahele ei segaks, et ta näit. iga protokollit läbi lugema, või iga halvasti väljendatud sõna parandama ei hakkaks. Säärane pedantsus võtab noorureilt nende vastutustunde, veeretades selle täiskasvanute peale, mistõttu ring suure osa oma mõttest kaotaks. Täiskasvanud peavad ringi juhtima nii, et noorurid ise täit vastutust tunneksid oma tegude eest, täiskasvanu küll aga osavasti valvaks selle järele, et mehhanism rikki ei läheks ja alles siis, kui seda karta on, vahele astuks.

Muidugi, säärast juhti ei ole kerge leida. Iga inimene on puudulik, igal on omad nõrkused, eriti õpetajal, kes on harjunud tegutsema lastega ja nooruritessegi suhtub kui lastesse, neid käekõrval talutab. Temal on raske, eriti vanemal õpetajal, end maha salata. Kui ta väikest viga näeb, ruttab seda kohe parandama, ka sel korral, kui selle vea pärast veel midagi katki poleks. Noorte tegevuses sääraseid eksimise võimalusi ju ei ole, mille järeldused oleksid seotud miljonitega, ja mõned Riigikohtu

otsused nood noorte koosolekuprotokollid ka pole, kus iga täht peaks olema omal kohal. Selles mõttes võiks noorureile parem mõndagi andeks anda nende töö lohakuses, kui et alalise vahelesegamisega neilt vastutustunne võtta.

Kohaste juhtide leidmine on igatahes üks noorsoo karskustiikumise kardinaalküsimusi, kuna neile esitatavad nõuded on võrdlemisi suured. Selleks pole küllalt kutsetunnistusest ega karskustöötusest, kusjuures need mõlemad aga ka puududa võivad, vaid pearõhk langeb aatelisele meelsusele ja loomulikule juhtimisoskusele. Olen arvamusel, et kui kooli oma õpetajate hulgast sääraseid isikuid ei leidu, siis võimalus peaks olema neid kutsuda väljaspoolt. Ses suhtes võiksid näit. väga hästi tulla kõnesse kohalikud kirikuõpetajad, arstid, vallasekretärid ja teised enam-vähem intelligentsemad jõud, kellel huvi on asja vastu. Ma tean küll, et väga mitmelt poolt vaieldakse sellele vastu, väites, et kool on siiski vaid kutseliste õpetajate päralt. Õpetuse suhtes võib see ju õige olla, kuid kasvatuses suhtes säärase kooli piiramine hiina müüriaga on vaevalt teostatav ja vaevalt otstarbekohane. Meil on küllalt häid perekonnaisasid, kes oma lapsed ilma igasuguse pedagoogilise kutseoskuseta hästi üles kasvatanud, sellal kui mõnigi kutseline õpetaja omaendagi lastest jagu ei saa.

Õieti ei ole väljaspoolt kooli tegelaste kutsumine noorsoo, ka koolinoorsoo, orgide juhtideks mingi uudis — seda on korduvalt tehtud juba ammu, nii mujal kui meil. Eks juhi näit. skoutlist liikumist, mille pedagoogilisi teeneid vaevalt saaks salata, enamikus mitteõpetajad (mõnikord kahjuks küll kasvatus tööle liigagi kauged isikud), samuti mitmesuguseid kristlikke noorsoo org-e ning ka Häätemplerite Ordo noorsoo osakonnad, mis moodustavad kõigetugevama noorsoo karskustiikumise vormi (vähemalt Põhja- ja Kesk-Euroopas) töötavad enamikus mitteõpetajate juhtimisel. Samuti teame, et rea pedagoogiliste reformide algatajateks (näit. õpilaste omavalitsus, noorsoo koloniid) on olnud mitteõpetajad. Meil aga väga paljud on arvamusel, et kellel pole kutsetunnistust või kes sellega vä-

hemalt leiba ei teeni, see hoidku käed noorsoost eemale, ka siis, kui elukutse- lised õpetajad ise ometi mitte hakkama ei saa ülesannetega, mis elu neile peale paneb.

Arvan, et olen juhtinud tähelepanu olulisematele piiridele, nii ulatuslikkudele kui ka sisulistele.

Vaatleksime lõppeks võimalusi, mis Eestis praegu olemas noorsoo osavõtuks karskuskasvatustööst. Organisatsioonid sel alal on kolmesuguseid.

Esiteks, täiskasvanute karskusorganisaatsioonid, eriti karskustoimkonnad. Siit võivad noorurid osa võtta, kuigi mitte juhtijatena vaid kaasaminejatena. Siin jäävad nad aga siiski enam-vähem passiivseks, mispärast see ei ole nende liikumise vorm.

Teiseks, karskusmeelsed noorsoo üldorganisatsioonid, noorseppade ja skoutide malevad, karskusmeelsed kirjanduse, spordi j.m.s. ringid. Siin võib noorur küll ka karskuse alal oma tahet väljendada, ent see ei ole siiski mitte karskusliikumine, vaid ainult alkoholi- vaba liikumine. Alkoholivabad ringid, isegi siis, kui nad nõuavad üksikliik- meilt täiskarskust, jäävad poolele teele: nad ainult passiivselt hülgavad alkoholi, selle asemel et seda aktiivselt vastusta- da. Meie oludes on tarvis aktiivset vastustamist, mitte ainult ükskõikset käe- galöömist alkoholismile, sest vastasel korral noorur, enda org-i alkoholivabast õhkkonnast välja pääsedes ilma, et ta oleks varustatud kindla alkoholivastase meelsusega, liiga kergesti alistub kiu- satustele, eriti just praegusel momendil, kus alkoholikultuur võidukäiku teeb.

Kolmas liik organisatsioonid, mille kaudu noorsugu võiks võtta osa kars- kuskasvatustööst, on iseseisvad noorsoo karskusringid niihästi algkoolides kui

ka keskkoolides ning väljaspool kooli. Väljaspool kooli karskusringide küsi- mus on alles lahendamata. Õpetajadki ei või olla selle küsimuse vastu ükskõik- sed. Seni ei ole sellel alal päris õiget töömoodust leitud, mispärast siin alles on tühi koht, mis end tunda annab. Kõige paremini on asi korraldatud kesk- koolides, kuid sealgi on veel tööd küllalt ees. Kui kõrvale jätta muulaste kesk- koolid ning mitmesugused poolikud õh- tukursused, siis jääb meil Eestis 53 keskkooli, kus karskusringide ellukut- sumine üldse võimalik oleks. Nendest on ainult 24-s karskusringid olemas, nii siis ainult pooltes! Siin seisab suur tööpöld ees, nimelt igasse keskkooli karskusringi asutada. On ka koole, kus karskusringid küll on olnud, kuid välja surnud, kahjuks mitte päris ilma selle kihi süüta, kelle poole siin kordu- valt on apelleeritud.

Nii näeme, et võimalused noorte osavõtuks karskuskasvatustööst on alles puudulikud, ning selle kõrvaldamiseks meie koolinoorsoo karskusorganisaatioo- nide võrk vajab paremat väljaarendamist. Et seda vaja teha on ning et see töö küllalt väärt on, selles ei tohiks eel- toodut arvesse võttes tõesti enam kaht- lust olla.

Tundes, kui suurt osa üldises kasva- tustöös etendab alkoholivastane võitlus, võime olla rõõmsad, et Eesti noorsugu on ise sellest nii aktiivselt kinni haara- nud ja on loonud võrdlemisi hästikor- raldatud organisatsiooni (Eesti Noorsoo Karskusliidu), nii et praegu ei ole pea- aegu ühtki teist ideelist liikumist ni- metada, mis Eesti noorsoos oleks nii palju poolehoidu võitnud kui karskus- liikumine. See tiivustagu täiskasva- nuidki seda liikumist edasi kandma ja juhtima!

Karskusõpetuse võimalustest.

Mag. H. Roos.

1. Mis on karskusõpetus?

Harilikult tarvitatakse sõna „kars- kus“ kitsas mõttes: keeldumine vägi- jookidest. Käsitelles karskusõpetuse küsimust, ei taha ma seda mõistet nii kitsalt võtta. Mitte ainult vägijooki-

dest keeldumine pole karskus, vaid sa- muti ka keeldumine suitsetamisest, liig- söömisest, liigmagamisest jne. Ühe sõnaga, karskuseks nimetan ma keha- ja vaimutervise nõuetele vastavat elu- korraldust. Vahest tarvitataksegi kars-

kust seesuguses laiemas mõttes, näit. kõneldakse karskete eluviisidega inimesest ja mõeldakse seejuures kõiki inimese eluavaldusi.

Pidades lubamatuks ainult alkoholi tarvitamist ja sallides nikotiiniga mürgitamist oleks sama, kui karistaksime hobusevarast, aga toetaksime võõra raha omandamist. Mürgitamine on mürgitamine ja vargus on vargus — karistatavad on mõlemad.

Kasvatuse ülesandeks on kasvandiku võimeid arendada ja temale nii palju teadmusi pakkuda, et ta oskaks iseseisvalt ümbritsevas elus orienteeruda ja tegutseda. Kasvatuse lõppsihiks on kasvandiku personaalsuse kujundamine. Karakteri ja personaalsuse punaseks jooneks on tugev ja hea tahe. Tahte headus oleneb aga sihiteadvusest. Teadvus kujuneb õpetuse teel.

Vajalikkude teadmuste kogu kehaja vaimutervise nõuete kohase elu korraldamiseks nimetan ma eluõpetuseks või karskusõpetuseks. Selle õpetuse hulka kuulub muidugi ka karskusõpetus kitsamas mõttes, s. o. alkoholismi pahede tundmaõppimine ja võitlustaktika omandamine.

2. Kas karskusõpetus on tarvilik?

Võidakse arvata, et on juba küllalt kõneldud karskusasja kasuks, et karskusõpetus koolis muutub täiesti ülearuks. Ka nende ridade kirjutaja oli mõni aasta tagasi veel sellel arvamusel, aga nüüd ei jaga ta enam seda järgmistel põhjustel.

Mul on olnud juhus mõnel korral lugeda noorsoo võistluskirjutisi karskus-küsimuse üle. Võiks arvata, et need kümned ja kümnend kirjutised üksteise järgi teevad inimese ükskõikseks. Ei. Selle vastu. Iga uus kirjutis täiendas omalt poolt seda õudset pilti, mille alkoholitont manab meie silmade ette. Iga uus lugemine on jälle uus meeldetuletus, et ka sina selles küsimuses veel kõik teinud pole mis-vaja. Tundes end süüdlasena, pead paratamatult otsima pääseteed.

Niisama tohiks nende ridade kirjutaja olla enam-vähem teadlik alkoholi hävitavast mõjust, aga ikka ja ikka jälle

on temale huvi pakkunud ja uudisena tundunud iga käsitlus alkoholismi küsimuse üle, olgu see suuliselt või kirjalikult. Kui palju rohkem peaksid vajama selgitust vähemteadlikud ringkonnad?

Ja selleski on ta veendunud. Karskusliidu algatusel oli mõni aasta tagasi katseviisil korraldatud keeluseaduse kasuks rahvahääletus. Kui häältekorjajad peale töö lõppu oma muljeid teistega jagasid, siis esines üllatavaid asju. Küll oli vahest korjajaile ka ust näidatud, aga rõhuval enamusel juhtumeist oli neid lahkesti vastu võetud ja imesteldud, et miks siis viinamüüki ära ei keelata, kui ta on nii kahjulik. Isegi viinapudeli taga istujad olid andnud heameelega allkirjad, et „peaks aga kurjast lahti saama“.

Ja tõesti, kui kool oma abi tahab pakkuda, siis peab ta kasvandikkude silmad avama alkoholismihädaohtu kohta. See on seda tähtsam, et alkoholismihädaohtu suurust vaeleaadete abil vähendatakse. Liiga sügavale on juurdunud ebausik rahva seas alkoholi jõuduandvast, rõõmutoovast, valuvähendavast ja imearstlikest omadusist (Vt. *J. Elango* „Meie õnne vaenlane“).

See ebausik on aga juba aastasade jooksul emapiimaga sisse imetud, sellepärast peab tema vastu võitlus varakult algama ja samal pinnal, kus ta on tekkinud. Ebausik peab teadmusega hävitatama. Sellepärast nõuavad karsklased, et see rahva ebausik peab koolis hävitatama kõigil astmeil, kõikides ainetes, juhuliselt ja süstemaatiliselt.

Ja mitte ainult õpilaste hinges ei pea me hävitama ebausiku ning kasvatama karskusmeelsust, vaid õpilaste kaudu teostama seda laiades rahvahulkades. Mis on koolis veenvalt õpetatud, huviga haaratud, kogu mõtteringiga kokku põimitud ja tundmustega toetatud, see tungib edasi rahvahinge tervendavalt ja õilistavalt.

Karskusõpetus on veel sellepärast tähtis, et ta võimaldab pilku heita meie aja sotsiaalseis suhteisse ja ülesandesse. Statistilised andmed näitavad, et joodik ei kannata mitte ükski vägijookide all, vaid ta kisub enesega kaasa naise ja lapsed. Joomine toob enesega

kaasa üldise hävinemise (Vt. „Meie õnne vaenlane“ lhk. 28—40.).

Et alkoholismivastane võitlus ei puuduta mitte ükski joodikuid, vaid on kogu ühiskonna asi, peaks kõigile selgeks saama. Selles suhtes peab õpetus koolis oma avitava käe pakkuma. Veenvalt mõjub lugu *J. Elango* raamatust „Päikese poole“, kus ameerika miljonär vastab annete korjajaile karskustöö heaks — „see ei puutu minusse“. Kui aga purjus pea rongiõnnetuse põhjuseks oli, kus hävines miljonäri perekond, siis alles märkas miljonär, et karskustöö ka temasse peaks puutama.

Scharrelmann lausub: „Ma olin 31 aastat 6 kuud 26 päeva vana kui ma esimest korda omas elus rästikut nägin. Aga vaatamata sellele olin ma juba 12 aastat temast koolis kõnelnud ja tema mürgitava „hädahoju“ peale tähelepanu juhtinud. — Aga alkoholismi mürgitustöö peale polnud ma mõelnud. Kuna ometi alkoholi-rästik iga inimest igal sammul ähvardab“.

Kes eluga ühes tahab sammuda, sel peab koolis lastele alkoholismi hädaohtlikkuse selgeks tegema ja mitte ainult juhuselise vaid süstemaatilisel, nagu seda nõuab hirmus rahvamürk alkohol oma põrguloomuga.

Vastus küsimusele: kas karskusõpetus on tarvilik — peab selgunud olema. Karskusõpetus koolis on paratamatu nõue, kui kool tahab tema peale pandud ülesandeid täita.

3. Karskusõpetuse koht õppekavas.

Niikaua kui meie koolide õppe- ja tunnikavades figureerivad üksikuile õppeaineile määratud tunnid, ei tohiks mingil tingimusel puududa tunnid kõige tähtsamale õpetusele, s. o. eluõpetusele (ühes sellega muidugi ka karskusõpetusele kitsamas mõttes). Kui kool varustab õpilasi igasuguste teadmustega, siis ei tohiks ta jääda ükskõikseks teadmuste pakkumisel, mis juhivad õpilasi otstarbekohaselt tarvitama kõiki koolist saadud teadmusi.

Kõige suuremad kurjategijad on varustatud igasuguste teoreetiliste teadmustega ja tehniliste võtetega. Ainukene, mis neil puudub, on teadmine ja sellega paratamatult seotud võimeline

oma teadmusi ja oskusi positiivselt kasutada ja ainult positiivselt kasutada. Sellele võidakse vastu vaielda, et kurjategijad on ka omas kuritegevuses teadlikud ja selgelt kujutlevad, et korrallikud inimesed teisiti toimetavad. Tähendab, ka teadlikkus ei päästa neid — nii öeldakse. Veel enam, teadlikkus kihutab neid oma tegevust nii korda saama, et jälgi kaotada. See teadlikkus tuleb liiga hilja. Ta tuleb takka järele ja siis ei päästa ta enam seda, mis olnud. Mis on olnud, seda on võimatu olematuks teha. Ja kui kordasaadetud kuritegu õnnestus, siis annab ta hoogu uutele samalaadilistele tegudele. Mõeldakse uusi võtteid ja teid välja, kuidas ebaõigel teel kergelt ära elada ilma enesele aru andmata, missugused tagajärjed võiksid tema tegudel tulevikus tõeliselt olla.

Kui keegi endale oskab kujutella oma tegude tõsiseid tagajärgi nende elusuurus, siis tõuseb tingimata küsimus: kas vahest ehk teisiti mitte parem poleks? Kus tõuseb aga kahtlus mõne küsimuse kohta, seal püütakse asja kohta selgusele jõuda. Mitte asjata ei ütle mõttetark, et kahtlus on teadmuste juureks.

Käesoleval juhul kasvab välja kahtluse juurest teadmine: ebaõigesti talitades võiksin mina varem või hiljem oma teo eest suuremaid kannatusi üle elada. Seda ma ei taha. Talitan nii, et kellelgi ei ole selle kohta midagi öelda. Sel puhul on minu süda rahul ja rahulik südametunnistus öeldakse olevat pehme puhkepadi.

Kogu meie ilmakorra kurbloolus seisabki selles, et meie ikka liiga hilja ilma pahesid hakkame parandama. On laps mõnesuguse üleannetusega saanud hakkama, siis nuhtleme teda, on kodanik end täis joonud ja tänaval rahu rikunud, siis pistame ta pokri, või laseme teda 1000 marka trahvi maksta, on ametnik miljon marka läbi löönud, siis mõistame tema vangiroodu, tekib kodanikkude seas rahulolematust maksva korra vastu ja leidub isikuid, kes revolutsioonilisel teel tahavad seda rahulolematust kaotada, siis mõistame meie revolutsionärid surma, või paremal juhul sunnitööle. Aga keegi ei võta vaevaks

küside, miks laps teeb üleannetusi, miks kodanik end mürgitab alkoholiga, kuidas jõuab ametnik miljonimargalise varguseni, miks riskeerib revolutsionär isegi oma eluga.

Oleme unustanud ühe väga suure asja. Ja selle väga suure asja nimi on: *pisitillukene asi*. Ühes *Foersteriga* ütleme, et eluõpetuse ülesandeks on muu seas ka juhatus selle pisitillukese asja ülesleidmiseks. Mitte mikroskoobi abil loodusest pisilasi otsida, vaid kõige pealt selgusele jõuda, mis tähtsus on inimese toiminguis ja harjumusis just pisitillukesil asjul. — See on olulisem. Noorsool avatakse sel teel silmad, kuidas tõelikus elus ideaalid kujunevad, ja ta õpib sel teel tundma väikeste asjade elulist väärtust.

Et väikesed sädemekesed võivad olla suurte tulekahjude tekitajaks, selle üle peab noortel inimestel kujunema kindel ja vankumatu vaade. Kindel ja vankumatu vaade ise võib aga ainult sinepiivataolisest kalduvuse idust areneda järkjärgult, aatomhaaval.

Ja kui meie ei oska hinnata väikese asja tähtsust, siis ei kujune ka sinepiivast suur puu, soovitav kõlblas puu, vaid ainult umbrohi.

Eluõpetuse vastu võib vaielda ainult see, kes psühholoogiliste tõsiasjade ees jonnakalt silmad kinni pigistab ja kinnitab, et tema ei näe selles mingit vajadust.

Vastuvaidlejad trööstivad endid ja teisi sellega, et kogu kooli õhkkond peab olema kõlblalt läbi imbunud ja ei ole tarvis enam mingit eluõpetust. Neile peab vastama, et säärasel korral kooli õhkkond peab olema läbi imbunud ka muude asjade õppimisest. Ei ole tarvis eesti keele, matemaatika, loodusloo, maateaduse, ajaloo ja muude ainete tunde õppe- ja tunnikavas. Aga sellega ei lepita.

Kõige ideaalsem oleks muidugi seesugune kool, kus ei ole päeva jooksul neli- viis-kuus ainet ette kirjutatud (nagu tilgad apteegis), kus ei aeta kella klassi ja klassist välja, kus inimeses ka loojat nähakse ja mitte papist nukukest, mida nõõrist tõmmates liigutatakse. Seesugusest koolist, kui üldtunnustatud vormist, on veel varajane

kõnelda. Varajane tema kohta ka nõudeid üles seada eluõpetuse suhtes. Püüame jääda reaalsele pinnale ja valida mitmest pahest vähema.

Osaltki rahuldab ideaalse kooli nõudeid viimasel ajal hüüdsõnaks saanud *üldõpetus*. See vähemalt ei killusta last ja lõhesta teda päeva jooksul peergudeks ja pilbasteks. Seal õpime keelt kirjutades, arvutades, lauldes ja mängides, seal arvutame kõneldes, lauldes, mängides, seal laulame ja mängime arvutades, lugedes ja isegi kirjutades. Seesuguses koolis jagame *eluõpetust* elades, kõneldes, kirjutades, arvutades, lauldes ja mängides.

Eluõpetuses etendab tähtsamat osa „kuidas“, sellele tuleb vaid lisaks „mis“. Mitte selleks ei ela meie, et õppida keelt, matemaatikat, ajalugu, loodusteadust jne., vaid selleks õpime kogu seda tarkust, et elada.

Juba Montaigne ütleb, et teadmused on vaid nii palju väärt, kui palju nad meid elule lähemale toovad. Mitte teadmused üksi, vaid ühes nendega oskus neid elus ka kasutada.

Nii siis — *eluõpetusele eluline osa koolis!*

Üldõpetuses, nagu juba näidatud, on võimalik põimida eluõpetust igal sammul aineõpetusega. Ja see võimalus kohustab meid.

Üldõpetus on meil aga ainult *soovitavaks* tunnistatud. Tegelikult on ta teostatud alles esimesel ja ka teisel õppeaastal ja sedagi üksikutes kohtades. Järelikult tuleb meil eluõpetusest üldõpetuse ulatuses vähe kõnelda.

Järgmine aste — klassisüsteem — on juba laiemalt maad võtnud, aga mitte üle kolme esimese õppeaasta. See lubab juba üldõpetusele läheneda, mida ka kasutamata ei jäeta. Klassisüsteemi juures, kui veel ained eriaineina esinevad, on juba iseenesestki mõisteta, et eluõpetusel õppe- ja tunnikavas eri koht on ette nähtud. Muidugi jääb klassiõpetajale vabadus põimida seda oma äranägemise järgi teiste ainetega.

Ainesüsteemi juures jääb paratamatult niisama ainukene tee järgi. Ja see on, nagu varem juba toonitasime: *kõige tähtsamal ainel — eluõpetusel — olgu kooli õppeainete hulgas vääriline koht.*

Ei ole huvitusetu meie koolielu arengu seisukohalt märkida mõtteid, mis ma selle küsimuse üle paari aasta eest mõtiskelles panin paberile. Mäletan kus seda nõuet tuli mul eriarvamusena lasta protokollida. Ajajooksul on aga see arvamine võitnud poolehoidu ja *ma ei lõpeta tema propageerimist enne, kui ta on leidnud teostamise*“. Ja nüüd? Nüüd on kõlblusõpetus ametlikult maksev.

Karsklasena ehk ühineksin ma nõudega, et karskusõpetus kitsamas mõttes, s. o. alkoholismivastase võitluse õpetus eriaina leiaks aset kooli õppekavades, aga koolimehena vaidlen ma sellele vastu. Ja sel lihtsal põhjusel, et ma ei suuda kujutella karskusõpetust (kitsamas mõttes) ilma üldise eluõpetusliku aluseta.

Nüüd aga on meie algkooli õppekavades läbi lõõnud kasvatus põhimõte, mille teenistuses asub kogu õppetöö. Kontsentratsiooni keskkohaks on kõlblas kasvatus ühes kõlblusõpetusega. Viimase lahutamatuks osaks on karskusõpetus. Sellega ongi juba õppekavades karskusõpetusele ette nähtud kindel koht. Õpetaja oskusest ja leidlikkusest oleneb tema viljastamine. Asume seepärast karskusküsimuse käsitlelusele.

4. Karskuse ja alkoholismi käsitlesest.

Karskusõpetus on õrnem koht kogu koolitöös, kui tahetakse eluliseks jääda. Hõljuda teaduslikus kõrguses ja kõnelda ainult abstraktsioonides on muidugi väga lihtne. See ei puuduta kedagi otsekohe. Aga sellest on vähe. Meie peame asjal otse sarvedest kinni haarama. Kuid see teeb asja isiklikuks, mille eest alati on hoiatatud.

Kõneldes joomise pahedest, leiavad lapsed sageli elulisi näiteid: „Näe, Kuti isa oli eile kraavis poris kui päris siga kohe“. Aga Kutt ise on klassis kui süte peal. Ütleb õpetaja, et seesugustest asjadest ei kõnelda, siis leiavad lapsed varsti, et õpetaja ise ju oli jutu algataja. Võtab aga õpetaja kraavis lamaja kõne alla, siis muutub Kuti elu klassis otse väljakannatamatuks. Kuti isale leitakse veel teisi lisaks, võib olla mõni ema või tädigi, ja klassis on terve rida

lapsi pandud häbistavasse ja piinlikku seisukorda.

See on õige ja ühes sellega lõpmatu kurb, aga sellest eemale hoiduda tähendaks „asjast“ üldse mitte kõnelda, vaid kõlavaid sõnu teha. Takt on see nõiakepp, mis õpetaja nii mõnestki kuristikust on üle aidanud ja siingi oma abi pakkumata ei jäta. Kui sel teel tahaksime igast piinlikkusest lahti saada, et meie seda ei puudutagi, siis peaksime kõige elulisemad asjad õppekavast välja jätma.

Alkoholism on haigus ja seda peame ka lastele ütlema, mille puhul ei naerda, vaid sügavat kaastundmust avaldatakse. Nii mõnigi isa teab, et viinaklaasis on surm ja hukatus temale, tema naisele ja lastele, aga sellegi peale vaatamata tühjeneb ta selle. Ta joob, et ta jooma peab. Alkohol on tema tahtejõu murdnud. Ta libiseb alla mäge, milles ta ise süüdi, kuid enam omal jõul midagi parata ei või. Ka laste elus on küll ja küll juhtusid, kus nad ka kõige parema tahtmise juures sageli näivald oma tahtmise vastu töötavad. Kavatsatud oli nii, aga teostus asi hoopis teisiti. Laste juures pole asi veel nii traagiline, aga alul pole ükski asi veel traagiline. Selleks muutub ta siis, kui midagi pole enam parata. Ja siin on jällegi vaja ainult „väikeste asjade“ suurt mõju meelde tuletada. Pisikene alla mäge veerev lumepallike võib muutuda kohutavaks hävitavaks laviiniks.

Seesuguse vaate juures kaob iga piinlikkus, vähemgi naeru muige annab aset kaastundmuse ilmele. Tean juhtusid klassitoast, kus osaval käsitleluseel kaasõpilased oma vaate, oma praktilise suhtumise ja läbikäimisviisi minuti pealt muutsid ühe õnnetuma kaasõpilase vastu. Ja tugevamat suggestiooni tõuget ei või parandamiseks miski asi anda kui kaasõpilaste „avalik arvamine“. On see soodne, siis paranevad kõik haavad, on ta ebasoodne, siis on raske kangemat mürki välja mõelda inimhinge hävitamiseks. Kasutagem siis positiivselt seda kaheteraga mõõka!

Kui juhtub klassis leiduma õpilasi, kelle omaksed kannatavad alkoholismi haiguse all, siis, toonitame veel kord, peab õpetaja takt olema nii õrnatund-

lik, et ta küsimuse käsitusel ei pane mainitud lapsi piinlikku seisukorda, vaid võidab koguni kogu õpilaskonna sümpaatiat nende kasuks. Sellega on jõutud suur samm edasi. Alkoholismivastast *meelsust* peab püüdma lastes luua, siis muu tuleb juba iseenesestki.

Niisama nagu üldse iga õpetuse põhimeetodiks on töökooli oma, siis mak-sab see nõue eriti karskusõpetuse kohta. Suurimaid etteheiteid on tehtud karskustööle just sellepärast, et seal liiga palju jutlustatakse. See on tõsi: sõna on kääbus — eeskuju on kangeline. Isetegevus kõige laiemas mõttes peab siin aset leidma. Elamused, elamused ja elamused on need väärtused, mis laps karskustunnist — olgu see süstemaatiline või juhuline — kaasa peab viima. Siin võidakse öelda, et kõige suuremat isetegevust ja sügavamät elamust pakub lastega koos purjutamine ja selle kaasaskäivate nähtuste harutamine. See oleks õige vahest siis, kui alkoholismi hädaoht tõesti nii haruldane nähtus oleks, et tema selgitamise ainukeseks võimaluseks oleks ühes lastega joomin-guid toime panna. Kuid ka siis poleks see tarvilik, sest siis pole ta enam hädaoht. Meie igapäevane elu pakub küll ja küll näiteid, mis õpilastele nii elamusrikkad, et enam ei tarvitse neid kunstlikult looma hakata. Ei tarvitse isegi kõiki võimalikke juhtusid analüü-sima hakata. Aitab juba haruldasistki juhtudest. Et mitte alati andmeid elust ammutada, siis võib neid vahelduseks kirjandusest leida. „Päikese poole“ pakub selleks rikkalikku materjali. Seal leiame pulmi, varrusid, matuseid ja muidki juhtusid, kus alkohol olnud pi-duperemeheks. Niisama võib teatud ettevaatusega kasutada õpilaste väljalõigete kogumist alkoholi mõjul tehtud õnnetuste ja kuritööde kohta. Sel teel võime ometi „Õnnetuste ja kuritööde“ nurga lugemist ära kasutada. Loetakse seda ju niikuinii.

Siit võime leida materjali iga aine jaoks. Kodanikuõpetus kasutab seda riigikodaniku kasvatusel seisukohalt. Matemaatika väljendab andmeid arvudes ja diagrammides rahva tuludega ja kuludega võrreldes. Tervishoid, loodus-

õpetus ja teisedki ained on tänulikud pa-
raja juhu eest.

Kõige pealt on tähtis, et pilt kuju-tatakse terves ulatuses. Ka selles kü-simuses sünnitavad need tilgad, mis ük-sikud joovad, terve alkoholi mere ja ku-lutatud margad hiigla kapitali, mis, olles terves ulatuses, on kohutav. Siin võib abi pakkuda *J. Elango* brošüür „Meie õnne vaenlane“. Seal leiame meie, et aasta jooksul joodud alko-holi ja põletatud tubaka väärtus vas-tab meie mitme vähema linna majade väärtusele. Kas pole see hullumeelsus! Ühes aastas mitu linna maha juua ja pilvedesse suitsetada!? Igale pillajale määrab seadus hooldaja, aga rahva ene-setapp leiab isegi seaduse poolt toetust ja kaitset. Ei tule siin enne parandust, kuni on jõutud üldisele arusaamisele, et sel teel sammume vastu surmale ja hävinemisele. Siis alles hakkame ene-sekaitset teostama. Muidu nähtavasti mitte. Aga kas pole see siis juba liiga hilja? Ja meie kaitseliit peaks sellele vaenlasele rohkem tähelepanu kinkima kui see seni on sündinud.

Meil korraldatakse tervishoiu- ja koolinäitusi, kus oma osa etendab ka karskusküsimus. See võiks põhjust anda kirjalikkude kokkuvõtete tegemi-seks ja küsimuse süvendamiseks kodus ning koolis näitusel käijate õpilaste poolt. Niisama võiks õpilaste fantaasiale volji anda kogutud ainetel mõtteid mõlgutada. Viini eeskujul võiksime kirjaliku töö alguse anda: „Hilja õhtul. Isa ei ole veel kodu“ ja lasta lastel edasi kirjutada.

Kümneaastane poisik jätkab: Isa istus kõrtsis ja mängis oma sõpradega. Ema ootas teda, sest lapsed olid söö-mata, aga emal polnud raha...

Ja kümneaastane tüdruk: Kus võiks isa olla? Muidugi istub ta kõrtsis. Ema ütles: „ta tuleb joobnult koju“. Keegi koputab, uks avaneb. Isa astub sisse. Ta kõneleb, et sõbrad teda kõrtsi kutsunud. Ema küsib: „Miks ei öelnud sa sõpradele, et pead koju minema?“ Isa: „Seda ei oleks ma võinud ometi öelda, sest mu sõbrad oleksid minu välja naernud“.

Nii õieti väljendas tütar oma „mehise“ isa arvamust! Sõbrad oleksid tema välja naernud! Ja sellepärast, et mees kodu kallimaks peab kui kõrtsi. Küll on aga sõbrad ja nende naeru kardetakse!?

Kõik see näitab, kui sügaval võivad juurduda vale eelarvamused. Sageli hakatakse jooma ja suitsetama, et olla „mehine“. Ja samal põhjusel ei julgenud ka isa koju tulla. Ta tahtis olla mehine ja läks kõrtsi, jättes lapsed ilma õhtusöögita. Ei tahaks arvata, et isegi väiksed lapsed nii lühinägelised ja seesugust teguviisi mehiseks nimetavad. Aga ometi on nii paljudki seesuguse „mehisuse“ pärast hukkunud. Kuidas seda seletada? Väga lihtsalt. Meie ei mõtle endi kavatsustes kunagi lõpuni, vaid otsustame ainult esimese momendi järgi. „Mis selles siis nii paha on, kui sõpradega kõrtsi lähen? Mis halba on selles, kui ühe lonksu rüüpan?“ Nii küsivad paljudki ja otsustavad juba ette — ei. Kui nad poleks aga mitte esimese sammu järgi otsustanud, vaid oma kujutatava tegevuse lõpuni mõelnud, siis oleks see kohutava suuruseni silmade ette kerkinud ja otsustus oleks olnud vastupidine.

Huntidega mitte ühes huluda pole kangelastegu, vaid enese „mina“ maksmapanemine seesmise parema äratundmise järgi — see on kangelaslikkus. Mitte ühes joomine ja suitsetamine pole mehisus, vaid lõplik keeldumine neist keset meelitajate ja ässitajate karja. *Kõige suurem võit on võit iseenda üle.*

Vahetegemine vale mehisuse ja vale au ning õige mehisuse ja õige au vahel on sellepärast suureks tõukejõuks kõlbla tervenemise teel. Kui suudetakse õiged sihid püstitada ja nendele vastavalt harjumused luua ka väikestes igapäevastes toimingutes, siis oleme hoitud suuremate väärsammude eest. Siin oleme jällegi jõudnud nii mitu korda toonitatud „väikeste asjade“ suure mõjuavalduseni. Meie ei jäta ka siin rõhutamata, et ilma sellise psühholoogilise aluseta oleme võimetud oma asja lõpuni viima.

Püsivaks järelemõtlemiseks pakub materjali õpilaste plakatite valmista-

mine, kus väga mitmesugused võrdlused aset leiavad, kui palju (peale kulu- tatud tervise, aja jne.) tarvitatud alkoholi eest makstud raha eest tervet lõbu võib muretseda. Nii leidsime Viini näituselt võrdluse:

Kas 1 l. õlut päevas või suvel reis mägedesse; kas 2 l. õlut päevas või reis Šveitsi; kas 1 l. veini päevas või reis Neapoli jne. jne.

Siin võiks veel võrdlusmaterjaliks kasutada reise asemel toidu, kirjanduse jne. muretsemist. Ühe sõnaga tuleb õpilaste ja õpetajate leidlikkust ses suhtes nagu mujalgi kasutada.

Kõik eelpool toodud mõtteavaldused ja otsustused ei ole esitatud selleks, et neid lastele teatavaks teha ja tunda, et meie oleme oma töö teinud. Nagu juba varem omaks tunnistasime vaate, et kõik seisukohad karskus- ja alkoholismi- küsimuses omandatakse sügavate elamuste kaudu, siis on loomulik, et kõikidele otsustele jõuame õpilaste isetegevuse kaudu. Kui see vahenditult *vaatlemise* abil võimalik pole, siis saagu vahenditult elamuseks õpetaja ja õpilaste ühine *arutelu*.

Üheks suuremaks tõukejõuks ometi tuleb lugeda niihästi üldkasvatuse ja õpetuse kui ka karskuskasvatuse ja õpetuse alal *eeskuju*. Ja siin patustatakse rohkem kui kuskil mujal. Leidub küll ja küll inimesi meie sportlaste ja õpetajate peres, kes tarvilikuks leiavad alkoholi tarvitamist ja suitsetamist põhimõttelikult kaitsta. Leidub ka neid, kes küll „põhimõttelikult“ karsklased on, „aga kes suudab alati põhimõtete järgi elada“ — vabandavad nad. Kui õpetaja-kasvataja ei suuda, kas peab siis suutma õpilane-kasvandik? Sajad ja tuhanded noored inimesed langevad nii oma muudes suhetes auvääriliste õpetajate ja kasvatajate nõrkuse ohvri- teks ja hukuvad paratamatult.

Kuid olgu ometi teada, et paljude kodumaiste karskete eeskujude kõrval Nansen oma põhjanabareisil ei tarvitanud alkoholi joomist soendamisro- huna, vaid selle aset täitis šokolaad. Niisama kõvendagu õpilaste iseteadvust asjaolu, et soome suurimad sportlased Nurmi, Kolehmainen ja Ritola ometi karsklased olid ja omad võidud ainult

kärske eluviisi tõttu saavutasid. Peale nende leidub muidugi igal maal ja igal alal tegelasi, kes oma edu eest elus võlgnevad tänu ainult kärskele eluviisile.

Kõikide muude tegurite kõrval kasvatuses üldse niisama ka kärskuskasvatuses on ja jääb tsentraalseks teguriks

õpetaja isiksus. Kuidas tema oma eeskujuga kogu elu avaldustes üldse niisama ka oma suhtumises kärskusküsimusse suudab kasvandikke kaasa tõmmata, seesuguseks kujuneb kasvatus. Kui ta loodab ainult sõnadega mõjutada, siis on ta kalju peale külvanud.

Õppe- ja kasvatustöö korraldusest Šveitsi rahvakoolides.

Joh. Käis.

Meil leidub isikuid, kes umbusaldusega ja isegi teatava vaenulikkusega vaatavad igasugustele püüetele parandada ja arendada meie kooliolusid vanemate kultuurmaade paremate koolide eeskujul. Mis on selle eksliku vaate põhjuseks, kas ainult teatavaile isikuile omane tugev konservatism või mõned teised asjaolud, ei kuulu käesoleva kirjutise ainesse.

Arvan siiski, et niisuguseil vaateil ei ole tihtki reaalsel alust. Eesti koolitegelasi on rohkel arvul käinud uurimas uema pedagoogika rakendust välismaa kooliellu, ja nad on sealt kaasa toonud palju pedagoogiliselt väärtuslikke kogemusi, mille kasutamine on aidanud tõsta Eesti kooli ajakohasele kõrgusele. Kartus, et välismaalt tuuakse Eesti kooli eluvõõrad äärmised uuenduskatsed, ei leia kinnitust. See on ka arusaadav: tegelik tutvumine uute õpetus- ja kasvatusviisidega nende sündimiskohal ongi kõige parem abinõu äärmus-tesse langemise vastu, kuna tegelikus töös väga reljeefselt tulevad esile iga tööviisi head ja halvad küljed. Kardavad harilikult need, kes ise ei ole vandanud kaugemale oma igapäevasest silmapiirist.

Kõige vähem on meil põhjust karta äärmiste uuenduste sissetoomist Šveitsist¹⁾. See väike demokraatlik vabariik, pinnalt pisut väiksem kui Eesti, ületab siiski meid enam kui kolmekord-

selt oma rahvaarvuga (4 milj.) Šveits on sammuud pikemat aega rahulikkult kultuurilist edenemisrada; teda ei ole vapustanud isegi maailmasõja hädad ja viletsused. Rahulik edumeelne vaim peegeldub ka koolielus ja töös. Asjata otsiksime seal koolides (välja arvatud vast erakoolid ja kasvatusasutised) kõige uuemaid õpetus- ja kasvatusviise, aga seejuures valitseb kogu koolielus tõsine kasvatuslik vaim.

Peatume mõningail koolielu külgedel, mis mind eriti huvitasid Zürichi koolides.

1. Kasvatustlikud sihid.

Algkooli kasvatuslikkudest sihtidest Zürichi koolides annavad kõige selgema pildi 15. veebr. 1905. a. maksma pandud õppekavad. Pääaegu veerandsada aastat on neid teostatud koolides, ja seepärast ei või siin enam juttu olla uuenduskatseist ja otsimisist, mida konservatiivne vaim kahtlase pilguga hindaks. Nendes õppekavades kasvatuslikud sihid on väljendatud järgmiselt (kursiiv minult J. K.).

„Ühenduses koduga püüab rahvakool, mis on ühine kasvatus- ja haridusasutus kõigile rahvakihtidele, harmooniliselt arendada last kehaliselt ja vaim- selt võimalikult tervikuliseks, elujõuliseks isiksuseks.

Rahvakool arendab keha. Harjutuste kaudu kool karastab ja arendab seemisi ja väliseid organeid. Ta harjutab silma ja kõrva tajumises ja vaatluses; ta arendab kõneriistu korraldatud mõ-

¹⁾ Eelistan seda nimetust, mida tarvita- vad Šveitsi kodanikud ise ka itaalia keeles — Svizzera ja prantsuse peeles — Suisse.

tete edasiandmiseks ja kätt nähtu kujutamiseks kirjas ja pildis.

Rahvakool harib mõistust. Lähtudes tajumustest, otsesest vaatest, alati silmas pidades lapse vastuvõtuvõimet, kool arendab tunnetust selgete mõistete loomise ja õigete otsuste tuletamise kaudu.

Rahvakool harib tundeid ja iseloomu. Kool teeb lapse vaimu vastuvõtlikuks kõigile inimeshinge ja üllastele liigutustele, et ta oleks kaitstud kõige inetu, toore mõju vastu. Kool arendab ja edendab kohusetunnet, töörõõmu, kindlust veendumustes ja püüetes tõe, avameelsusele ning vabadusele ja tahtmist anduvale, iseloomukindlale teotsemisele. Kool rajab aluse enesekasvatusele humaansuse ja sallivuse mõttes.

Nii on rahvakool üldise inimeshariduse kohaks. Ka peab ta andma teataval määral *teadmusi* ja *oskusi*, mis vajalikud edasijõudmiseks elus. Tõsine inimesharidus aga ei väljendu mitte ainult teadmustes ja võimistes; selle iseloomustav tunnus on rohkem harmoonia inimese siseilmas ja teotsemises, mis alati on sihitud üldsuse heakäekäigule.

Õpetuses seisab esikohal *kasvatustlik moment*. Aine ja tööviis ning kõik seemised ja välised korraldused koolitöös peavad alistuma kasvatustlikkudele vaatepunktidele. Õpetus peab olema üles ehitatud meetodiliselt; ta peab tähele panema ja hindama kõiki põhimõtteid, mis didaktika on määranud kindlaks kogemuste teel ja teaduslike pühenduste abil.

Kooli astumine tähendab lapsele üleminekut rõõmsast mängust korraldatud, kavakindlale tööle. Sellel üleminekul tuleb iseäranis hoolikalt silmas pidada laste kehalist ja vaimset arenemist. Liigne ruttamine mõjutab ebasoovitavalt õpetuse tagajärgi. Selle läbi ei äratata lapses mitte ainult norutunnet: osa õpilasi jääb varsti maha ja ei suuda enam jälgida õpetust. Loomulik sisseviimine kooliellu, mis hoiab kontakti lapse seniste toimingutega ja juhib last vähehaaval mängult tööle, paneb kindla aluse edaspidisele õpetusele.

Algõpetus kõigis klassides peab toetuma *loomupärasuse põhimõttele* ja arvestama lapse *individualiteeti*. Selle

eesmärgi saavutamiseks õpetaja peab vahetpidamata tundma õppima üksiku lapse olemust ja õppeviisi kohandama nendele kogemustele.

Hea õpetuse oluline tunnus on selles, et lapsed õpitu ka tõesti omandavad ja midagi tõesti saavutavad oma võimistes. Et omandada teadmusi ja oskusi, on igas aines tarvilikud *harjutused*; nende eesmärk on *iseseisvus*. Õpilane, kes kavakindlate harjutustega iseseisvusele on kasvatatud, suudab midagi ette võtta ja mitte ainult katsel vaid ka, mis veelgi tähtsam, koolist ellu astumisel.

Õpilaste mitmesuguste vaimuannete ja koduste olude tõttu võivad teadmused ja oskused, mis kool annab, individuaalselt väga lahkuminevad olla; aga teatav miinimum on nõutav kõigilt lastelt. Andekamad omandavad õppeaine väiksema vaevaga, ja seepärast on kooli eriliseks kohuseks hoolitseda *nõrgemate* laste eest, aga nii, et see ei takistaks andekamate edasijõudmist. Kus puuduvad abi- ja järeleaitamisklassid, on õpetajal võimalus mitmel teisel viisil aidata nõrku õpilasi.

Koolikorra ülesandeks on harjutada lapsi korralikus ülespidamises koolis ja väljaspool kooli; kavakindlalt ja sihitavalt läbiviidud koolikord on välja paistvalt tähtis kasvatusabinõu.

Kord igas asjas peab iseloomustama koolieli. Õppetöö, kooli sisseseaded, kooliruumid ja õppevahendid peavad äratama ja harjutama korratunnet. Ka kodult tuleb nõuda, et ta koolile annaks üle lapsi korralikus olekus.

Täpsus on korra tähtsam külge. Täpsalt kellalöögi järgi peab õpetus algama, täpsalt lõppema. Mis kool lapselt nõuab, peab täpsalt täidetama. Kui laps 8—9 aastat harjub korruga, siis viib ta koolist kaasa püsiva vara kogu oma eluajaks.

Koolieli ühtlased sihid eeldavad nende saavutamiseks ühtlast, kindlat tahet. See tahe peab olema selge: nõudlikkus ja õrnus olgu targalt ja mõõdukalt ühendatud, sõnad ja teod järjekindlalt ühtlustatud. See tahe aga ei tohi tunduda õpilasele sundusena, vaid ta peab alistuma sellele rõõmutundega.

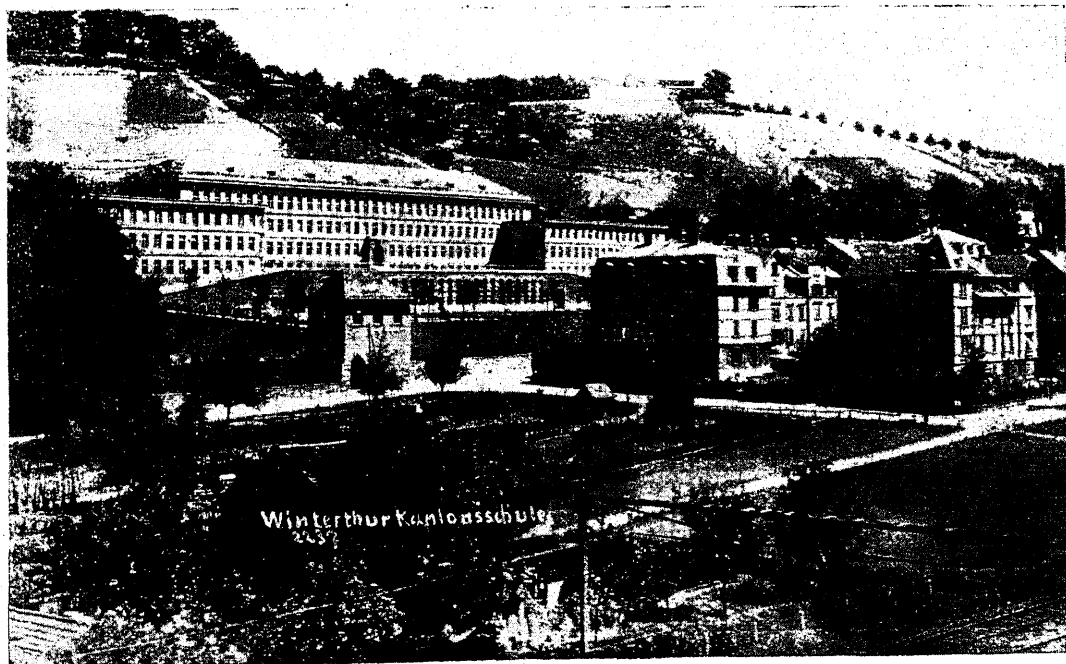
Nende raskete ja vastutusrikaste ülesannete täitmine on mõeldav ainult siis, kui õpetaja leiab toetust nii koolivalitsemise organitelt kui ka lastevanemaikalt“.

Nii räägib Šveitsi õppekava seletuskiri. Võrreldes Šveitsi koolide kasvatuslikke sihte ja ülesandeid põhimõtete-ga, mis on leidnud väljendust meie uutes õppekavades, paistab silma peaaegu täielik ühtimine kasvatuslikkudes põhiküsimustes. Ja siiski võib nende ridade kirjutaja kinnitada, et ta ei ole tarvitanud algkooli õppekavade koostamisel Šveitsi koolide õppekavu; toetudes oma töös ainult teadlikule pedagoogikale. Seda enam on meil lootust, et oleme leidnud õiged sihid meie algkooli tööle.

Isiklikkude muljete põhjal võin tunnistada, et kõik need kasvatuslikud põhinõuded on suuremalt jaolt ka läbi viidud tegelikus koolitöös. Kooliruumide puhtus on silmapaistev ka seal, kus koolimajad on hoopis keskpärased. Zürichis, kui kantoni pealinnas, on muidugi rohkesti suurepäraseid koolimaju. Mis iseäranis meeldivalt paistab silma,

on see asjaolu, et koolis puudub vast küll pidusaal, aga kunagi ei puudu ajakohase sisseseadega *võimla* ja *mänguplats* tema juures. Mäletan väga hästi üht kehvemat ja väiksemat koolimaja Zürichis, aga ka sellegi kõrval õues seisab puuehitus — avar võimla. See on tõsiselt tähelepanu vääriv asjaolu, mida peaks kindlasti silmas peetama ka meil uute koolimajade ehitamisel. Tõepoolest, kas võib tõsist juttu olla laste kehalisest arendamisest koolis, kui kehalisteks harjutusteks, võimlemiseks ja mängudeks ei leidu teist ruumi peale madala, pinke täistuubitud klassi? Võimla ja mänguplats olgu iga kooli juures! See on ka meie kindel nõue ja püüe. Pidusaale koolimajades ehitame siis, kui kord rikkad oleme.

Siinkohal ei saa jätta nimetamata üht koolimaja, mis pühitseti sisse 28. okt. 1928. a. Winterthuri linnas Zürichist umbes 40 km põhjapoole. Nimetatud linn on, peale Zürichi, tähtsaim tööstuslinn selles kantonis. Rahvahääl-tuse kaudu otsustati ehitada seal uus kantoni keskkool (riigikool), mis oleks igast küljest eeskujulik.

Moodseim koolimaja Šveitsis Winterthuri linnas. Sisaldab üle 50.000 m³ ruumi.
Maksab üle 300 miljoni senti.

Siinjuures olev pilt annab üldise mulje sellest suurepärasest, ainukesest sellesarnasest koolimajast kui mitte Euroopas, siis igatahes Šveitsis. Muidugi on meile niisuguste koolipaleede ehitamine üle jõu ja vast ehk tarbetu, aga mida siiski hädasti vaja on rahva hariduse tõstmiseks ja meie rahva tuleviku kindlustamiseks, seda peame tingimata tegema.

2. Õppetöö korraldusest.

Klassisüsteem ja üldõpetus. Klassisüsteem on Šveitsis, vähemalt Zürichis leidnud täielikult tunnustamist. Selle kohta maksivad 17. jaan. 1900. kasvatuse nõukogu poolt (Erziehungsrat, — vastab meie riigikoolivalitsusele) välja töötatud määrused, mille esimene punkt räägib järgmist:

„Klassisüsteemi, s. o. õppetöö korraldust, kusjuures iga õpetaja õpetuse teatavas klassis täielikult enda kätte võtab, tuleb pidada normaalseks.

Aineõpetus, peale usuõpetuse 7. ja 8. õppeaastal (7. ja 8. õppeaasta on sunduslikud, kuid kuuluvad kooli teise astmesse — sekundaarkooli, kuna 1—6. õppeaasta moodustavad 1. astme — primaarkooli J. K.), on lubatud ainult joonistamises, kirjutamises, laulmises, võimlemises, käsitöös, ja ainult koolivalitsuse nõusolekul“.

Klassisüsteemil on tugevaid ja nõrku külgi. Niikaua kui õpetus sisult on aineõpetus, kuigi seda õpetust annab üksainus õppejõud klassi kohta, ei ole klassisüsteemil siiski suuri eesõigusid aineõpetuse ees. Ainult siis, kui tundide koondamine teatavas klassis ühe õpetaja kätte sünnib *üldõpetuse* eesmärkides, mis ühtlustab õpetust sisult, pääsevad mõjule ka klassisüsteemi head küljed. Üldõpetus Šveitsi koolides ei ole nii levinud kui näiteks Viinis.

Siiski on ka seal iseendast mõistetav, et algklassides koondub kogu päeva töö ühe põhiteema ümber. Kuigi vanemates klassides ei ole üldõpetust täies ulatuses, hoitakse seal õpetust liigse kilumemise eest sel teel, et näit. loodusõpetus, maateadus ja ajalugu moodustavad ühe ainerühma—reaalained. 4. õppeaastal esineb kavas reaalainena kodulugu, nagu meil see on 3. õppeaastal

(Šveitsi algkoolide õpilased ongi ühe aasta võrra nooremad meie lastest) 5—8. õppeaastani on reaalinete kavas ka alajaotused loodusõpetuse, maateaduse ja ajaloo jaoks, kuid see ei takista hoida nendes sisemist ühtlust, niipalju kui seda võimaldab aine iseloom.

3. Õppe- ja tunnikavad.

Ka õppekavade juhtnõtted Zürichis koolides on väga sarnased meie õppekavades läbiviidud põhimõttele.

„Õppekava piirdub hädatarvilikuga, et võimaldada aine põhjalikku läbitöötamist kasutada oleva ajaga. Täies kooskõlas rahvakooli üldiste sihtidega on kavas aset leidnud ainult tegelikus elus tähtsad ained. Ainult nii võib saavutada tagajärgi, millel oleks ka *tulevases tegelikus elus väärtust*“. Et seejuures kodumaaline aine annab õppekavadele nende sisu, on muidugi iseendast mõistetav.

„Õppekava näitab ainult aine piirjooni; *tegeliku töökava* koostamine on õpetaja ülesanne. Aine jaotusel õppeaasta kohta tuleb aluseks võtta õpilaste keskmised võimed. Kordamiseks peab küllaldaselt aega jääma. *Kordamisel* on iseäranis suur tähtsus nooremas eas, kuna laps kiiresti elab, kiiresti vastu võtab, aga ka kiiresti unustab õpitut. Kordamist ei või koondada aasta lõpule; seda tuleb teha igapäev, kasutades selleks igat parajat juhtu õpetuse sidumiseks ja süvendamiseks“.

Tunnikavades leiame omapäraseid iseärasusi, kuigi põhiainetes tundide arv enam-vähem ühtib meie tunnikavaga (emakeel, matemaatika, laulmine, võimlemine). *Ilukiri* esineb kõigil õppeaastail iseseisva aina (1—2 t.). *Tööõpetus* algab 4. õppeaastal ja on poistele vabatahtlik aine vähese tundide arvuga (2. t. nädalas), tüdrukutele aga on töö- ja majapidamiseõpetus sunduslik 4—6 tunniga nädalas. Seda vahet põhjendatakse käsitöö ja majapidamise tähtsusega tütarlastele elus. Et poiste tööaeg ei väheneks, on nähtud ette poistele täiendavad tunnid teistes ainetes, nagu emakeel, matemaatika, reaalained. Selle tõttu on tundide tabel määratud miinimumi ja maksimumi piirides, nii et tunnikavade kasutamine võimaldab

kaunis suurt liikuvust. Ka 1—3. õppeaastal on tunde arvus näidatud miinimum ja maksimum (näit. emakeel I. õppeaastal 6—9 t., 2. õppeaastal 7—9 t. ja 3. õppeaastal 8—9 tundi), mis laseb kasutada erilisi tunde nõrgemate õpilaste järeleaitamiseks ja individuaalse õpetuse korraldamiseks.

Seda teostatakse Zürichi koolides ka teisel teel. Esimesel õppeaastal on tundide normaalarv nädalas 20, teisel — 22, kolmandal — 24. Klassiõpetaja aga peab andma omas klassis 30 tundi nädalas. See probleem lahendatakse õpilaste rühmitamise teel. Nii näiteks, on esimesel õppeaastal ainult 10 t. ühist õpetust tervele klassile, 10 t. aga töötatakse rühmades. Sellal kui üks rühm on koolis, jääb teine rühm koju. Et niisugust töökorraldust suurepäraselt saab kasutada nii nõrgemate järeleaitamiseks kui ka töö individualiseerimiseks, on muidugi arusaadav. Meil selle vastu „lapitakse“ õpetaja tööd, kui talle ei jätku tunde ühes klassis, juhuliste tundide jääkidega teistes klassides.

Kõlblusõpetus esineb ühenduses piibililooaga (meil — kodulooga ja kodaniku-teadusega). Seletuskirjas loeme, et esimesel kolmel õppeaastal kõlblusõpetuse sisuks olgu peamiselt lapse mõtte- ja kujutusilmast ja tema ligemast ümb-rusest võetud aine; alles 4. õppeaastast tulevad sellele lisaks ka piibililood. Kuna see aine meid eriti huvitab, siis toome siin ka Zürichi koolide kõlblusõpetuse kava.

Siht. Kõlblusõpetuses ja piibililugudes on pearõhk tunnete ja iseloomu harimises üllase meelsuse äratamisega ja ergutamiseega kõlblale teotsemisele; eriti tuleb püüda, et õpilased tundidel saadud ergutust kasutaksid elus, koolis ja kodus. Meelespidamise ainet tuleb piirata lapse arusaamise kohaste laulukestega ja salmikestega.

Kava. 1. klass. Usulis-kõlbla tunde äratamine lihtsate jutustuste põhjal. Aeg-ajalt räägitu ja kujutatu kokkuvõtmine lühikestes ja kergesti mällu jäävates kõnekäändudes (vanasõnad).

2. klass. Usulis-kõlbla tunde ravi-mine lihtsate jutustuste põhjal. Aeg-ajalt räägitu kokkuvõtmine lühikestes kõnekäändudes ja salmides.

3. klass. Nagu 1. ja 2. klass. Salmide ja palvete päheõppimine.

4. klass. Vana Testamendi valitud lugude käsitlus, usulise ja kõlbla sisuga jutustusi igapäevasest elust ja ajaloo-st. Vähesse arvu piiblisalmide ja vaimulik-ude laulude päheõppimine.

5. klass. Valitud jutustused Jeesuse elust. Muidu nagu 4. klassis.

6. klass. Mõnede tähendussõnade käsitlus ja selgitamine; osi mäejutlusest; jutustusi nagu 4. ja 5. klassis; piiblisalmide ja kirikulaulude õppimine.

7. klass. Jeesuse elu ja õpetus.

8. klass. Tähtsamad apostlitelood ja üksikuid pilte ristiusu ajaloo-st.

Peale selle mõlemas klassides: lõikeid Uuest Testamendist, paraja arvu piiblisalmide ja kirikulaulude käsitlus.

Ka kõlblusõpetuse sihtides ja kavas leiame samu põhimõtteid, millele on üles seatud meiegi kõlblusõpetuse kava. Huvitavaks täienduseks kõlblusõpetuse ametlikule kavale, mis liiga üldjoone-line, on Zürichis ametlikult tarvitata-vad kõlblusõpetuse lugemikud 4—6. õppeaasta jaoks. Nende täppis pealkiri on: „Biblische Geschichte und Sittenlehre für die Primarschule des Kantons Zürich. Obligatorisches Lehrmittel“. Igal nimetatud õppeaastal on oma luge-mik (umbes 150 lhk.). Piibililugudele on nendes ruumi 30 lehekülje ümber, järelikult on nad peamiselt kõlblusõpe-tuse lugemikud. Nende sisukorrast saame selgema pildi kõlblusõpetuse aine kohta.

4-da õppeaasta (meil 3. õppeaasta) lugemiku sisukord on järgmine: *Kodu*. 1. Ära unusta iial oma kodu. 2. Vanemate armastusküllane mure ja hool. 3. Austa oma isa ja ema: kuidas väljendub armastus vanemate vastu? kuidas laps võib olla tänulik? Lapsed kuulake vanemate sõna! miks vanemad karistavad lapsi? miks lapsed ei pea vanemate eest midagi varjama? 4. Vanaisa ja -ema juures. 5. Mis seob õde-venda? 6. Truud teenijad. 7. Igaühe kohused. 8. Külalised majas. 9. Rõõmud ja mured. 10. Head naabrid. 11. Taimede ja loomade sõber.

5. õppeaasta. Kool.

1. Milleks õpime? 2. Head harjumused: täpsus, puhtus, tähelepanelik-

kus, õiglus, enesevalitsemine, teiste kaitsmine. 3. Laste puudusi: tujukas laps, kartlik laps, valelik laps, maiustav laps. 4. Käitumine kaasõpilastega. 5. Sõprusest. 6. Teel koju ja mänguplatsil. 7. Rõõm ja mure. 8. Kohused õpetaja vastu. 9. Jumala ilusas looduses.

6. klass. *Ühiskond ja riik.*

1. Sotsiaalne elu: meie isamaa; kuidas võime teenida isamaad?

2. Hoiatada ülekohtu eest: kuidas kurjategijaks võib saada? ära tarvita vägivalda; minu ja sinu; vale; hoiatada teise hea nime; lubadust peab täitma; tööarmastus, südametunnistuse piin.

3. Kohusetruudus. 4. Kannatajad vennad. 5. Armasta oma ligimest: viisakus, käitumine nendega, kes kurvad, kes kergesti ärrituvad; armasta oma vaenlast; anda on õndsam kui võtta; tänulikkus. 6. Valitse end: parajus, mõnususte ülehindamine, hoiatus mammona eest, rahulolek, hoiatus kadeduse eest, oma keele ja viha valitsemine; kannatus, rõõmus meel.

7. Inimene ja tema suhted loodusele: mis räägivad lilled; loomade hea sõber; looduse ilu tundmine.

Iga nimetatud küsimuse kohta leidub nimetatud lugemikkudes lugemispalu, ka luuletusi ja vanasõnu. Tutvumine nimetatud raamatutega võib kasulik olla õpetajaile, kes huvitatud kõlblusõpetusest meie algkoolides (Neid võib tellida aadressil: Zürich. Kantonaler Lehrmittelverlag).

4. *Töökorraldus ühendatud klassides.*

Ühendatud klasse, kus õpetajal tuleb töötada kahe või suuremgi arvu jaoskondadega, peetakse meie maakoolides kurvaks paratamatuseks. Kuid niisugune vaade ei leia pedagoogikas küllaldast põhjendust. Tõelikult võib leida jaoskonnaõpetuses mõndagi kasvatustõhuslikult väärtuslikku. Kõige pealt võimaldab töötamine ilma õpetaja otsese juhatuseta õpilasele suuremat *iseseisvust* ja *isetegevust*. Kui õpetaja kogu päev ikka „õpetab“, võib selle all kannatada just aine isetegev läbitööta-

mine ja selle iseseisev omandamine õpilasel. Seda hädaohtu tundis juba *Comenius*, kui ta oma *Didactica Magna* sissejuhatuses lausub, et tahab juhatada õppeviisi, mille järgi õpetajad „*vähem* õpetaksid ja õpilased *rohkem* õpiksid“. Jaoskonnaõpetuses on õpetaja sunnitud jätma õpilastele osa aega iseseisvaks tööks, ja see on nende kasuks. Edasi, jaoskonnaõpetus nõuab õpilaselt suuremat *tähelepanu* kontsentratsioonile, mis hoiab õpilase teadvust segavate mõjude eest, muidugi kui segamine ei lähe üle teatava piiri. Kõik kogemused kinnitavad tõsiasi, et lapsed, kes on õppinud ühendatud klassides, omavad püsiva tähelepanu. See on aga eluline väärtus, sest elus tuleb suuremalt jaolt igal kutsealal töötada just segavate mõjude keskel.

Põhioskuste *harjutamiseks*, nagu omaette lugemine, kirjutamine, arvutamine, joonistamine, jääb loomulikult ka rohkem aega jaoskonnaõpetusel, ja see on jällegi õpilasele võiduks.

Samuti on siin rohkem tarvidust *kordamiseks*, kuna ühe klassiga töötav õpetaja sageli ei hoolitse tarvilisel määral kordamise eest õpilaste kahjuks. Jaoskonnaõpetuse suuremaks „puuduseks“ on üks asjaolu: see nõuab õpetajalt rohkem ettevalmistust tunnil, suuremat leidlikkust, kõrgemat energiapingutust tunnil, et mitte asjata kaduma ei läheks sedagi vähest aega, mis õpetajal kasutada iga üksiku õppeaasta jaoks. Kõik teised puudused (näiteks aine ulatus) lasevad endid tublisti parandada, kui aga õpetaja oskab tööd korraldada otstarbekohaselt. Seepärast ei saagi pidada jaoskonnaõpetust ainult hädaabinõuks.

Šveitsis viibides, oligi mitu head juhtu tutvuda jaoskonnaõpetusega sealses koolides. Maakoolides Šveitsis (ka Austrias, Saksamaal) ei ole sugugi harulduseks ka koolid, kus on ühendatud kolm, neli ja isegi kõik 8 õppeaastat, muidugi peamiselt kooliringkondades, kus õpilaste arv väga väike. 3-me jaoskonnaga töötavaid koole on Šveitsis õige palju. Selle tõttu ongi Zürichis korraldatud harjutuskool — Kantonale Übungsschule-Wolffbachschule, kus 6-klassiline kool töötab kahe klassikomp-

lektiga. Ühendatud on 1—3. ja 4—6. õppeaasta.

Toome siin mõne tegeliku pildikese tööst selles koolis.

1.—3. õppeaasta.

(2. tund, k. 9 homm.; 1. tund oli ühine kõlblusõpetus.)

Enne tunni algust oli õpetaja kirjutanud suurele tahvlile harjutisi arvutamiseks abstraktsete arvudega (liitmine ja lahutamine 100 piires). Need olid määratud 2. õppeaasta lastele (12 õpilast). Klassi tulnud, asusid selle õppeaasta lapsed ilma pikemata tööle; küsimusi õpetajale ei esitatud; 3. õppeaastale (10. õpilast) juhataati ülesanded raamatust.

1. õppeaastal (11. õpilast) algas „emakeele tund“, mis kestis õpetaja juhatusel 25 min. Käsitluse eesmärgiks olid ettevalmistavad seletused väikese palakese lugemiseks. „Klass“ koondus esimestele pinkidele, ja algas vaba õppetund. Õpetaja kui ka õpilased rääkisid võrdlemisi tasa, et vähem segada teiste jaoskondade tööd. Siiski võimaldati liikumist, järeleaimamist ja isegi lauldi: „Maga, mu laps“! Laulu ajal mõned õpilased teistest jaoskondadest tõstsid küll pead, kuid pöördusid varsti tagasi oma tööle. Selle järele õpetaja luges ette palakese, lapsed kooris hääldasid raskemaid häälikuid ja sõnu.

Siis läksid õpilased oma kohtadele. Said õpetajalt aabitsa-lehekese (aabits koosnebki üksikuist lehtedest) ja hakkasid tasakesi lugema. Samal ajal jagas õpetaja lastele ka lugemiskastid ja tegi ülesandeks laduda tähtedest loetud palakest. (Olgu tähendatud, et Zürichis õpilased saavad kõik raamatud ja õppearbid *maksuta* koolist. Millal jõuame meiegi niikaugele?) Rahulikult ja ajaviitmata algasid lapsed ladumist; see töö kestis tunni lõpuni. Õpetaja vaatas ladumistööd ainult vahete-vahel.

2-se õppeaasta lapsed panid õpetaja tulekul suled kõrvale ja kuulasid tema seletusi. Eelmise päeva töö jätkuna õpetaja juhatas õpilastele harjutusainet emakeeles. Kirjutas ilusa käekirjaga (ilus kiri õpetajalt oli silmapaistev kõi-

gis koolides): *Was in den Möbelwagen geladen wird?* Suuliste harutluste järgi kirjutati lisaks: *Das Nachttischchen wird im den...* Õpetaja kirjutisi lugesid lapsed kooris. Samuti ilmus tahvlile: *Die Bilder werden getragen, gestellt, gelegen...* Sellega oli keelelise harjutuse aine lastel käes; võeti vihud ja kirjutamine algas. Õpetaja töö selle klassiga kestis 8 minutit. Kuna mõned õpilased ei saanud veel lõpetada arvutusülesandeid, siis jätkasid nad viimaseid; lõpetanud ülesanded, hakkasid kirjutama ka keelelisi harjutusi. Uusi sõnu, mis antud pealkirjadele sobisid, õpilased kirjutasi ka tahvlile. Tahvli juurde mindi sõnalausumata, rahulikult; samuti vaikselt, teisi tülitamata tuldi tagasi. Järgmine õpilane läks tahvli juurde alles siis, kui eelmine oli tagasi tulnud. Tunni lõpupoolel läksid mõned 2-se õppeaasta lapsed nooremate ladumistööd vaatama ja parandama. Ka see sündis rahulikult, asjalikult. Õpetajalt ei kuulnud ühtki käsku ega keeldu miisuguse teotsemise puhul.

3. õppeaastaga töötas õpetaja kuni tunni lõpuni (15 minutit; tund kestis 50 min.). Aineks oli numeratsiooni mõiste selgitamine ruutsentimeetriteks jagatud ruutdetsimeetri abil. Selle õppevahendi valmistamist jätkasid õpilased iseseisvalt, enne õpetaja tulekut nende klassi, kui ülesanded olid lahendatud. Ruutdetsimeeter oli sajalise pilt, ribad kümnest ruutdetsimeetrist olid kümmelised ja üksikud ruutsentimeetrid — ühelised.

Töö sündis esialgu näitlikult selle õppevahendi abil, pärast tehti harjutusi ka peast kolmekohaliste arvudega.

Tund meeldis kõige rohkem oma rahuliku ja asjaliku ilmega. Õpilased olid kõik aeg oma töö juures, ei olnud kellegi aega kõrvaliseks rääkimiseks ega vallatuseks. Ka õpetaja ise töötas täie rahuga, kasutades aega väga lihtsalt ja otstarbekohaselt. Mis puutub kirjutiste läbivaatamisse, siis sünnib see jaoskonna-õpetusel peamiselt kodus. Vihkude kättesaamisel on õpilaste esimeseks ülesandeks parandada vead, mida nad ka kohe teevad.

4.—6. õppeaasta.

(1. tund pärast lõunavaheaega; õpilasi oli igas jaoskonnas 10—11, tund kestis 55 minutit.)

Õpetaja töötas alul pikemat aega (35 min.) 4-da õppeaastaga; aineks oli: luik.

5. õppeaasta kirjutas terve tund iseseisvalt.

6. õppeaasta töötas alguses iseseisvalt, lõpuks õpetaja juhatusel.

Klassi tulnud, asusid õpilased kohe tööle ja ei tülitanud õpetajat oma küsimistega: mis või kuidas teha?

4. õppeaasta lapsed kogunesid õpetaja juurde. Seinatahvlile oli joonistatud skemaatilisel paar pildikest luigest, ja selle põhjal algas õppejutt luige kehaehitusest ja eluviisist. Ühistel harjutustel märkis õpetaja tahvlile tähtsamaid mõisteid, mis tema arvamusel pidid õpilastele meelde jääma. Need olid: „Luik — ilus loom, hästi ujub, lendab; toit — ussid, veetaimed, teod, kalamaimed; mune 3—6, hoolitsemine nende eest; vaenlased; pesa roostikus. Läbitöötamine sündis suuliselt, õpilaste oma tähelepanekute ja vaatluste alusel, mida õpetaja täiendas.

Õpperaamatut loodusõpetuses ei tarvitata, on vaid üldine harjutusraamat, emakeele ja reaalinete jaoks, kus leidub küsimusi kirjalikuks vastamiseks ka loodusõpetuse alalt.

Seletused lõpetatud, läksid õpilased kohtadele ja jätkasid enne lõunat pooli jäänud keelelist harjutust.

5. õppeaasta tööks oli ühe kodukoha järve kirjeldus õpireisi põhjal. Pealkirja all (järve nimi — Der Greifensee) seisid järgmised küsimused:

Kuidas on ehitatud järve kaldad?

Mida lasevad oletada teravad mäed järve ümbruses?

Mida tead Usterist (linnake järve kaldal)?

Kuhu läheb raudtee järve kallast mööda? jne.

Töövihkudes oli õpilastel juba eelmisest tunnist järve plaan, läbilõiked ja mõned märkmed. Töö sündis kaardi abil, mis kuulub ka koolilt antavate õppevahendite hulka, ja arenes segamatult kogu tunni jooksul.

Ainult paar õpilast käisid õpetaja juures ja küsisid midagi tasakesi.

6. õppeaasta iseseisvalt töötades kirjeldas piltpostkaarte ja teisi pilte (ajakirjadest) kodukohast, kleepides neid ka vihkudesse või brošüüridesse. Töö kestel käisid mitmed õpilased õpetaja juures, kes meile andis valmisloigatud paberit kapist j. m. Kuid see ei seganud üldist tööd.

Kui õpetaja lõpetas õppejutu 4-da õppeaastaga ja asus tööle 6-da õppeaastaga, löödi lahti Zürichi kantoni kaardid ja hakati selle abil käsitlema kodukoha ajalugu. Ka siin tekkisid tahvli lühikesed kirjutised: kohanimed, sündmuste aastad, iseloomustused, näiteks: 1436—truuduse vanne, turusulg, lahing Efelzil, leping Austriaga jne.

Tund jättis üldiselt hea mulje oma töökorraldusega ja töömeeloluga. Järgmine tund samas komplektis oli ilukirjutus, *ühine* kõigile õppeaastale. Eelharjutustena vaadeldi suurte tähtede elemente, tehti vabadel liigutustel jooni, mis vastasid tähtede elementidele, siis kirjutati õhus ja alles pärast seda õige pikka, põhjalikku vaatlust asuti kirjutamisele (vanasõnad), kus esinevad vaadeldud suured tähed. Enne kirjutamist tehti veel paari minuti jooksul võimlemisharjutusi kätega, sest oli põhjust oletada, et õpilased olid väsinud (6. tund).

Samalaadilist töökorraldust jaoskonna-õpetusel nägin ka paaris teises koolis.

Tagasi vaadates nendele tööpiltidele ühendatud klassides peame veelgi rõhutama, et jaoskonna-õpetuse tugevaks küljeks on õpilaste iseseisev töö, peamiselt *kirjalikult*. Tõsise huviga võime jälgida, kui võrt asjalikud olid õpilased, sellele vaatamata, et õpetaja nendega tegemistki ei teinud. Kord klassides oli eeskujulik; vast ainult paaril juhul võis märgata, et õpilane ei võtnud tööst osa, kuid see tuli vist loomuliku puhkuse tarvidusest. Töö puudusena võiks ehk nimetada piiratud võimalust suuliseks väljenduseks, kuna see segaks teiste jaoskondade tööd: tuleb rääkida tasa, vaevalt kuuldavalt, ja üldse jääb vähe aega suuliseks käsitlemiseks. Minu küsimusele: kas õpetajad suudavad kolme jaoskonnaga töötades õpilasi põhitead-

mustes ja üldises arenemises niisama kaugele viia kui ühe jaoskonnaga töötavaks kooles, vastasid õpetajad, kelle tööst tõime siin paar pilti, täiesti jaatavalt. Ja me võime uskuda, et see tõesti nii ongi. Järelikult võib ka jaoskonnaõpetus täita edukalt algkooli õpetuslikke ülesandeid, kuid õpetaja peab äärmise hoolega tunde ette valmistama, otsustabekohaselt aega kasutama, korraldab töövihkusi läbi vaatama jne. Selles kõiges pole midagi iseäralikku: korralik õpetaja peab täitma neid nõudeid ka töötades ühe jaoskonnaga.

Tööd ühendatud klassides reguleerib ka ametliku õppekava seletuskiri. Seal loeme: „Põhimõttelikult peaks õpetatama igat õppeaastat igas aines *eraldi*, kuid ühendatud klassides on õpetuse eesmärgi saavutamine ilma ruttamisteta võimalik ainult siis, kui õppeaastaid *ajutiselt* või *kestvalt* (s. o. kogu õppeaasta kestel) ühendatakse. Seejuures on maksivad järgmised põhimõtted:

1. *Ajutine* klasside ühendus, kusjuures vanemad klassid töötavad varem läbivõetud aine paremaks omandamiseks ühiselt noorematega, on soovitav 1. ja 2. õppeaastal arutamises, kirjutamises, joonistamises; 2. ja 3. õppeaastal arutamises ja laulmises; 3. ja 4. õppeaastal jutustavas vaateõpetuses maateaduses ja kirjandites; 4., 5. ja 6. — laulmises.

2. *Kestev* ühendamine on lubatud: 1. ja 2. õppeaastal vaateõpetuses (koduloos) ja keeleharjutustes; 3. ja 4. õppeaastal loodusõpetuses ja õigekirjutuses; 5. ja 6. õppeaastal — loodusõpetuses, maateaduses, ajaloo, kõlblusõpetuses, kirjutamises; peale selle võimlemises 1.—3. ja 4.—6. õppeaastal. (Huvitav, et laulmine ei ole selles rühmas J. K.).

3. Kahe õppeaasta kestval ühendamisel tuleb selle eest hoolitseda, et aastapensumid ühendatud klassides võetaks kahe aasta kestel *vaheldamisi* läbi“.

Ka meie võime soovitada jaoskonnaõpetuseks järgmist töökorraldust:

1. ühine töö mõlemate jaoskondadega on soovitav *koduloolises vaateõpetuses, kõlblusõpetuses, laulude* õppimises, *võimlemises*; samuti olgu ühel ja samal ajal *tööõpetus*.

2. lahus töötada tuleb *oskuste* harjutamisel — lugemine 1. ja 2. õppeaastal, kirjutamine, arvutamine, võõrkeeled.

3. Mõlemad jaoskonnad (5.—6. õppeaasta) võivad töötada „kestvalt“ enam-vähem ühise kava järgi, mis vaheldub 2-he aasta kestel *loodusõpetuses, maateaduses, kirjanduses*, ka *ajaloos*.

Sel viisil oleksid kõrvaldatud nii mõnedki raskused töös kahe jaoskonnaga ja täielikumalt kasutatud need paremused, mis sellel töötamisviisil siiski on olemas.

Kui koolis on kõik õppeaastad lahus, siis on ikkagi soovitav vahetevahel töötada kahe või isegi kolme *rühmaga*, et võimaldada õpilastele rohkem iseseisvat töötamist ja kohandada tööd rohkem õpilaste individuaalsele võimeile.

See on kergesti läbiviidav näit. lugemisel, kirjutamisel, arvutamisel. Ka teistes ainetes vanemates klassides on häid võimalusi rühmatöödeks, näit. kirjanduse õppimisel, statistiliste andmete kogumisel ja läbitöötamisel, mis pärast esitatakse tervele klassile jne. Igatahes ei või *ülehinna* tööd ühel „frondil“ kogu klassiga, ja selle tööviisi kõrval peab hindama vääriliselt ka „jaoskonnaõpetust“, mida uuesti tõendavad ka tähelepanekud Šveitsi koolides.

Adolf Damaschke riigikodanikukasvatusest.

J. Uustalu.

Mullukevadisel rahvusvahelisel pedagoogika kongressil Berliinis oli õnn kuulda kuulsa saksa sotsioloogi, mitmekordse doktori Adolf Damaschke kõnet riigikodanikukasvatusest. Damaschke töödest on parkümmend aastat ta-

gasi Konstantin Pätsu tõlkes ilmunud kaunis kehakas raamat „Kogukondlise omavalitsuse ülesanded“. Seda raamatut on peetud meil omavalitsustegelaste käsiraamatuks.

Suurema osa ettekandest tarvitas

kõneleja saksa korteri ja eluaseme olude kirjeldusele. Veenvalt näitas hallpea teadusemees, mis tähtsus on korteril, „oma toal“ ja eluasemel seltskonna kõlblusele, ja mis siin politikamehed on teinud halba ja head. Seda huvitavat kõnet pole võimalik siin refereerima hakata. Mainitavad tohiks olla siiski mõned Damaschke mõtted selle kohta, milliseid ülesandeid oleks täita õpetajail kasvatades riigikodanikke, kes peavad kõrvaldama rahvast rõhuva häda ja puuduse.

Kodanikukasvatuse tähtsusest.

Meie sajand on rahvavalitsuse sajand. Kultuurrahvaste juures ei või kehvalt midagi ette võtta vastu rahva tahtmist. „Riigivõim on rahva käes“ kuulutab Saksa riigi põhiseadus. Iga mees- või naiskodanik kahekümnendast eluaastast peale on õigustatud ja sellega loomulikult kohustatud võtma osa meie saatuse määramisest kogukonnas, linnas, riigis. Kes selle endale kord selgeks teeb, selle ette kergib määratu suur vastutus. Nii kaugele ulatuvad poliitilised õigused võivad õnne allikaks olla ainult säärasele rahvale, kes on riigikodanikult küps. Kui aga niisugusele poliitilisele õigusele pole kõrvutada vastavat riigikodaniku haridust ja sellest hoovavat kohusetunnet, siis muutub meie poliitiline õigusliku korra alus ebatõeks. Ebatõde on aga mädanemise ja hävinemise allikas.

Sellepärast, kõik selleks kaasa aitama, et anda meie rahvale haridust, mis vastaks praegusele sajandile! Häda inimeseltskonnale, kelle üldised ülesanded huvitavad ainult „huvitatuid“! Siis saab jutt rahvavabadusest ja rahvavalitsusest rahvapetmiseks. Monarhide asemele asuvad siis „mammonarhid“! Ebaküps rahvas müüb kergesti oma vabaduse leiva ja lõbu, kartuli ja kino vastu kavaldajaile, kui sinna juurde pakutakse veel „suuri“ kõnekäände. 90% meie rahvast on mõjutatud sest kasvatusest, mis annab rahvakooli õpetajaskond. Sellepärast asub õpetaja käes peaosalt vastutusest rahva lähemate põlvete saatuse eest.

Tunnustades seda mõttekäiku, tuleb järgmist alla kriipsutada: kõik välja-

anded rahvakooli kasuks, on väljaanded meie rahva eluvajaduste kasuks! Kes teotseb selleks, et meie rahvakooliõpetaja võiks tööd teha rõõmuga, kes selleks võitleb, et meie rahvakool korraldataks nii, et ta oma ülesannet võiks tõesti täita, see ei teeni mitte üksi kihihuve vaid rahvahuve kõige sügavamas mõttes!

Meetodeist.

Damaschke tuletab meelde, et õpetajate hulgas talle on pahaks pandud avaldust, mis ta on teinud tagasivaates oma kümneaastasele õpetajaametis olemisele: Meetodilised üksikasjad ei näi mulle olevat peamise tähtsusega. Soetatagu väikseid klasse ja vabu ja rõõmsaid õpetajaid, siis iga õpetaja loob endale meetodi, mis vastab tema omapärasusele.

Damaschke seletab edasi: Ma tean, et ülemineku ajajärgus, kus uued ja kõigeuuemad uuenduskavad ajavad üksteisega võidu, näib minu avaldus olevat ketserlus. Kuid oma kogemuste põhjal, kui õpetaja ja kui mees, kes on võinud näimõndassegi sügavamalt pilku heita, olen tulnud veenele: peamiselt on tähtis see, et inimene annab lapsele oma kõige parema, mis last vaimselt ja kõblalt tõesti ülespoole viib. Aga mitte see pole tähtis, millist „uusimat meetodit“ — ah kui palju olen näinud neid tulevat ja minevat — korrapäraselt arendatakse.

Kodanikuteaduse õpetamisel aga peab maksma põhinõue: ta ei tohi kunagi lugemiseks saada, vaid tuleb läbi harutada katseliselt. Teatud hirmuga olen mõne kodanikuõpetuse käsiraamatu läbi vaadanud. Mitmeist „kordavaist küsimusist“ pole ma suutnud — seda tunnistan avalikult — pooligi vastata!

Mis loodetakse sellega kätte saada, kui lapsi piinatakse lapse vaimule võõraste ainete sisse tuupimisega, nagu: „Millised asjad kuuluvad sellele või sellele kohtuastmele“ — „Veksli seadus“ — „konkursasjandus“ jne.

Tõesti, see oleks patt rahva vastu, kui meie hävitame armastuse riigikodaniku hariduse vastu. Kodanikuteaduse õpetamine peab kasvatama tahet, kui mitte kõigis, siis paremais, kes hil-

jem kogukonnaski või riigis ausasti oma kohust võiksid täita.

„Kõige tarvilisem raamat kodanikuõpetuses on riigi põhiseadus,“ ütleb Damaschke. „Kodanikuteaduse õpetuse eesmärk peab olema teha lastele selgeks põhiseaduse mõte? Siin aga peituvad ka tõsised hädahud.“

Siis toob kõneleja näite, kus üks noor naisõpetaja, tahes lastele selgitada põhiseadust võimalikult üksikasjaliselt, oli jõudnud läbi võtta 80 artiklit Saksa põhiseadusest, siis aga näinud see naisõpetaja, et nii edasi ei jõua ja öelnud siis lastele: „Järgmised 100 artiklit lugege parem ise läbi!“

Niisuguse viisiga ei ole kõneleja rahul. Ta soovitab järgmist: „Pearõhk tuleb panna kodanikkude põhiõiguste ja põhikohuste selgitamisele. Selle juures tuleb aga hoiduda, et lastes ei tekiks arusaamine: kui toredasti see kõik meil on seatud! Kõige tõsidusega tuleb elavaks teha see suur tõde, et iga inimesseltskond võib elada ja kasvada tuues ohvreid. Kui pikk oli tee ja raske töö ja võitlus, mida tegid läbi meie rahva truimad ja paremad pojad, kuni leidsid seadusandlikku tunnustust põhiseaduses väljendatud tähtsamad põhimõtted.“

Kõik, mis on kaunis ja suur vabaduses, üheõigusluses, usulises, kõlb-las ja vaimses elus, on võimalik, kui on loodud eeldus: terve sotsiaalne seisund. Sellepärast on suure tähtsusega otse rahvakoolis lastele selgeks teha kodaniku õigused ja kohused tulundusliku elu alal.

Kodanikuteadus arvutamise tunnis.

Kuna meilgi õpetajate või ametnikkude palkade tõstmise puhul kõigis kihtides on puhkenud lahti suur hädakisa ja kardetud maksude tõusu, sellepärast on huvitav tähele panna Damaschke seisukohta sel puhul.

Ta ütleb: Äsja elasime üle nähtuse, kui palju tekitas arusaamatust viimane ametnikkude ja õpetajate palgavõitlus. Töölised, talupojad, käsitöölised, ärimehed — kõik olid palgakõrgendamise vastu kartusest, nagu võetaks iga mark nende taskust ja et see nende tööttingimusi raskendab. Ja kuna ise

ollakse piinavas puuduses, siis leiavad need kaebused arusaadavalt vastukõla. Siin on näide, kui hädaohtlikuks võivad saada rahva puudulikud teadmused kodanikuteaduses.

Küsimus seisab siin maksudes. Riigi (Saksa) põhiseadus ütleb maksustamise kohta: esijoones tuleb üldsuse kasusid teenima panna maahinna tõus, mis tekib ilma omaniku töö ja kapitali juurderakendusest.

Sünniks see nii, et maa väärtuse tõus, mille juures omanik pole tööega rahakulu kandnud, maksustatakse üldsuse kasuks, siis ei tarvitseks loova töö tegija karta, et vajalikud väljaanded kultuuri peale võiksid tema elutarvidusi raskendada.

Arvutamise ülesanded.

Teemaks: „Maa jaotamine ja maa kasutamine“. Need ülesanded tahavad selgitada maa rendi küsimust.

Esimene ülesanne. „Et tööstusajalate tarvis odavat maad saada, kaevati Berliinis suuri kanaleid. Mis seejuures nähtus?“

Teltovkanal Berliinis on umbes 40 km pikk ja maksab ümmarguselt 40.000.000 (saksa) marka. 500-meetri-line maariba mõlemalpool kaldal maksis enne kanali planeerimise teadasaamist 100 miljonit marka, pärast kanali valmimist aga 500 milj. marka.

Loe veel kord eelseisev ülesanne ja jutusta, kes lõi selle väärtuse tõusu ja kes peaksid maksma maahinna intressid? Mis ütleb säärase maahinna tõusu kohta põhiseadus?“

Käsiraamatus õpetajale seletatakse järgmist:

„Väärtuse tõus on loodud töö läbi, mis kulutati kanali kaevamiseks. Töölisele tasuti maksudest saadud rahaga. Maksud saadi üldsuselt. Maa väärtuse tõus aga tuleb kasuks maaomanikkudele. Üürnikud peavad maksma intressid. Põhiseadus aga ütleb: „Maaväärtuse tõus, mille juures omanik pole kandnud raha ega töökulu, tuleb üldsuse kasuks maksustada. Käesoleval juhul selgub, et kui üldsus oleks selle hinnatõusu endale kindlustanud, oleks ta olnud 400 miljonit rikkam, millisest

summast oleks jätkunud kanali kaevamiseks ilma makse tõstmata ja oleks veel ülegi jäänud kultuurseteks väljaanneteks.“

Teine ülesanne: „Wertheimi kaubamaja, et oma ehitist laiendada, hankis endale naabrusest krundi. See on kõigest 313 ruutmeetrit suur (võrdle klassi pinnaga!) ja maksab 1,5 miljonit (saksa) marka *). Kui palju maksab ruutmeeter? — Maal on talupoeg Mülleril ka väike maatükk, ta annaks selle küljest heameelega ka 313 r. m. ära. Kahjuks ei anna keegi talle aga 1½ miljonit marka. Müller ei taipa: tema maa peal kasvavad kõige kenamad kartulid ja ta teab, et Leipzigi uuli kivistikus vaevalt kartul võib kasvada. Selgita ometi sina, miks maa Leipzigi uulil nii palju väärt on.“

*) 1 saksa mark umbes 90 meie senti.

J. U.

Huvi on õpetuse edu eeltingimus.

Joh. Käis.

See pedagoogiline algtõde ei vaja küll ligemat põhjendust „Kasvatuse“ veergudel, kuna iga tegelik õpetaja on ühel või teisel määral tuttav teadusliku pedagoogika põhimõtetega ja on varustatud ka isiklikkude kogemustega huvi tähtsuse kohta koolitöös. Kui sellest siiski tuleb rääkida, siis ainult sellepärast, et huvi õpetuse põhitegurina on leidnud täiesti ühekülgset käsitlust kellegi Diogenese kirjutises: „Kas huvi või järjekindel töö koolitegevuses?“ (vt. „Kasvatus“ nr. 1. s. a.), mis torkab silma ka oma mitte küllalt objektiivse tooniga.

Nimetatud kirjutis sisaldab rea pedagoogilisi arusaamatusi. Juba pealkirjas väljendub mõte, nagu oleks huvi järjekindla töö vastand ja selle takistaja. Psühholoogia aga käsitab huvi igasuguse järjekindla, püsiva tegevuse eeldusena mitte ainult koolis, vaid ka elus igal kutsealal. Ainult huvitavas töös võidetakse järjekindlalt raskusi ja jõutakse edasi, mis omakord tõstab huvi. Kas oleks mõeldav ilma huvita

Õpetaja peab õpilasi niisugusele vastusele juhtima, et mitte maaomaniku töö pole maahinna nii kõrgeks ajanud, vaid kõikide Berliini elanikkude terve Saksamaa elanikkude ühise töö tõttu on see nii kõrge. Samad elanikud peavad aga maksma makse, ülal pidama ministeeriume, koole, muuseume j.n.e.

Edasi kõneles Damaschke sellest, kuidas admiral v. Diedrich Saksa asumaal Tsingtaus selle maaväärtuse tõusu maksustamise oli tegelikult läbi viinud ja et see oli osutunud väga õnnistusrikkaks Tsingtaule.

Kui kõneleja veel oli väga elavalt kuulajate tähelepanu pööranud korteriolude tähtsusele ja mõjule seltskonna kõlblusesse, kutsus ta lõppeks õpetajad üles sügavamalt tungima sotsiaalsete olukordade vaatlemisse ja selgitamisse, et selgust saada, mis ülesande paneb õpetajale peale tema isamaa tulevik.

näit. teaduslik uurimistöö, mis nõuab sageli äärmist pingutust nii vaimset kui aimeliselt? Kas oleks mõeldav ilma huvita igasugune progress üldse? Muidugi ei, sest püsivust ja kindlat *tõotahet* näeme ainult seal, kus on olemas tõsine huvi. Psühholoogiliselt on see ka arusaadav. Olgugi et huvi määrangud üksikuil psühholoogidel on lahkuminevad, siiski kõik nad väljendavad üht mõtet: psühholoogiline võime, mida nimetame huviks, haarab inimese vaimu laialt ja sügavalt ja on ligemalt seotud meie mõistuse-, tunnete- ja tahtealaga. „Huvi muudab inimese aktiivseks. *Huvi on isetegevus*,“ ütleb *Herbart*. Inimese suurim õnnetus on huvi puudus oma kutseala vastu. Niisugune inimene ei leia rahuldust oma tegevusest, töö on temale raskeks koormaks ja karistuseks, mida ta on sunnitud kandma palga- ja leivamure pärast. Kahekordselt õnnetud on noored, kelle puudub huvi, tung kõrgemale: nad on raugad, kes tunnevad elutüdimust juba enne, kui nad ellu astuda saanud.

Teadusliku pedagoogika loojaks peamegi *Herbarti*. Ta seab oma põhiteostes („Allgemeine Pädagogik“ ja „Umriss der allgemeinen Pädagogik“) mitmekülgse huvi kogu õpetuse ja kasvatuse aluseks. „Õpetuse lõppeesmärk on vooruse mõiste. Ligema sihi selle lõppeesmärgi saavutamiseks, millele iga õpetus peab püüdma, määrab väljendus: mitmekülgne huvi“, räägib ta ja teises kohas jälle: „Igap ulla on õpetuse kõige kurjem patt“. Järelikult ei ole huvirikka õpetuse nõue sugugi „kõige uuema pedagoogika“ teene ega „Lääne-Euroopa pealiskaudne järeleaimamine“, nagu seda arvab D. Ka see on üks arusaamatus tema kirjutises.

D. käsitab huvi mõistet hoopis ühekülgsest, võttes seda ainult välise *huvitavusena*, õppimise kergendusena või ekslikult isegi näitliku õppeviisina. Võiksime soovitada kõigile, kes tahaksid tutvuda põhjalikumalt pedagoogilise huvi olemusega, üht väärtuslikku põhjapanevat uemat teost pedagoogilises kirjanduses, nimelt *G. Kerschensteineri* „Theorie der Bildung“. Nagu mitmed teisedki psühholoogid ja pedagoogid, rõhutab *Kerschensteiner* täie selgusega, et tuleb vahet teha kahesuguse huvi vahel: üks — väline, pealiskaudne, passiivne, ligidane uudishimulik (K. nimetab seda ärritushuviks — Reizinteresse) ja teine seesmine, sügav, aktiivne huvi (tunghuvi — Triebinteresse). Viimase põhitunnus on lakkamatu spontaansus, ja ainult sellega ongi tegemist haridustöös. Huvist juhitud töös inimene otsib, uurib; ta tunneb puudusi, auke oma teadmustes; kergivad küsimused, mõistatused ja teised *omaleitud raskused*, mida tahetakse järjekindlalt võita. Kõik see puudub, kui tegevust ei juhi huvi. Huvita töös on küll raskusi, aga puudub tahe neid võita, sest raskeist kohadest minnakse mööda või libisetakse üle. Vaadake ainult klassi tunnis, kui õpilastel puudub huvi töö vastu: kuulatakse ja kirjutatakse vaikselt, *ükskõiksel*, ei kuule ühtki küsimust õpilaselt ega näe ühtki liigutust, mis räägiks nende huvist. Samad lapsed huvitaval tunnil on niivõrt muutunud, et neid ei taha enam tundagi: esitatakse küsimusi, vaieldakse, näo ilmest paistab

rõõm, elav huvi, *töötahe*, mis otsib isegi liigutustes väljendust. Seepärast halb õpetaja, kui ta pealegi nõrk psühholoog, eksib väga, arvates, et igava õpetusega valmistame lapsi „eluvõitlusele“.

Imestust äratav D. ironireeriv vaade näitlikule õppeviisile ja vaatlusele. Nähtavasti D. ei tunne või ei taha tunda tõesti „aabitsalisi“ tõsiasju, vaatluse ja näitlikkuse kohta, mida on kinnitanud sajandite jooksul suured teadlased ja pedagoogid. Tuletame siin neist ainult mõnd meelde. „Tõelisele tunnetusele viib ainult vaatlus ja kogemus“ (Baco). „Kõike, mida õpetatakse, tuleb katsuda meeltega, nähtavat — silmaga, kuuldatavat — kõrvaga ja mida saab tajuda mitme meelega, tulebki katsuda mitme meelega. Mida õpetatakse, peab olema asi, mitte tema kest või vari“. (Comenius). „Vaatlus on kõige tunnetuse alus“. (Pestalozzi). „Sajast inimesest võib ainult üks mõelda, aga tuhandest ainult üks vaadelda“ (Ruskin). „Kui ma ütlen, et asi langeb raskuse tungil, siis ma ka pean näitama, et ta tõesti langeb“, räägib *Faraday* oma demonstreerimis-katsete kohta ja mitte lastele, vaid täiskasvanuile. Nii arvavad suurvaitud, „moodsed Comeniused ja Pestalozzid“ aga mõtlevad teisiti. Mis puutub D. näitesse sõrme vaatluse kohta, siis tõendaks D-le iga anatoomia professor, kui „igakülgset“ demonstreerimist vajab veel sõrm üliõpilastele, kes vareminki arvasid, et sõrmes pole midagi vaatlusväärset.

D. lahendab ühe hoobiga eitavalt küsimuse: „Kas on huvitav õpetus teostatav?“ See on veelgi suurem arusaamatus. D. põhjendab oma väidet lausega: „Arvestades *aabitsalise* (minu kursiiv J. K.) tõsiasjaga, et igal inimeslapsel on juba õrnemas eas teatavad kalduvused ja huvid, on psühholoogiliselt võimatu nõuda, et tema huvi kõikide õppeainete vastu peab olema ühesugune, eriti kui tuletame meelde ainete arvu 10—15“. See „aabitsaline“ tõsiasi on aga poolikult väljendatud: ütlemata on jäetud, et just huvitav õpetus neid kalduvusi ja huvisid *arendab* ja *kujundab*, huvitu õpetus aga jätab neid kiratsema. Kooli tõsine ülesanne ongi arendada lapse kõiki võimeid.

Kirjutise sisu, eriti toodud näited, lasevad oletada, et autor räägib peamiselt *algõpetusest*. Siin ongi „kõige uuema pedagoogika“ suur teene, et ta on uuesti üles leidnud *Comeniuse* põhinõude õpetuse ühtlustamise, kontsentratsiooni kohta. Me nimetame seda *üldõpetuseks* (D. — ebaõnnestunud „kompleks-meetodiks“ Ida-Euroopa, s. o. Nõukogude Venemaa eeskujul), kui kogu õpetus *algastmel* moodustab sisesemiselt, psühholoogiliselt *tervikku*, kus ei ole enam 10—15 õppeainet, vaid psühholoogiliselt ühtlane, tervikuline tegevus, mis suudab arendada kõiki lapse kalduvusi ja huviseid. Kui D. tunneks ligemalt algõpetust üldõpetuse põhimõttele, siis ta teaks, kui suure huviga lapsed töötavad „igas aines“ ja täidavad ka huviga puht-formaalseid harjutusi, nagu korrutustabeli õppimine, kirjutamine jne. Nii on D. katse põhjendada „psühholoogiliselt“ huvitava *algõpetuse* võimatust samasugune arusaamatus kui teisedki väited tema kirjutises.

Keskkoolest ma siin ei räägi, kuna D. harutlused keerlevad algõpetuse küsimuste ümber. Aga keskkooli kohta kirjutas tabavalt hiljuti prof. *Aleksejev*, keda vist küll raske oleks süüdistada Lääne-Euroopa „pealiskaudses“ järeleaimamises: „*Keskool seisab veel igal pool keskaja skolastika surve all*“ (vt. „Postimees“, nr. 39., 9. II. 29. a.). Arvame, et tal on täielik õigus.

Ja nüüd mõni sõna õpetaja isikust. Tema kohta on maksev täiel määral, et ta oma töö vastu peab tundma tõsist sügavat *huvi*, mis suudaks ka õpilastes äratada huvi. Kui õpetaja tunneb, et ta ei suuda huvitatud olla oma tööst ja kutsesest, siis peaks ta viibimata loobuma tööalast, kuhu ta on juhuliselt sattunud. Kas on mõeldav ühelgi kultuurilisel kutselal, et peetakse ametit ilma huvita, tundes vaid rasket koormat oma tööst? Kõige vähem on see lubatav aga kasvataja ametis, sest niisugune kasvataja toob arvamata kahju noorsoole.

Tunnen isiklikult ligemalt üht *Dio-genese* vaadetega õpetajat, kellel puudub tõesti huvi oma töö vastu, kes lastes näeb ainult kurjategijaid ja idioote, kes ainult rõõmustub, kui võib jätta andmata mõne tunni jne. Niisuguseid

õpetajaid ei tohiks meie koolis enam olla.

Ei kannata mingit tõsist arvustust ka D. väide, nagu suudaksid ainult „jumala armust“ kutsutud õpetajad huvitavalt õpetada. Talentide kohta on ilusasti väljendunud *Edisson*, tähendades, et „geenius“ on 10% „jumala arm“ ja 90% *väsimatu töö*. Kasvatusalala on üks nendest, kus kasvataja *teadusliku ettevalmistusega* ja väsimatu tööga *edasiharimisel* õpetus- ja kasvatusteaduses kindlustab end pedagoogiliste rumaluste eest ja omandab oskuse didaktika põhinõuete järgi küllalt huvitavalt, näitlikult, lapsepärast õpetada. Ja kas on see teisiti teistes elukutseteski? Nagu arstiteadus varustab moodsete arstimismeetoditega igat arsti, nii juhatab ka õpetus- ja kasvatusteadus *igale* õpetajale kõlblikke õpetus- ja kasvatuste viise. Ja õpetaja kohta, kes ei tunne ja ei tarvita moodsel teadusel põhjenevaid tööviise kasvatuses, otsides eeskuju keskaja tuupimises, vitsahirmus ja „dvoikates“, ütleme sedasama, mida arvaksime arsti kohta, kes ei tunne moodse arstiteaduse saavutisi ja tahab arstida paiseid nõiarohtudega ja hambavalu kitselalaga.

Lisaks sellele nõutakse nii õpetajalt kui ka igalt haritlaselt omas kutses *kohtusetunnit* ja *-truuust*, mida omandatakse kasvatusel teel.

Kokku võttes arvame, et D. väiteid ei saa võtta tõsiselt, kuna kirjutises puudutatud pedagoogilis-didaktilised küsimused on käsitletud ühekülgselt ja praeguse aja kasvatusteaduse valgustuses hoopis puudulikult. Kirjutisest ei ole ka näha, et D. oleks suur Lääne-Euroopa ja meiegi koolide, eriti algkooli „tundja“, kes võiks ette heita koolitegelastele, et nad on pealiskaudselt järele aimanud Lääne-Euroopat. Tuleb isegi küsida, kas D. on võtnud osa ühestki üleriigilisest õpetajate kongressist, kus nii suure tõsidusega ja ettevaatusega on harutatud kooliuuenduse küsimust? Samuti ei ole asjakohane D. edvistamine oma tagurlusega kirjutise alul ja „loova pedagoogilise tegevuse ja rippumatu vaimu“ kaitsega kirjutise lõpus: tagurulus ei ole positiivne, edasiviiv jõud; loovale vaimule ei tee keegi takistusi.

Arvustamiseks ei ole veel vaja „loovat vaimu“!

Lõppeks väike sooviavaldus. Niipalju kui tunnen teaduslikku kirjandust meil ja mujal, ei ole viisiks käsitleda teaduslikke küsimusi anonüümselt või varjunime all, mis kergesti võib viia eba-teaduslikule demagoogilisele teele. Tuletan meelde üht niisugust D. kirjutist, mis omal ajal „Kasvatuses“ (1926.) ilmus. Harilikult varustavad autorid oma

kirjutised täie nimega ja isegi aadressiga. See on arusaadav. Teaduslikul alal ei ole hoopis ükskõik, kes toob esile uusi väiteid ja mõtteid, sest siin on kõigepealt nõutav asjatundmine.

Olen veendunud, et kõneall olevagi kirjutise autor oleks avaldanud oma mõtted objektiivsemal kujul, kui see on sündinud varjunime all. Ja asi oleks sellega ainult võitnud.

Ettepanekuid keskkooli I astme ümberkorraldamiseks.

J. Lang.

Meie koolikorraldus on möödunud 10-ne aasta jooksul võtnud üldiselt enam-vähem kindla ilme. Kolmest ühtluskooli järgust — alg-, kesk- ja üliskool — on kujunemise poolest jõudnud kõige kaugemale alg- ja üliskool, kuna nende vahelüli — keskkool — suurel määral ootab veel korraldamist. Keskkool on II astme kool ja teda ei saa lõplikult otsustada, ilma et võetaks kõne alla kõik II astme koolid täies ulatuses, sest kõigi II astme koolide vahel ühtluskooli nõudel peab valitsema kooskõla. II astme koolide hulka kuulub aga terve rida mitmesuguseid koolitüüpe, nagu üldhariduslikud ja kutsealadilised täienduskoolid, mitmesugused oskuskoolid, üldhariduslikud keskkoolid jne. Sellepärast on arusaadav, et II astme koolide võrgu korraldamine ja kooskõlastamine on jäänud meie koolivõrgu arendamisel viimaseks. Et praegu on käsil keskkooli õppekava koostamine, siis lubatagu mul teha mõningaid ettepanekuid keskkooli I astme otstarbekohasemaks korraldamiseks.

Nagu teada jaguneb meie keskkool kahte astmesse: kaks esimest õppeaastat (I ja II kl.) moodustavad esimese, kolm viimast õppeaastat (III, IV ja V kl.) II astme. Kahjuks on see astmetesse jagamine vähe kasutamist leidnud II astme koolide korraldamisel ja minu arvates just sellepärast, et keskkooli I astmele pole antud mingisugust omaette tervikulist ilmet. On ju praegu keskkooli I aste — keskkooli kaks esimest õppeaastat enam-vähem ühise õppekavaga. Tema ülesanne praegu seisab selles, et anda võimalust II keskkooliklassi

lõpetajaile valida keskkooli lõpetamiseks haru vastavalt oma andele ja kalduvusile. Nimetatud ülesanne leiab teostamist, kui samas koolis töötab mitu erisugust keskkooli haru. Puhttüübilistes koolides (näiteks ainult reaal- või humanitaarharud samas koolis) on lugu harilikult nõnda, et peaaegu kõik õpilased I astme lõpetamisel jätkavad õppimist sama kooli II astmel, kuigi kõigi nende huvid ja kalduvused just sellele tüübile kõige vastavamad pole. Põhjus on väga lihtne — ollakse oma kooliga harjunud ja ei taheta kooli vahetada.

Mulle näib, et hilisemast harude valimise võimaldamisest üksi on vähe, et keskkooli esimest kaht klassi eriliseks astmeks nimetada.

Palju suuremat tähelepanu väärrib keskkooli I astme korraldamine üldharidusliku täienduskooli sihis. Nagu teada, on meie keskkoolivõrk sedavõrt avar, et peaaegu kõik algkooli-lõpetajad, kes soovivad keskkooli astuda, sinna ka pääsevad. Nii näiteks on Tartu linna algkooli-lõpetajaist 3-me viimase aasta jooksul enam kui 75% läinud jätkama oma haridust keskkooli. Valiku puudusel pääseb keskkooli I klassi palju õpilasmaterjali, kes hiljem keskkoolist jälle välja langeb. Tartu koolist langeb välja I klassis keskmiselt 18%, II kl. 15%, seega esimese kahe õppeaasta lõpul 33% ehk $\frac{1}{3}$ sisseastujaist*). Just seda suurt väljalangenute arvu silmas pidades, tuleks keskkooli I astmele anda teatud määral ka üldharidusliku

*) Tallinna keskkoolis langeb välja I aastal poisse 16%, tüdr. 16%; II aastal poisse 16%, tüdr. 10% I-sse klassi astujaist. Arvud on keskmised 10 aasta kohta. J. G.

täienduskooli ilme. Praegu see tal puudub täiesti. Samuti puudub ka üldhariduslik täienduskool. Et uute koolitüüpide ellukutsumine iseseisvate koolidena on palju raskem kui olemasolevate ümberkorraldamine vastavalt elu nõuetele, tuleks küll tõsiselt kaaluda küsimust, kuidas saaks keskkooli I astet ära kasutada üldharidusliku täienduskooli mõttes. Minu arust pole siin mitte olulisi raskusi selle teostamiseks. Praegu on päevakorral keskkooli õppekavade koostamine. Selle asemel, et endist viisi üles ehitada keskkooli õppekava I astet iseseisvalt arvestamata, tuleks keskkooli kahe esimese klassi õppekava koostada üldharidusliku täienduskooli kohaselt nõnda, et kolmandal õppeaastal võiks alata erinemine ühelt poolt keskkooli II astme, teiselt poolt täienduskooli lõppklassi sihis. Viimane on mõeldud selleks, et teha esimese kahe aasta jooksul saadud teadmused ümargusemaks ja ühtlasi selgitada väljavaaeteid kutsete aladelt. Üksikuid keskkooli I astme õppeaineid läbi kaaludes selgub, et niisugune korraldus on täiesti võimalik, ilma et keskkool liigsete kentsentrite tekkimisel kannataks. Suuremaks raskuseks on siin II võõrkeele küsimus. Kuid ka sellest saab üle. Praegu õpitakse keskkooli I astmel kaht võõrkeelt — kumbagi võrdlemisi väikese tundide arvuga. Need, kes II õppeaasta lõpul koolist välja langevad, on õppinud kahe võõrkeele algteadmusi ja ei suuda kumbagi neist iseseisvalt rakendada. Osalt maksab see ka teiste ainete kohta. Sel põhjal oleks meie praegust olukorda arvestades just väga tarvilik piirduda keskkooli I astmel ainult ühe võõrkeelega, kuid see omandada siis ka põhjalikumalt. Keskkooli vanemate klasside huvides oleks sellest suur tulu. Õpilased saaksid ühe võõrkeele varem kätte ja teda võiks kasulikult rakendada võõrkeelse kirjanduse lugemiseks, mis väga tarvilik õppetöö süvendamiseks vanemais klassides. Teine võõrkeel peab tahes või tahtmata meie keskkoolides jääma tahaplaanile. Ja kui tema õppimiseks kulutada 3 aastat suurema tundide arvuga, kui see praegu sünnib, siis ei lange II võõrkeele tasapind praegusega võrreldes mitte, kuna aga I võõrkeele tasapind tunduvalt tõuseks.

Keskkooli I astme ümberkorraldamine on suure tähtsusega ka keskkooli nivoo tõstmise mõttes. Praeguse kava juures kannatab meie keskkool suurel määral puuduliku õpilasmaterjali valiku tõttu. Keskkooli I astme ümberkorraldamisel üldharidusliku täienduskooli sihis võime julgesti need, kes ei anna häid lootusi edaspidiseks tööks ülikoolis, saata ellu üldharidusliku täienduskooli kaudu, kuna keskkooli II astmesse pääseksid ainult noored, kellel eeldusi töötamiseks ülikoolis.

Suurema valiku võimaldamiseks peaks loomulikult keskkooli I astme harused olema tunduvalt rohkem kui II astme omi. Sellega kaotaksime õpilaste puuduse keskkooli II astmel, mis toob enesega kaasa alalise klasside koondamise, keskkool muutuks stabiilsemaks, mis väga tähtis edukaks tööks. Ühtlasi ei jätaks meie sedavõrt suurel hulgal noori, kes keskkoolist enne lõppu välja langevad, (ja neid on rohkem kui lõpetajaid!) saatuse hooleks, vaid aitaksime neid keskkooli ja algkooli vahelüli — üldharidusliku täienduskooli — kaudu elus kohta leida.

Praegu on lugu nõnda, et üldharidusliku täienduskooli puudumisel peab keskkooli I aste tahes või tahtmata täitma täienduskooli ülesandeid. Ta ei ole aga selleks põrmugi kohandatud. Et meil teatud olukordade tagajärjel üldiselt valitseb suur tung keskkooli, siis tuleks seda just kasutada selleks, et keskkooli I astme kaudu noori juhtida ellu. Võib olla ülemineku pidevuse mõttes tuleks koguni keskkooli I astet ühes temale järgneva täiendava lõppklassiga nimetada eelgümnaasiumiks ja anda tema lõpetajaile teatud õigused riigiteenistuse suhtes. Algkooli kursuse lõpetamisest on näiteks ametnikkude ettevalmistamiseks tõepoolest vähe. Meie kitsast majanduslikku seisukorda arvestades oleks aga liig nõuda kõigilt ametnikkudelt (posti, telegraafi jne.) keskkooli lõpetamist. Siin oleks n. n. eelgümnaasiumi lõpetamisest täiesti küllalt. Õigusliku seisukorra kindlustamisega aitaksime kindlustada ka nende koolide tulevikku, sellega ühtlasi tehes meie koolikorralduse painduvaks, kättesaadavamaks ja tegelikkuks elunõuetele vastavamaks.

Joonistamisõpetuse kava ülesehituse kava nd.

A. Remmel.

Kindel loogiline süsteem ja selge ning teaduslikult põhjendatud ülesehitus (konstruktsioon) on aluseks, mis annavad õppekavale usutavust ja ajamuutustele vastupidavust, tõstes ta kõrgemale iga üksiku isiklikkudest tõekspidamistest ja pedagoogiliste moevoolude kiirest vaheldusest.

Niisugune on alus, millel tahaksin näha rajatud olevat joonistamisõpetusegi kava. Oma põhimõtete rakendus-katsena esitan alltoodud kavandi.

Mahutan terve joonistamisõpetuse kava kahte tabelisse, millest I tabel

sisaldab kava põhiehituse ja süsteemi psühholoogilisi ja kunsti-pedagoogilisi aluseid, II tabel aga esitab saadud süsteemi järgi konstrueeritud joonistusõpetuse kava tema üldisel kujul.

Lisana mainitud tabellele toon III tabeli, millesse mahutuksid üksiku õpetaja konkreetset joonistusülesanded klasside järgi ja mis oleks seega selle õpetaja aasta-töökavaks. Esitatud III tabel on jaotatud algkoolide seisukohalt; muidugi, võiks samasuguse tabeli seada keskkoolidele vastavalt.

Tabel I

Joonistamisõpetuse üldsihid							
Joonistamine olgu õpilasele üheks välendusabinõuks — kujude keeleks. Ta kasvatagu õpilast ilu ja kunsti hindamisele.							
Igasugune kujutat väljendus — seega ka joonistus — eeldab <i>kujutlust</i> , mida tahe-takse väljendada. See kujutus võib olla kujutamissilmapiilgu või endise taju reprodukt-sioon (reprod. fantaasia), või ta võib olla uus, fantaasias loodud kujutus (produktiivn. fantaasia). Vastavalt neile kahele kujutluste liigile jaguneb joonistamine: 1) repro-duktiivsete kujutluste väljendamiseks ja 2) fantaasia kujutluste väljendamiseks.							
Reproduktiivsete kujutluste väljendus				Fantaasia kujutluste väljendus			
Kui tajutat asi on joonistaja silmaees, sümnivad tajumine, taju reprodutseerimine ja kujutamise kiirelt üksteise järele; teistel juhtudel aga tuleb reprodutseerida ja kuju-tada varemaid, mälus alalhoidunud tajusid. Nõnda jaguneb reproduktiivsete kujutluste väljendamine: 1) kujutamine looduse järgi ja 2) kujutamine mälu järgi.				Iseseisva loomingu eesmärk võib olla kahesugune: väljendada end loodusest võe-tud kujude abil, või rahuldada oma esteeti-lisi tarvidusi ilustamises. Esimese protsessi lõpptulemuseks on pilt, teise — ornament. Nõnda on loomingu kahesugune: 1) Väljen-damine pildis ja 2) väljendamine ornamen-dis.			
Kujutamine looduse järgi		Kujutamine mälu järgi		Väljendamine pildis		Väljendamine ornamendis	
Võib kujutada asjade tõelist või nähtavat kuju. Vastavalt sellele jaguneb looduse järgi kujutamine: a) geomeetiline ku-jutamine, b) perspektiivne ku-jutamine.		Kujutamine mälu järgi võib sündida puhtin-tuiitiivselt, või teadli-kult perspektiivi sea-duste põhjal. Esimest kasutab peaausjalikult algkool, teist — kesk-kool. Seega siis jagu-neb mälu järgi kuju-tamine: a) intuiitiivne kujutamine, b) pers-pektiivne konstrueeri-mine.		Laps peab õppima ise end pildis väljendama, aga ta peab õppima ka kunstnikkude loo-mingut — kunsti — nautima. Nõnda jagu-neb väljendamine pil-dis: a) iseseisev loo-mine, b) kunstnikkude loomingu — kunsti — vaatlemine ja tund-maõppimine.		Peale iseseisva loo-mise peab laps siingi õppima teiste loomin-gut mõistma, s. o. ta peab õppima nägema ja mõistma igapäeva-ses elus esinevat tar-beasjade ilu. Nõnda saame siin jaotuse: a) iseseisev ilustamine, b) ilusta-va kunsti ja käsitöö tundmaõppimine.	
Geomeet-riline ku-jutamine	Perspek-tiivne ku-jutamine	Intuiitiiv-ne kuju-tamine	Perspek-tiivne konstrueerimine	Iseseisev loomine	Kunsti-teoste vaatle-mine	Iseseisev ilusta-mine	Ilustava kunsti ja käsitöö tundmaõppimine
Viimane jaotus sisaldabki joonistamisõpetuse põhijaotuse, mille üksikuid osi tooni-tatakse enam või vähem, vastavalt alg- või keskkooli, või keskkooli eritüüpide nõudeile.							

TABEL II

	Kujutamine looduse järgi		Kujutamine mälu järgi		Väljendamine pildis		Väljendamine ornamendis	
	Geomeetriline kujutamine	Perspektiivne kujutamine	Intuitiivne kujutamine	Perspektiivne konstrueerimine	Iseseisev loomine	Kunstiteoste vaatlemine	Iseseisev ilustamine	Ilust. kunsti ja käsitöö tundmaõpp.
Kava sisu	Laasasjade kujutamine vaba käega. Geomeetriseliste vormide ja laasasjade kujutam. joonestuselistel abinõudega. Projektsioon. Tehniline joonestamine.	Geomeetriseliste vormidega ja loodusest võetud asjad kujutamise ühiskult ja grupeeritult (nature morte). Maastik.	Asjad lapse ümbrusest. Nähtused ümbritsevast elust.	Kuuli, sõõri, silindri, koonuse, püstküliku, prisma, püramiidi ja nendekombinatsioonide kujuliste esemete konstrueerimine perspektiivis mitmesuguseis asendeis. Looduse vormide kujutamine persp.	Loetud jutu-keste, ümbritsevate elunähtuste, oma kirjatööde jne. illustreerimine. Oma fantaasiate ja meeleolude väljendamine looduse vormides.	Lapse aremisele vastavate kunstiteoste vaatlemine. Ekskursioonid näitustele ja muuseumidesse.	Lapse vabad ilustamistööd. Ilustamine paberilõigega, kartulitrükiga, redissulega, pintsliga; ornamendid muuseumi motiividel. Moodsed ornamendid.	Ümbruses leiduvate ilusate tarbeesemete vaatlemine. Ekskursioonid muuseumidesse ja käsitööde näitustele.
Tehnilised ülesanded	Joonistuste algvõtete tundmaõppimine. Algoskused värvide tarvitamises. Joonestuste abinõude ja algvõtete tundmaõppimine. Tehnilise kujutamise võtete tundmaõppimine.	Mitmesuguste joonist. materjalide ja tehniliste võtete tundmaõppimine. Valguse ja varju nähtused. Ohuperspektiiv. Viske ja väljatõõtatud joonist. tehnika. Värvide tarvitamisoskus	Algeliste oskuste omandamine joonistamises. Mitmesuguste materjalide kasutamine: pliiats, paberilõiked, rebitud paber jne. Voolimine.	Perspektiiviseaduste tarvitamisoskuse väljarendamine.	Joonistuste ja maaliliste väljendusabinõudega ja võtetega tutvumine.	Tutvustada õpilasi kujutava kunsti tehniliste abinõudega ja nende erilise iluga.	Ilustamistechnikatega tutvumine. Kindla käe, täpsa silma, korralikkuse, puhtuse omand. Tarbeasja ja ornamendi kooskõlastamise oskuse omandamine.	Tutvustada õpilasi igasuguste käsitöö tehnikatega ja nende omapärasustega.
Kasvatustilised ülesanded	Vormitunde arendamine. Ilusa mahu-tunde arendamine. Korralikkus, täpsus, puhtus. Tarbeasjade sise-mise loogika tajumine. Tänapäeva tehnilise ilmavaate mõistmine.	Silmamõõdu ja vormitunde arendamine. Ruumilise kujutluse ja kunstilise maitse arendamine. Fantaasia rikastamine muljetega.	Reproduktiivse fantaasia ja vormimälu arendamine. Selgitada looduse vaatlemise tarvidust.	Reproduktiivse fantaasia ja vormimälu arendamine. Ruumilise kujutluse arend. Vormide analüüs ja nende kiire ning selge tajumine.	Arendada loovaid jõude, elustada fantaasiat. Arendada väljendamise oskust vormide ja värvide varal. Anda elamu- ja kunstimaitset.	Arendada õpilase silma ja hinge vastuvõtlikuks kunstile. Anda uusi esteetilisi elamusi. Tutvustada vormide kunstilise väljendus-keelega.	Arendada loovaid jõude. Kasvata-damaitset ja tungi ilule igas eluaval-duses.	Õpetada nägema ja hindama ilu oma ümbruses. Arenda-da kunsti-maitset ja stiilitunnet.
Praktilised ülesanded	Kujutamise oskuse arendamine. Joonestuste tarvitamise oskus tege-likkude tööde juures. Valmis joone tuste lu-emine.	Oskus tarvi-tada joonistust abina igapäevases elus.	—	Oskus tarvi-tada joonistust abina igapäevases elus, eriti aga tööstuses.	—	Kasvatada kunsti toe-tajaid ja ost-jaid koda-nikke.	Võimaldada inimesele ise-oma ümbrust ilustada oma enda loomin-guga.	Kasvatada kunstikäsitöö toetajaid ja ostjaid.

Tabel III

Klassid, nädala tundid, õpil. vanus	Joonistamisõpetuse tabel-kava										Aastatundide arv	
	Kujut. looduse järgi		Kujut. mälu järgi		Väljendamine pildis		Väljendamine ornamendis		Iseseisev illustamine	Ilustava kunsti ja käsit. tunnemaapp.		
	Geomeetriline kujutamine	Perspektiivne kujutamine	Intuitiivne kujutamine	Perspektiivne konstrueerim.	Iseseisev loomine	Kunstiteoste vaatlemine	Iseseisev illustamine	Ilustamine				
I 1½/tundi												
8—10	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)
II 1½/tundi												
9—11	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)
III 1½/tundi												
10—12	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)
IV 2 tundi												
11—14	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)
V 2 tundi												
12—15	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)
VI 2 tundi												
13—16	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)	1)

1) Tundide arv aastas.

Kooli ja õpetajaskonna päevaküsimusi

Õpetajaskond karskustööd süvendamas.

Õpetajate I karskuspäev

Tallinnas, 28—30. dets. 1928. a.

(Järg.)

Teine päev, 29. dets.

Kolmas istung.

Teine päev algab *P. Kochtitsky* ülevaatega „*karskusõpetuse praegusest seisukorrast välismail*“. Referent konstateerib, et välismail leidub karskusõpetuse sugemeid pea igal pool, ühes riigis rohkem, teises vähem. Kõige sagedamini esineb karskusõpetuse korraldamine rändõpetuse näol; see moodus on eriti levinud Inglis- ja Saksamaal. Ka Eestis tuntakse seda viisi instruktore ja juhuskõnelejate töö näol. Teine sageli esinev moodus on karskusõpetuse sidumine üksikute õppeainetega, nagu tervishoiu õpetusega (Rootsis, Soomes, Ameerikas jne.), moraaliõpetusega (Prantsusmaal), kõlblusõpetusega (Eestis), mitmel pool kodaniku- ja ühiskonnaõpetusega, looduslooga jne. Mõnel pool toetub karskusõpetus õige silmapaistvalt usulisele alusele, nagu Soomes, Inglismaal ja isegi Ameerikas. Õpetuse elustamiseks kasutatakse kõiki moodse õppetöö võtteid ja vahendeid. Edasi referent toob rea näiteid karskusõpetuse teostamisest üksikutes maades. Kokku võttes selgub, et karskusõpetuse korraldamine edeneb ja süveneb iga aastaga, leides seadusandluses endale tarvilist tuge.

Teisena kõneleb mag. *H. Roos* teemast

karskusõpetuse võimalusi

alg- ja keskkoolis ühenduses teiste ainetega ja iseseisvalt. Referent leiab, et karskustöö peab olema laiaulatuslik võitlus elureformi seisukohalt kõigi elupahede vastu. Õpetaja eeskuju on selle juures kõige suurema tähtsusega, sest pole ühtki rüvetavamamat pilti õpilasele, kui õpetaja ilmumine klassi joobnult.

Kõneleja konstateerib suure rahuldustundega asjaolu, et kõlblusõpetus on võetud kooli kavasse ja temaga ühenduses karskusõpetus. Selle juures sulab kõlblusõpetus üldõpetuse printsiibil ühte teiste ainetega ühtlaseks kasvatuslikuks momendiks. Üldsiht ja üksikud osad rõhutavad alati üht ja sama.

Keskkoolis arvab referent karskusõpetuse olevat praegusel ajal halvemal seisukorras kui algkoolis. (Kõne on avaldatud käesolevas „Kasvatuse“ numbris lhk. 56).

Referaadile järgneb mag. *H. Roosi* poolt

näitlik karskustund.

Tund on korraldatud 7-me tütarlastega keskkooli esimesest klassist. Tunni andja on õpilastega varem kõlblusõpetuse küsimusi harutanud ja jõudnud kombluse mõisteni. Näitlikuks tunniks on õpilasi lastud ajalehe lõikeid kaasa tuua rubriigist „õnnetused ja kuritööd“. Neid lugedes ja lastes õpilastel rühmade kaupa omavahel harutada, jõutakse terviseviina küsimuseni. Õpilased tulevad otsusele, et terviseviina ei tohi võtta, sest see on hädahohtlik komblusele ja kõlblusele. Selgitatakse lähemalt veel kombluse (välispidine) ja kõlbluse (seespidine) mõisteid ja süvendatakse ning kinnitatakse näidetega tunnis arvanud mõtteid.

Lõpuks õp. *J. Tõlp* algatab

vaidlusteema

„kas karskuspühade puhul antavad juhulised karskustunnid suudavad täita oma otstarvet“ ning tuleb otsusele, et ei saa pooldada juhulisi karskustunde. Karske meelsuse, ilmavaate, tahte omandamine võib sündida, nagu iga teise kasvatuse teel omandatud hea harjumuse omandamine, ainult pika rea järjekindlate mõjutuste tagajärjel.

Ainult erandjuhtudel, näit. karskus- asja tutvustamisel, uute meetodite, uute ülesannete esitamisel, organiseerimisel jne., kus neil tundidel oma eri ülesanne täita, võiksid nad otstarbekohased olla.

Läbirääkimised.

Ettekantud referaatidele, karskus- tunnile ja vaidlusteemale järgnevad ühiselt läbirääkimised.

J. Kana: Kuulates härra Roosi referaati, pean ütlema, et ta õigetele tulemustele tuli: koolis peab olema karskuse kasvatus, üksikute karskuse tundidega ei saa kõike ära teha. Seda sama tõendas tema poolt antud tund.

Tund, kui teda klassis antakse suure õpilaste arvu juures, võib anda eitavaid tagajärgi. Ka see tund möödus teatava suggestiooni mõju all, mis tuli avalikuks selles, et kui anti ülesandeks jõuda mingisugusele otsusele, siis otsus tehti liiga ruttu. Ei saa nõnda talitada kõlblate veenete loomisel. Mõtet ei saadud järjekindlalt lõpule viia. Teatud eeltingimused olid loodud. Oli teatav suggestioon olemas. Kui õpetaja küsis lapselt, kust ta teab, et ta ei joo, siis laps vastas: „Ega te muidu meid ei õpetaks“. Kui laste endi mõte ei ole jõudnud lõpule, siis vastatakse harilikult seda, mis õpetajal tarvis.

Inimese kõlblad veened, niipalju kui nad ühte seatud mõistusega, peavad olema lõpulemõeldud. Ainult lõpuleviidud mõte saab olla aluseks kõlblale teotsemisele.

Tunnis toodi ette terve rida kuritegusid ja kõlblusevastaseid nähtusi ja sunniti nende peale tähelepanu pöörama. Tekkis tarvidus, et noored tütarlapsed pidid kujutlema joodikut. Tütarlastel eeldusi joomiseks ei ole. Pole tarvis, et laps kujutleb endale joodiku pilti.

J. Topman: Härra Kana tähendas, et tütarlapsed ei kalduvat joomisele. See on ekslik mõte. Tütarlapsed on tulevased emad ja laste kasvatajad. Kui ema on halb, siis on lapsed tingimata ka halvad. Isa ei mõju niivõrt laste peale kui ema. Kurikalduvustega laste hulgas on 75% niisuguseid, kellel on joodikud emad ja halvad kalduvused

lapsed on saanud eeskätt joodikult emalt.

Kui seltskonnas liikuda, siis näeme, et seltskonnas mitte üksi mehed rõõmuga klaasi ei tühjenda, vaid sedasama teevad ka preilid ja prouad.

Pr. Skomarovskaja: Tütarlapsed, kui tulevased emad, mängivad väga tähtsat osa karskustöös ja on karskusõpetus neile ülitarvilik.

Karskustöös on väga tähtis õpetaja isik ja õige on härra Roosi nõue, et õpetaja olgu ise karske. Suurt mõju avaldab lapsele õpetaja isik, palju rohkem kui igasugused selgitused. Tean juhtumise, kus noor õpetaja õpilastega kaasa elas nende ühist elu, käis suvel nendega ekskursionidel, vallatas nendega, igatahes muutus nende õpilaste sõbraks, nõuandjaks. Selle juures aga puudutas juhuliselt, just kui möödaminnes karskusküsimust, mitte kunagi ei läinud selle peale otsekohe välja. Õpilased suhtusid õpetajasse suure lugupidamisega, valisid ta endile ideaaliks, püüdsid saada tema sarnaseks, ka karskes eluviisis.

Siis oli veel siin kõnelemine mõtte lõpuleviimisest. On teada, et lapsed on väga otsekohesed. Laps ei hakka pikalt harutama, lapsel on otsus kohe valmis, olgu see ka õpetaja otsesel suggestiooni mõjulgi, temal on intuiitiivselt juba mõte selge.

E. Martinson: Härra Kana arvab, et karskustunnis ei peaks esile tooma kuritegusid. Kuid alkoholi küsimuse käsitlemisel tuleb paratamatult opereerida negatiivsete nähtustega. Kuidas saame tõsiasjadest mööda? Mida räägiksime? Kui aga laps näeb kõike seda õpetaja selgitava prisma läbi, kus õpetaja abil tehakse kokkuvõtteid, otsuseid negatiivsete nähete alusel, luuakse väärtushinnanguid, siis on see ikkagi palju parem, kui õpilane näeks ise neid pahesid seltskonnas ja teeks omapead teatavaid järeldusi. Igapäevane elu toob niisugused nähtused ikkagi esile. Ärge arvake, et lapsed neid ei näe. Lapsed teavad küllalt igapäevast elu. Aga kui niisuguseid asju sugugi ei käsitleda, siis jätab õpetaja lapsed ilma kõlbla toeta.

Ei ole õige etteheide, et sõnaline töö ei ole väärt. Meie õpetajad oleme kõige pealt elava sõnaga töötajad. Aga kas sõna suudab äratada mõtteid, neid liikuma panna, probleemide lahendamisele kutsuda, — see oleneb sellest, kuidas seda teeme. Meie suurim ja tähtsaim abinõu on ikkagi sõna. Seda alahinnata ei saaks. Muidugi, kui läheme ainult „sõnade tegemisele“, siis on see verbalism. Kui aga sõna oskab ellu kutsuda vaimu, siis on sõnade tegija meister. Küsimus seisab ikkagi selles, kuidas seda oskame teha. Pean ütleva, et härra Roosi tund jättis minusse sügava mulje. Tõsiasiad elust, kuigi kurvad tõsiasiad, olid aluseks teatavate veenete loomiseks. Eks kulu ära nende vaatlemine ja hindamine selle asemel, et silmad kinni panna ja end kaasa kiskuda lasta igapäevastest väärnähtustest, mis kui kaleidoskoobis meie silmade ees keerlevad. Tõsise reaalelu igapäevaste nähtuste analüüsist mööduda ei saa.

Leithammel: Siin arvati, nagu oleks karskustöö tühine asi. Tooksin väikese näite oma isiklikkudest kogemustest. Asutasin oma koolis lootusringi. Natukese aja pärast oli seal juba kaunis hulk liikmeid ja töö edenes üsna jõudsasti.

Kunagi sattusin ühte perekonda kodusele koosviibimisele. Seal oli hulk inimesi koos, nende hulgas üks minu õpilastest, lootusringi liige. Seal leidis aset tervisejoomine. Mina ei saanud teistega viina kaasa juua ja seda ära nähes, toodi minule, kui karsklasele klaas õunaveini. Minu õpilasele, kui lootusringi liikmele, pakuti ka veini. Tema loobus sellest klaasist. Tähendasin talle, et ega see alkohol ei ole. Tema aga jäi ikkagi oma arvamuse juurde kindlaks ja ütles: „Ei, ma ei võta“. Ja mul oli häbi oma kasvandiku ees, et ta oli järjekindlam. Samuti kuulsin, et ka ringi teised liikmed olid jäänud kindlaks oma põhimõttele. Olen kuulnud ka teistelt õpetajailt, et karskuse teotestele on järgnenud ka sõnapidamised.

H. Summer: See otsus, mis kätte saadi, oli ilus. Ta tuli aga liiga kiirelt. Ta pörkas kokku küsimusega, miks ei

peaks jooma ühte pitsigi, et võiks ju klaas õlut ära juua. Maa ilma lunastada, kuritöödest lahti saada on küll suur ülesanne ja igati peaks selleks kaasa aitama. Kuid liiga kergelt oli küsimus võetud. Palju tõsisemalt, järjekindlamalt tuleks töötada. Küsimuse mitmekülgne käsitus, nagu näha, on puudunud karskuse tundidel. Võetakse mõni üksik nähtus ja pärast kollitatakse, mis õnnetus selle tagajärjel peab tulema. Vanasti himmutati inimesi ka pörguga, aga kas patused küsisid sellest. Nad ei võtnud seda arvessegi ja toimisid ikka omamoodi.

J. Grüntal: Tahaksin küsimusele, kas karskuse tunnid suudavad täita oma otstarvet, vastata, et niikaugele, kui minu silm ulatub, siis kogemuste põhjal võiksin öelda, et mingisugust tähtsust nendel ei ole, nendel juhulistel karskuse tundidel. Need tuletavad meelde ennem miitingut. Aga olgu kõneleja nii hea kui tahes, ei ole võimalust õpilastelt miitingu teel midagi kätte saada. Arvan, et edukalt ja tuluga võib töötada karskuse õpetuse suunas ainult intiimses õhkkonnas. Kui niisugune tund oleks olnud klassis, kus oleks 40—50 õpilast, siis oleks see töö olnud üks halastamatu verbalism. Sellepärast ei saa aru, et oleks võimalik karskuse tunde suuremas klassis läbi viia. Edukas töö võib olla ainult nendes ringides, kus võimalikult iseseisvalt töötatakse. Seal on juhus näha olnud häid ja halbu tagajärgi. Niisugusel tunnil, nagu hra Roos siin demonstreeris, võivad ju tagajärjed olla lootusringis. Oleks see sündinud ühes suuremas klassis, puudub ju seal niisuguseks tööks intiimne õhkkond, siis oleks tulnud paljaste tühjade sõnadega läbi ajada.

E. Martinson: Ma ei saanud hästi aru härra Grüntali põhimõtetest. Olen sellega päri, et intiimses ringis oleks hea töötada, parem kui suures klassis. Kuid olles järjekindlad, tahes lapsi kasvatada, mitte üksi teadmusi pakkuda, peaksime siis ka muus kasvatustöös teotsema ainult väikestes ringides. Aga siis oleks ju üldse võimatu klassiõpetust läbi viia, ei saaks ju me siis ka näit. kõlblusõpetust klassis käsitleda. Paljudest teistest asjadest ei tuleks siis

ka midagi välja, kui nõuaksime, et ainult intiimses ringis on võimalik sää-rane töö.

Meil pole see tegelikult võimalik asja võtta nii ideaalselt, et ainult 6—7 õpilasega töötades võiksime käsitleda karskus- ja kõlblusküsimusi. Meil ei jätku selleks aega. Põhimõttelt härra Grüntali on ju õigus, aga elu ei luba asja võtta liiga ideaalselt. Meie lihtsalt ei suuda seda.

Referendi lõpusõna.

H. Roos: Küsimus on leidnud palju sõelumist, mis on tervitatav.

Härra Kana kahtleb, kas on tarvilik kuritegude teadmine. Arvan, et tööpoolest on tarvilik. Härra Kana ei ole nõus, et laseme lapsel kujutella rumalaid isikuid. Kuid see ei ole sugugi üle-arune. Kõik oleme ju näinud joodikut. Peame meelde tuletama välised tundemärgid, enne kui üle minna sisemiste tundemärkide juurde.

Härra Summer arvab, et küsimust on liiga kergelt võetud ja põhjused ole-vat sügavamad kui need, mis ette toodi. Et neid sügavusi kätte saada, on tarvis palju aega, palju koolitunde. Koolis karskusküsimusi puudutades, on laste seas suurt huvi märgata. Kui õnnestub mõnd vaba tundi pühendada niisugustele küsimustele, siis tunni lõppedes küsivad õpilased: „Millal jälle niisuguse tunni teeme?“ Paljudelt tuuakse aga põhjusi, et ei olevat koolis aega. Siin peab ise võimalusi otsima ja kasutamata vahel mõnd vaba tundi.

Iseteadvust tuleb kasvatada. Härra Leithammel tähendas siin õieti, et ta õpilane teda häbistas. Olen umbes samasuguse momendi üle elanud kord Riigivanema juures, kui teadmata sisse kukkusin. Kevadel, koolitöö lõpul korraldati Riigivanema pool õpetajatele vastuvõtmine. Viisin lapsed Riigivanema juurde ja arvamusel olles, et nii kõrges kohas lastele viina ei pakuta ja et pakutav on limonaad, maitsesin seda. Limonaad osutus aga veiniks. Pärast seda olid kõik kohad kõmu täis, et karskustegelane olevat Riigivanema juures joonud.

Mis puutub sellesse, et siia rühmatöö võtsin, siis leian, et rühmatöö on kasu-

lik. Seda rühmameetodit on kasulik tarvitada mitmesuguste küsimuste juures. Võib olla, mõned ained lubavad paremini rühmatööd, kuid minu arvamus järgi võib ka teiste küsimuste juures kasutada seda ja ütlen, et rühmades lapsed harutavad kõiksuguseid küsimusi, ütlevad südamest, kui küsite nende seisukohta, mida nad arvavad. Muidugi, kodus ringis on veel parem niiviisi harutada. Kuid kui klassi õhkkond vähegi koduseks muuta, näit. istute laste kõrvale, õpilased saavad kodusemalt, paremini rääkida, siis on ka klassis mõeldav rühmameetodi kasutamine. Võtsin selleks sisse töö rühmades, et näidata, et võib verbalismist kõrvale hoida, mis härra Grüntali pool etteheiteid esile kutsus. Ta nimetas, et ainult intiimses õhkkonnas saab põhjalikumalt filosoofilisi küsimusi harutada, suures klassis ei olevat see võimalik ja klassis ei ole seda intiimset vahekorda, mis siin väikeses rühmas. Kinnitan, et ka suures klassis võib õhkkond intiiimseks kujuneda. Kunagi ühendasin kaks klassi, ühes oli 32, teises — 29 õpilast, kokku 61 õpilast, ja pean ütleva, õpilased rühmadesse jaotades, õhkkond kujunes väga koduseks ja võisime eduga töötada. Suurema õpilaste arvu juures on muidugi raskem, aga ega meie klassid 60 õpilast ei mahuta, need on peamiselt ikka 40—50. Ka seal saab eluküsimusi käsitleda. Kasutan juhust, et näidata, kui suur tarvidus on ka keskkoolis niisuguste eluliste küsimuste lahendamise järgi. Selleks meil kavas võimalusi ette nähtud ei ole. Teiselt poolt nurisetakse, et koolid jätavad inimesed eluvõõraiks. Minu käest küsis üks keskkooli vanema klassi õpilane: Kas armastus segab õpilast koolitöös? Ma arvan, seda küsiti südamest, mingisugused asjaolud pidid sundima säärase küsimuse väljendamist. Muidugi pidi õpilane teadma, et armastus on looduse jõud, mille all inimene sageli kui kõrkas tuule käes paindub. Küsitakse, kas armastus segab. Otsitakse vastust. Siin peab detailidesse minema. Meie ju tegelikult iga päev armastame, oma isa, ema, õde, venda, õpetajat. See on armastus. Kui on uus armastus, värske armastus, siis oleme hingeteadusest tä-

hèle pannud, et iga uus asi kisub tähelepanu eemale ja sellepärast võib õpilane siin kõrvale minna. Kuid ütlen, et mõistus peab üle südame, tunnete võtma, ainult siis on inimene enda peremees. Siin peab näitama, et tuleb teid leida, et see uus hingeeluline nähtus nii palju ei tilitaks ja peremeheks peaks ikkagi mõistus jääma südame üle. Ka teistele sellesarnastele küsimustele vajatakse selgitust. Ühenduses niisuguste küsimustega võivad esile kerkida ka karskust ja seksuaalala puudutavad küsimused. Ja on vaja anda tuge neis asjus õpilasile, et nad ei satuks libedale teele? Alkohool mängib ju siin tähtsat osa. Ühe sõnaga, võib väga intiimselt harutada.

Siin on täna puudutatud õpetaja eeskuju. Muidugi, see on raske küsimus, kuid ka väga tähtis küsimus, sest õpetaja eeskuju kisub kaasa ja temal on kasvatuses suur väärtus. Suureks sõjariistaks õpetajal on elav sõna, aga sõnad tulevad viia kooskõlla tegudega.

Neljas istung.

Karskuspäeva neljas istung on pühendatud *lootusringi-küsimustele*.

Esimesena *P. Kochtitsky* annab lühikese ülevaate laste karskusseltside tööst välismaal. Kõige vanemad on karskusseltsid Inglismaal; seal on nad levinud mujale Euroopasse ja Soome kaudu Eestissegi jõudnud. Nad on kasvatuslikeks rühmadeks ja taotlevad välismaal mitmel pool usulisi sihte.

Järgmisena *J. Depman* selgitab küsimust: kas ja

milleks on lootusringe tarvis?

Kõneleja näitab, kuidas suurem osa kodanikke saab oma hariduse ainult algkoolist, igasuguseks süstemaatiliseks tööks kokkutulek pärast algkooli lõpetamist meie oludes on raske.

Pea kõikide alade ja ideede tutvustamist soovitatakse ikka enam ja enam juba algkoolis ja algkooliealistega alata — nagu: ligimesearmastus (Punane Rist), isamaalsus, ühistegevus, usk, isegi enesekaitse (sõjavägi, kaitseliit) ja poliitiliste küsimuste selgitamist ja õhutamist tahetakse algkooliealiste lauaalata.

Karskuse vaenlaste tutvustamine ja nende vastu võitlus peab süsteemikindlalt algkoolis algama.

Tehtud viga on palju raskem parandada, kui vea tegemist üldse ära hoida. Algkooliealiste laste seas tehtav karskustöö ei või piirduda ainult „muu seas“ tehtavaga, seda enam, et praegusaja õpetajate peres on veel palju neid, kes karskustööle vääriliselt ei suhtu.

Kuna algkool peab tulevast kodaniku ette valmistama kodaniku ülesannetele, tutvustama kodanikuõpetuse näol riigi, seltskonna ja omavalitsuse ülesannetega — on õpilaste selts tarvilik — milleks lootusring kõigiti kohane.

Lootusringides on võimalus rikkumata noortele anda teadmusi inimessoo õnne kõige suuremate vaenlaste kohta. Lootusringide ülesandeks olgu kasvatada tahtejõuga kodanikke, kellel terve ilmavaade.

Igas algkoolis tegutsegu õpilaste selts — lootusring.

Edasi *P. Kochtitsky* selgitab

Õpetaja osa lootusringis.

Kõneleja leiab, et õpetaja osa on kõige pealt pinda loov, algatav, siis rakendav ja arendav ning kaasakiskuv, eriti töö sisuline juhtimine ja rikastamine; lõpuks jääb õpetaja osaks töö reguleerimine ja administratiivsed funktsioonid.

Oma ettekande võtab kõneleja kokku järgmistesse teesidesse:

Kooli ülesanne on kasvatada õpilasi elujaatavateks ja -jõulisteks inimesteks; et karske eluviis seda tähtsalt võimaldab, siis on karskuskasvatustöö õpetajaskonna kollektiivülesanne ja nõuab kõigi õpetajate heatahtlikku kaastööd.

Tegelikuks tööks rakendugu ühisel otsusel kõige kohasemad iseloomult ja kalduvustelt, eriti kõlblusõpetajad ja klassijuhatajad.

Koolijuhataja kui kasvatustöö üldjuhataja esineb sündsail avalikel karskuskasvatustöö avaldustel selle töö jaatjana ja kaitsjana.

Meie lähema aja püüde on, et kõik õpetajad ja kasvatajad oma isikliku eluga täiel määral oleksid veendunud karskusmeelsed tegelikult ja suhtuksid elu-uudusküsimustele jaatavalt.

Viimasena käsitleb *J. Elango* teemat
töökorraldus lootusringis,

väljendades järgmisi seisukohti:

Karskusaatele tuleb teed tasandada profülaktilise karskuskasvatustöö kaudu, sest joodiku parandamine ja ümberpööramine on palju raskem ja ebaproduktiivsem kui rikkumata nooruri hoidmine alkoholi pahe eest. On hilja koera söötma hakata, kui hunt juba karjas.

Lapsi tuleb alkoholismi hädaohu eest hoiatada, nende silmad selle pahe suuruse kohta avada, ette valmistada neid igasuguste elujuhtude meeolekindlale kohtlemisele ja kasvatada neis tervet ilmavaadet ja püsivat tahteküllast iseloomu.

Kuna ühendus teeb tugevaks, siis on tarvilik ka laste ja noorurite koondamine laste karskusseltsidesse, resp. lootusringidesse.

Vene ajal ei lubatud lootusringe koolides ellu kutsuda; nad tekkisid alles Eesti iseseisvuse ajal.

Seni pole veel nende iseloom, ulatus, tegevus ja töömeetodid välja kujunenud, põhimõtteki on olnud ebamäärased.

Lootusring ei ole mõeldav ilma täiskasvanud isiku (õpetaja) juhtiva osavõtuta, sest ta liikmeiks on mõlemast soost algkoolide õpilased, s. o. lapsed 10—14 aasta vanuses, kes isetegevuses alles arenemata.

Lootusringi liikmeks võivad olla nii poisid kui tütarlapsed, ka õpetajad. Algkooli lõpetajatega tuleb side alles hoida ja neid kutsuda lootusringi aastapäevale, peole ja muule sobivale ettevõttele.

Lootusringi asutamine peab välja kasvama laste oma äratundmisest ja soovist alkoholi pahe vastu kaitset leida. Õpetajal tuleb seks lapsi ette valmistada. Põhikiri olgu minimaalne ja lihtne.

Lootusringi asutamine ja liikmete vastuvõtmine sündigu võimaliku tähtsusega ja pidulikult. Väga tähtis on üldine liikmete raamat. Karskustöötuse andmist kui nooruri otsustamise momenti — lepingu sõlmimist iseendaga — tuleb pooldada ja seda sündmust õpetaja isikliku mälestuslehega kindlustada.

Lootusringile võib valida konkreetse nime.

Lootusring tuleb registreerida pedagoogika-nõukogus.

Lootusringi juhtimisel tuleb vältida üleaaruseid formaliteete.

Mittekarskete õpetajate osavõtt lootusringi tööst on problemaatilise väärtusega.

Tegevust tuleb esimeset silmapilgust peale juhtida nõnda, et ta pakuks lastele võimalikult rohkem elamusi. Sellepärast peab iga koosoleku kava olema võimalikult soendav ja vaimustust äratav.

Lootusringi töökaval ei ole kindlaid piire. Ta võib ammutada materjali kõigilt kõlbla kasvatuserialult. Kuid peaasjaks jäägu ikkagi karskusküsimus. Lootusringi korraldada regulaarselt peetavate koosolekute näol. Ka suvevaheajal on soovitatav tegevuse arendamine.

Igatahes tegevuskavas tuleb leida mingi keskendav lähtekoht. Selleks on sobivaim laste võistluskirjutusest osavõtmine.

Lootusringi tegevuskava võib ette näha karskuseksami korraldamise, oma raamatukogu asutamise ja selle täiendamise, perekonnaõhtute, ringi aastapäeva ja lootusringi kevadepüha ning emadepäeva korraldamise, huvireise jne.

Tegevuse elustamiseks kasutatagu valguspilte, näitlikke õppevahendeid, deklamatsiooni, dramatiseerimist, mängu, laulu, joonistamist, koduseid ülesandeid jne.

Varalised abinõud ringi töö korraldamiseks tulevad hankida liikmemaksudest, perekonnaõhtute ja pidude sissetulekuist, lastekarskustöö sõprade ja karskusseltside toetusist jne.

Õppeaasta lõpul tuleb kokku seada ja saata E. O. Liidule aastase tegevuse aruanne.

Lõppnõue: kõik töö laste ja noorsoo keskel peab tehtama andumusega ja suure armastusega noorte vastu.

Läbirääkimised.

Ettekannetele järgnevad elavad mõttevahetused, kus sõelutakse esitatud mõtteid, kuigi referentide avaldustele palju uut juurde ei lisata ega ka põhimõtetes vastu ei vaielda. (Järgneb).

5. noorsoo karskuskongress

Paides, 27—29. dets. 1928.

Et karskusliikumise eriharudest noorsoo karskusliikumine praegu kõige paremini „vormis“ on ja üldisest nauditsemiskultuuri võidukäigust kõige vähem puudutatud näib olevat, seda tõendas jälle kord äsjamöödunud noorsoo karskuskongress, mis osavõtjate arvult küll taha jäi noorsooliikumise hiilgeaja kongressidest, ent ettekannete ja läbirääkimiste sisukuselt ning vaimse õhkkonna pinevuselt ületas paljusid mitte ainult noorte, vaid täiskasvanute üleriigilisi kokkutulekuid. Vist polnud dir. A. Reebeni poolt kongressi lõpul teelauas lausunud sõnad, et ta hulgal ajal enam pole viibinud nii kõrgepingelises kultuurilises sfääris, kui sellel kongressil, mitte paljaks komplimentideks, seda enam, et nendele sõnadele alla kirjutada võis nii mõnigi teine, ka nende hulgast, kellele see kongress polnud mitte just esimeseks kultuurpoliitiliseks kokkutulekuks. Mis sellel kongressil aga eriti rõõmustavalt paistis silma, oli asjaolu, et viimaste aastate jooksul noorsoo karskusliikumises on esile kerkinud rohkearvuline noorem tegelaspõlv, kes viibib osalt alles keskkoolis, osalt äsja sealt pääsenud, ning et see põlv sellel kongressil esmakordselt mõõduandvamalt esinedes, tegi oma tuleproovi väga hästi läbi. Liikumine, mis suutnud nii palju noorsoo parimaid endaga kaasa tõmmata, ei või olla elujõuetu!

Kongress algas 27. dets. õhtul *avakoosolekuga*, millele järgnes tutvumisõhtu mängude ning tantsuga. Avakõnes rõhutas noorsoo karskusliidu esimees mag. A. *Elango* neid raskest, millega noorsoo karskuspüüetel on viimasel ajal võidelda olnud, eriti esile tõstes üldist aatevaesust ning taandumismeeleolu, seejuures lootust avaldades, et ometi kord aeg tuleb, kus kultuurilm alkoholijoomingud samasuguseks inimessoo nooruse eksituseks tunnistab, kui praegusel põlvel inimessöömise, orjapidamise või nõidade põletamise. Noorpõlv peab otsustama, kas ta asub koos maailma parimatega selle tulevikuusu eest võitlejate esirinda, või hääbub ükskõiksena ning nimetuna või koguni arengu takistajana kirjutab oma nime ajaloo häbitahvile. Rõõmustaval kombel, konstateerib kõneleja, on niihästi teiste maade kui ka Eesti noorsoos näha virgumist tervemale ellusühtumisele; eriti on seda tarvis meie rahvatõu juures, kelle vastu-

tus uute kultuuriväärtuste loomisel tulevikus on arvatavasti palju suurem kui minevikus.

Teine kõneleja, dir. A. *Reeben* (Paidest) juhtis omas väga piltlikus, isiklikkude mälestustega läbipõimitud kõnes tähelepanu ideaalidele, mille poole noortel püüda maksab ja isiklikule katsele, kogemusele, kui abinõule, mis hoiab liiga ebareaalsete unistuste võrku rippuma jäämast.

Suusõnaliseks tervituseks tarvitasid sõna koolinõunik R. Summer Järva maavalitsuse ja prl. H. Anderson Naiste Karskusliidu nimel. Telegraafi- ja kirjateel oli saabunud hulk tervitusi, m. s. saksa, rootsi ja jugoslaavia noorkarsklasilt, Tallinna koolivalitsuselt, Eesti Õpetajate Liidult, Eesti Karskusliidult j. m. Haridusministrilt saabus järgmine telegramm: „Hinnates kõrgelt noorsoo isetegevust ja noorsoo ilusaid karskuspüüdeid, tervitan 5. noorsoo karskuse kongressi ja soovin tööle palju edu ja jõudu. Leopold Johanson, haridusminister.“

Haridusministri tervituse ettelugemise järelle rauldi hümmi. Kongress omalt poolt otsustas saata järgmised telegrammid:

Riigivanemale. „Viies noorsoo karskuskongress tervitab Teid, härra Riigivanem, ja Teie kaudu kogu Vabariigi Valitsust, kinnitades Eesti noorsoo valmisolekut kõigil aladel võidelda meie isamaa parema tuleviku eest“.

Haridusministrile. „Viies noorsoo karskuskongress tervitab Teid, härra minister, ja Teie kaudu kogu haridusministeeriumi, tänades ühtlasi lahke toetuse ja kaasabi eest noorsoo karskuspüüetele“.

Õpetajate karskuspäevale. „Karsket õpetajaskonda tervitab ja soovib ta tööpäevadel parimat kordaminekut“.

Viies noorsoo karskuskongress“.

Järva maavalitsusele: „5. noorsoo karskuskongress avaldab oma sügavat lugupidamist Teile, kui ainukesele Eesti maavalitsusele, kes oma kodanikkude õnneks järjekindlalt on keeldunud andmast lubasid joogikohade avamiseks“.

Kongressi avakoosolek, mille sõnalised ettekanded vaheldusid Paide ühisk. orkestri ettekannetega ning deklamatsioonidega, lõppes ülevas meeleolus ühislauluga „On elu meil üürrike ilmas“.

II päev, 28. det.

algas vastastikuste tervitustega liidu esimehe ja öösel kohalejõudnud Soome noorsoo karskusliidu esindajate dr. P. Tuovise ja V. Löfgreni vahel, millele järgnes kongressi juhatause valimine. Juhatajaiks valiti A. Elango (Tartu), P. Vihalem (Paide) ja E. Roost (Tallinna), peasekret. A. Küng ning sekretäreiks 6 nooruri eri maakohist.

Referaatides *noorsookarskustöö saavutisist 1928. a.* (A. Küng) ning *karskusmeelsuse seisukorrast praeguses koolinoorsoos* (P. Vihalem ja J. Seliohv) ja neile järgnenud elavatel läbirääkimistel rõhutati, et kuigi noorsoo karskusliikumises pole viimasel ajal märgata erilisi edusamme, siis tagasiminekut igatahes ka mitte. Mitmes koolis ettevõetud ankeedi tulemuste põhjal võis julgesti väita, et koolinoorsugu protsentuaalselt on kahtlemata kõige karskusmeelsem kiht meie rahvast ning et täiesti teadlik karskusmeelsus pole siin enam mingiks harulduseks.

Sama päeva õhtupool oli pühendatud peasjalikult *kino ja sopakirjanduse küsimusele*. Et haridusministeeriumil võimalik polnud noorte palvele vastu tulla ning oma esindajat selle küsimuse üle refereerima saata, jäi ainukeseks referendiks üliõp. Ilmar Tõnisson, kes oma ülesande täitis väga läbimõeldult ning põhjalikult. Referent leidis, et kino iseendast on kunst, kuid praegune filmitööstus seda tarvitab kurjasti, väärtusliku asemel pakkudes enamikus soppa. Kuna kunst inimestele omab suure mõju, püüab sopp just siin ennast laiutada (referendi arvates ongi sopp ainult kunstis võimalik). Kuna sopp mürgitab inimeste vaimu, on võitlus tema vastu sama tarvilik kui narkootiliste ainete vastu. Kinokeeld on otstarbekohane, kuigi tuleb olla ettevaatlik selle teostamises, et mitte laskuda pedantlikku „prüderiisse“; sopakirjanduse suhtes aga, referendi arvates, keeld oleks vaevalt otstarbekohane, vaid siin positiivsed võitlusabinõud oleksid tagajärjekamad.

Läbirääkimistel ühelt poolt (A. Elango, V. Olup) avaldatakse arvamust, et kino tema praegusel kujul üldse ei saa pidada kunstiks, vaid talle tuleb vaadata kui tehnilisele aja- viite- ning lõbustusvahendile, mille ärajäämine inimese vaimuile vaasemaks ei teeks, teiselt poolt aga (A. Tigane j. t.) ei puudu ka kino kaitsjad tema igasugusel kujul. Ka püütakse laiendada soppa mõistet, selle alla viies igasuguste õilsate väärtuste kurjastitarvitamist madalateks otstarveteks, mis puhul peaaegu

kogu meie ajakirjandus, mis avaldab sihilikult ebaõiget informatsiooni (vastaste „mahalöömiseks“), ei saa vabaneda etteheitest soppa levitamises.

III päev, 29. det.

on pühendatud peasjalikult organisatsiooniküsimusile. *Karskusühingute tegevuse elustamisvahendeist* refereerivad õpilased F. Huik, prl. V. Saral ja V. Veitman, tuues igauks rea väärtuslikke mõtteid esile, mis enamasti kõik referentide poolt esindatavates org-ides järele proovitud.

Noorsookarskustöö võimalusist ja ülesandest väljaspool kooli refereerivad E. Kubjas ja A. Põld, viimane eriti käsitledes vilistlaskogude tegevust koolin. karskusringide juures.

Lõppeks võetakse ühemeelselt vastu rida *resolutsioone*, millest tähtsamad siin avaldame:

1. Kongress peab tarvilikuks, et karskusringid astuksid töö elustamiseks omavahelisse kirjavahetusse (V. Veitman).

2. Kongress tunnustab ringi liikmete arvu suurendamiseks ja ettevõtete heaks kordamiseks vajalikeks laiaulatusliku propaganda, milleks kaasa aitab klassiesindajate süsteemi ellukutsumine ja mitmesuguste võistluste korraldamine (Huik, Veitman).

3. Kongress tunnustab noorsookarskustööga paratamatult ühendatuks võitluse noorsoo hingeelu mürgitava soppa vastu, eriti kardetavaks pidades soppakino ja soppakirjandust (I. Tõnisson).

4. Kongress pooldab haridusministeeriumi otstarbekohaselt teostatavat soppakino keeldu (I. Tõnisson).

5. Kongress soovib soppakirjanduse vastu võideldes tõsta noorsoo vaimset tasapinda ja maitset, levitades arusaamist soppa kahjust ning pakkudes raamatukogude kaudu paremat kirjandust (I. Tõnisson).

6. Kongress leiab, et kuna noorsoo karskusliikumise siht täisväärtuslikus isiksuses ühtub koolikasvatuse sihiga, siis õpetajaskond peaks noorsoo karskusliikumisest huvitatud olema *aktiivselt* (J. Seliohv).

7. Karskustöö üldise edu huvides on hädatarvilik asuda karskustöö korraldamisele koolist lahkunud noorsoo hulgas, samuti kontakti luua ja reaalseid koostöö võimalusi leida organisatsioonidega, kes oma olemuselt enam-vähem karsked. Kongress teeb noorsoo karskusliidu juhatausele ülesandeks sellest huvitatud organisatsioonide ja tegelaste nõupidamine

kokku kutsuda selle küsimuse igakülgeks kaalumiseks (E. Kubjas ja A. Pöld).

Kongress lõppes õhtul meeleolurikka koosviibimisega teelauas, mille järele veel samal ööl laiali sõideti. Kord oli kogu kongressi ajal niihästi ühiskortereis kui ka tänavail eeskujulik.

Saadikutena võttis kongressist osa 30 org-i poolt 70 esindajat, peale selle üle poolesaja auvõõra ja külalise.

Iga kongressipäeva õhtul ilmus kongressi „häälekõvendaja“ — šapirogr. ajakiri „Kartšumdi“, mis följetonide ja karrikatuuride kõrval sisaldas ka tõsisesisulisli juhtkirju ning ülevaate kongressi tööst — ainukene omataoline eesti noorsookongresside ajaloos.

Karskus.

Karskustegelaste kursus.

mille Eesti Karskusliit korraldas möödunud jõuluvaheajal (2—10. jaan.) Tartus, õnnestus rahuloldavalt. Kursusel registreeriti 84 osavõtjat (nende hulgas kaunis rohkesti koolinoori). Lektoritena esinesid kursusel prof. P. Pöld (iseloому kasvatus 3 t., kodune kasvatus 3 t.), dr. R. Tamm (alk. bioloog. toime 3 t., alk. ja sotsiaalpatoloogia 2 t.), dr. E. Kirschenberg (alkoolivastane võitlus ja hingeelu tervishoid 4 t.), dr. A. Audova (alkoholismi põhjused 2 t., elu-uuendus 3 t.), mag. V. Ernits (alkoolivast. võitl. abinõud 2 t., karskusliik. ajalugu 5 t.) j. t.

Tarve säärase kursuse järele oli ilmne, kuna viimasel ajal rohkesti uusi karskusseltse ja -toimkondi asutatud, mille tegelased alles vilumata ning vajavad väljaspoolt juhatust ja õpetust.

Noorsoo karskusliidu asemikkudekogu koosolek

peeti ühenduses viienda noorsoo karskuskongressiga Paides, 28. dets. 1928. a.

Koosolekul ettekantud liidu eelmise aasta tegevusaruandeist selgus, et liidu tegevus on arenenud tõusu tähe all. Kuigi liidu liikmete arv liikmemaksu mittetasunud ühingute mahakustutamise tagajärjel 7 org-i võrra vähenenud (üldse liidust 1928. a. jooksul lahkunud likvideerimise tõttu 5 org-i, liikmem. mittetasum. pärast 7 org-i ja omal soovil 2 org-i, juurde astunud 7 org-i), on koosseisu kvalitaativne tasapind tõusnud, kuna juurdeastunud ühingu enamikus on tugevad keskk.-de karskusorg-id. Tallinnas ja Tartus asuvad liikmed on ühinenud vastavaiks liidu osakonniks. Rohkesti tööd on juhatuselt nõudnud liidu sisemise asjaajamise ümberkorraldamine ning välisseisukorra kindlustamine. Viimase ülesande täitmiseks on korduvalt läbirääkimisi ning kir-

javahetust olnud haridusministeeriumiga, mille tagajärjeks on, et praegu noorsoo karskusliidu tööle suhtutakse üldiselt heatahtlikult. Aruandeaasta jooksul on peetud üks noorsoo karskuskongress, üks noorsootegelaste kursus, üks üleriigiline kõnevõistlus, üks asemikkudekogu koosolek ja 21 juhatuse koosolekut. Õpiringide keskraamatukogu on täiendatud 265 köitega 173 kr. väärtuses (kokku on kogus 760 köidet 780 kr. väärt.), noorsoolikumise käsiraamatukogu 70 köitega 143 kr. väärt. (kokku kogus 222 köidet 627 kr. väärt.) ning noorsoolikumise keskarhiivi hulga väärtuslikkude esemetega. Liikmeile tegevusjuhtnõõride andmiseks on trükitud ning laiali saadetud 2 ringkirja ning peasekretäri ja esimehe poolt isiklikult külastatud 45 org-i. Teiste eesti noorsoo keskorg-idega on püütud luua kindel vahekord ning kontakti peetud välismaade noorsoo karskusliitudega. Häälekandjat „Kevadikku“ on ilmunud 6 numbrit, mis levinud à 2000—2500 eks. Kirjastatud on raamatud „Inimene ja aated“ (6000 eks.) ja „Noorkarsklase laulik II trükk (8000 eks.), mis mõlemad on kõigile liikmeile liikmemaksu vastutasuks maksta välja jagatud. Ettevalmistusel on „Noorusjõud“ IV — noorsoolikumise ajaloole pühendatud koguteosena. Karskuseksameid on õiendanud keskm. astmes 25 ja nooremas astmes 85 isikut. On välja töötatud uus eksamite kava, mis maksuma hakkab 1. jaan. 1929. Võistluskirjutisi on saabunud vanemas rühmas 9 ja nooremas 29. Tööde tasapind oli kõrge.

Kassaaruandest selgus, et liidul on olnud aasta jooksul tulusid 4372 kr. Võlgade kogusumma, mis aasta alul oli üle 2000 kr., on vähenenud 1998 kr. peale ning tuleval aastal loodetakse seda veel umbes poole võrra vähendada. Tähtsamateks tulualliketeks on olnud riiklik toetus E. Karskusliidu kaudu

(1095 kr.), liikmemaks (536 kr.), „Kevadiku“ müük (812 kr.), karbikorjandus (320 kr.), haridusministeeriumi toetus (300 kr.), toetajate liikmete liikmemaks (188 kr.) jne. Kulused on kõige enam nõudnud „Kevadik“ (1272 kr.), kirjastus (umb. 1000 kr.), peasekret. tasu (600 kr.), kirjavahetus (248 kr.), väljasõidud (205 kr.) jne.

Aruanded kiideti ühemeelselt heaks; samuti võeti vastu 1929. a. eelarve. Viimases on eriti suuri lootusi pandud seltskondliku toetuse (lubaduskaartitega) hankimisele.

Liidu uude juhatusse valiti endistest tagasi A. Elango (esimees), A. Küng (peasekret.), F. Huik, V. Olup ning uutest E. Treu, R. Viedebaum ja prl. A. Tigane. Revisj. komisj. valiti V. Ernits, Dr. J. Rosental ja E. Kubjas.

Koosolek oli kõigiti asjalik ning üksmeelne.

II üleriiklik noorsoo kõnevõistlus

peeti noorsoo karskusliidu korraldusel 29. detsembril 1929. a. Paides. Osa võttis 10 nooruri väga mitmest maakohast. Kõne üldiseks teemaks oli „Joomakombed, nende osa alkoholismi levimisel ja võitlus nende vastu“; kõne kestvuse ülemmääraks 20 min. Esimesele kohale tuli sellekohase žürii otsusel V. Veitman* (Paldiskist), kelle sümboolne esinemine võitis üldise poolehoidu, teisele kohale — P. Vihalem (Paides) ning kolmandale — J. Käosaar (Põltsamaalt) ja A. Vallner (Valgast). Üldine tasapind oli väga kõrge, nii et ka täiesti ilma kohata jäänute kõned olid tublisti üle keskmise. Auhindadeks said esimesed neli väärtuslikku ilukirjandust.

*) Ka I kõnevõistl. 1927. a. Valgas oli V. Veitman esimene.

Rahvusvaheline koolinäitus Londonis.

Eesti edukas esinemine.

The Schoolboys' Own Exhibition, mis Londoni Royal Horticultural Hall'is 29. detsembril skoutluse isa Sir Robert Baden-Powell'i poolt avati ja 5. jaanuarini 1929. a. kestis, omandas erilise tähtsuse selle tõttu, et ta tänavu esmasjärelejärgselt välisriikide osavõtuga ära peeti. Peale Briti valitsus- ja omavalitsusasutiste võtsid näitusest seekord osa Tšehhoslovakkia, Eesti, Läti, Norra ja muud välisriigid. Välisriikidest oli Eesti väljapanek kahtlemata kõige rikkalikum ja äratas rõõmustavalt palju tähelepanu eriti oma mitmekesisusega. Võru õpetajateseminari poolt suure hoolikusega valmistatud eksponaadid mitmesugustelt koolielu avaldusalaadelt (üle 150 numbri), mis pika tee Võrust haridusministeeriumi kaudu Londoni hästi välja olid kannatanud, andsid näitusel ülevaatliku pildi Eesti kooliasjanduse tasapinnast ja võitsid sellepärast rohkem poolehoidu. Väljapanekut täiendas ingliskeelne brošüür Võru õpetajateseminari tegevuse kohta, mida näitusel levitati.

Näitusel peeti p. m. ära ka margikorjajate võistlus, milles võistluskarika järgmise aasta peale omandas 17-aastane R. H. Larkins (aadress: 34, Baldry Gardens, Streatham, London, S. W. 16) ülevaatliku töö eest Eesti markide kohta ühes väärtusliku Eesti markide koguga.

Näitust külastas üle 100.000 inimese, valdavas enamuses noorsugu.

Osa näituse esemeid on meie Londoni saatkonna poolt Briti Rahvasteliidu Unionile viimase sellekohasel soovil edasi antud, kes neid alalise rändnäituse korraldamiseks suuremates Inglismaa linnades pikema aja jooksul kasutab.

Meie Londoni saatkond on saatnud Võru õpetajateseminarile edasi The Schoolboys' Own Exhibition'i juhatuse ja Briti Rahvasteliidu Ühingu tänu ja lugupidamisavalduse nähtud vaeva eest, millisest tänuavaldusest on ära kirjad saadetud ka meie haridusministeeriumile ja välisministeeriumi informatsiooni osakonnale.

Välismaalt.

Soome.

Sidemete sõlmimine vennasrahva kooliga.

Soome koolinõunik Akseli Salokannel on saatnud Võru õpetajateseminarile kogu soomekeelset kirjandust, mille puhul ta järgmist kirjutab:

Võru seminari õpetajas- ja õpilaskonnale.

Mul on suur rõõm teatada, et meie suurem kirjastusühisus Werner *Söderström* Porvosta on minu palvele vastu tulles otsustanud kinkida väikese saadetise Soome kirjandusest Võru seminari raamatukogule. Mu hea soov oleks, et seda pisikest kogu soome kirjandust hoolsasti tarvitataks ja aegajalt suurendataks, mille eesmärk oleks lähendada teineteisele eesti ja soome noorsugu. Soome ja Eesti, isäranis noorsugu peaks ühinema ja ühiselt kaitsma oma noort vabadust nii sisemistest kui ka välistest hädaohtudest. Meil on tarvis rohkem tunda teineteist, on tarvis uuesti ühineda vanas suures kodus, kus elasime kauges minevikus. Eesti rahvas jäi veel sinna, kui lahkusime meie, soomlased, ja tulime Soome lahe põhja rannikule. Meil on tarvis uuesti ühineda ja ehitada kindel sild. Soome-sild, Eesti-sild, — see sild on tarvis ehitada ja selle ehitame ühiselt kui vastastikku õpime tundma teineteise kirjandust, ja õpime teineteise keelt. Tahan alati toetada selle silla ehitamist, et hõimutöö kasvaks mõlemalpool Soome lahte.

See väärtuslik kasvatuskirjandus, mille annetas mälestuseks kevadel mulle Võru seminar, lähendas mind väga eesti veljedele ja sõsaratele. Aidaku kaasa ka see väikene raamatusaadetis uute sidemete kasvamiseks Soome ja Eesti lähendamiseks.

Austava hõimutervitusega
Akseli Salokannel.

Selles kirjas väljendatud mõtted leidsid elavat vastukaja Võru seminari õpetajate ja õpilaste peres, kes tahavad algust teha soome keele õppimisega juba käesoleval aastal. Vastav esitis Haridusministeeriumile ongi juba tehtud seminari direktorilt.

Paneuroopa liikumisest.

Paneuroopa Unioni keskbüroo Viinis saatis Eesti Õpet. Liidule brošüüri paneuroopa liikumisest, paludes selle sisu teha teatavaks

laiematele hulkadele. Avaldame siin lühendatult brošüüri sisu.

PANEUROOPA UNION.

Aupresident Aristide Briand, president R. N. Couden-Hove-Kalergi. Selts omab järgmised lipukirjad: „*In necessariis unitas, In dubiis libertas, In omnibus caritas!*“ Brošüüri moto: „Iga suur ajalooline sündmus näib alguses utoopiana, lõpeb kui realiteet“.

Paneuroopa-liikumine tahab liita kõiki Euroopa riike ühendriikideks, millega oleks kindlustatud Euroopa rahu, vabadus ja majanduslik hea käik.

On Euroopa rahu hädaoht? Jaa, sest Euroopa tänapäeva politika, rahvusvaheline vihavaen, rahvaste võitlus ja „kolgapatriotism“ viivad meid uuele sõjale vastu. Ainult radikaalne reform Euroopa politikas kõrvaldaks selle hädaohtu.

Uus Euroopa sõda tähendab Euroopa langust ja hävingut! Modernsed sõjameetodid ei hävita mitte üksi vaenulikkude laagrit vaid ka rahulikke elanikke frondi seljataga.

Ka maailmarahu kindlustajaks osutub Paneuroopa, sest asudes Unioni võimalikkude mitteliikmete vahel ta teeb sõja võimatuks.

Tolliliit teeks hulkade majandusliku olukorra paremaks, turud tööstuse ja kaubanduse jaoks muutuksid avaramaiks, palgad kergiks ja elukallidus langeks.

Mis riigid peaksid kuuluma Paneuroopa Unioni? Kahtlemata kõik, nii lääneriigid kui idariigid. On ainult küsimus, kas lähedavad seltsis riikideliitu SSSR ja Inglismaa, kuid see ripub nende omist soovest ja vaatekohist.

Inglismaaga Paneuroopa Union soovib sõbralikku koostööd, sest see oleks mõlema, kontinendi ja Briti majanduslikes ja kultuurilises huvides.

Kuni *Venemaa* suures vastuolus on teiste riikide poliitiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslikkude põhimõtetega, on Euroopa-Vene rahu alalise hädaohtu. Tuleb leida mingi kompromiss selle hädaohtu vältimiseks.

Teiste maailmajagudega Paneuroopa soovib sõbralikku ja harmoonilist koostööd.

Rahvasteliidus paneuroopa liikumine näeb üht teed Paneuroopa ülesehitamiseks.

Piiriküsimus. Kui on kindlustatud Euroopa rahu, loodud tolliliit, siis muutuvad mõttetuiks ka piirid riikide vahel ja sellega on hoitud ära senised alalised piiritülid.

Paneuroopa idee algatajaks oli R. N. Coudenhove-Kalergi 1923. a. 1926. a. oli Viini esimene Paneuroopa kongress. Selle kongressi aupresidendid olid: Edvard Bereš, Joseph Caillaux, Paul Loebe, Nicola Politis, Ignaz Seipel, Carlo Sforza.

Kes soovib astuda Paneuroopa Uniooni liikmeks, registreerigu kirjalikult kesksekretariaadis, Viinis, teatades oma nime, kutse ja aadressi, või jälle lähemas generaalsekretariaadis.

P. U. kesknõukogu liikmeks on teiste hulgas cestlane K. R. Pusta.

Väga paljud kuulsad poliitikud on tõmbunud kaasa paneuroopa liikumisega. Nende hulgas: Lord Cecil, E. Herriot, H. Hover, W. Marx, T. Masaryk, P. de Rivera, G. Stresemann, A. Thomas, E. Vandervelde jne. jne.

Paneuroopa Uniooni märk on punane rist kuldsel päikesel.

Kirjandust: Ajakiri „*Paneuroopa*“ väljaandja R. N. Coudenhove-Kalergi. Ilmub saksa- ja prantsuskeelses väljaandes. Aastatellimine — 10 numbrit — 5 saksa mrk. Üksiknumber 0.60 Smrk. Tellimise aadress: *Paneuroopa Verlag, Wien — Hofburg*.

R. N. Coudenhove-Kalergi teoseid: „*Ethik und Hyperethik*“. Hind M. 4.50. „*Praktischer Idealismus*“. H. M. 4.50. „*Krise der Weltanschauung*“. M. 3.50. „*Held oder Heiliger*“. M. 5.50. „*Paneuropa*“ M. 4.50. „*Kampf um Paneuropa*“ I/II. 1. köide — M. 4.50. — Tellida: *Paneuropa Verlag, Wien — Hofburg*.

Univorm Bulgaaria naisõpetajaile.

Bulgaria naisõpetajaile on antud karedate eeskirjad riietuse suhtes. Nemad peavad kandma pikki kleite pikkade varukatega ja kõrge, kinninõõbitud kraega. Värv peab olema mast, tumesinine või hall. Mingit luksuseset ei tohi olla. Vastuhaku korral ähvardatakse ametist vallandamisega. Järelevalve on antud sellekohasele ametkonnale.

Teatavasti Bulgaaria omab fašistliku valitsuse.

Katoliku ülikool.

Ungaris avati hiljuti uus katoliku ülikool. „Jälle üks pluss Roomale“, tähendab irooniliselt „*Leipz. Lehrerzeitung*“.

Berliini koolides ruumipuudus.

Berliinigi koolid kannatavad ruumipuuduse all. Arvestatakse, et kulub tervelt 228 milj. saksa marka (vastab umbes samapaljumilj. saksa marka (vastab umbes sama arvule eesti kroonile) selle ruumikriisi minimaalseks lahenduseks.

Internatsionaalne vabaduse ja rahu konverents.

Rahvusvaheline Rahu ja Vabaduse Naiseliiga (*Internationale Frauenliga für Frieden und Freiheit*), kuhu kuulub väga palju nimekaid naisteaslasi, -kirjanikke, -kunstnikke jne. peaaegu kõigist maailma riikidest, korraldas Frankfurt a. M.-is 4., 5. ja 6. jaan. k. a. suure sõjavastase konverentsi hulga kõnede liiga liikmeile kui ka avalikke miitinguid. Kõnede peateemaks oli uute sõjameetodite valgustamine kui ka teede otsimine, kuidas vabastada teadust hävitusvahendite valmistamise kohustusest ja kogu inimkonda sellisest mõttetumast ja hirmsaimast nähtest, nagu seda on sõda.

Kõnesoleva konverentsi puhul liiga avaldas kokkuvõtetult järgmise üleskutse:

„Kunagi pole maailm olnud nii rahutu kui praegu.

Varem piirdus sõda üksikute maanurkade ja tegi õnnetuks vaid mõnesid rahvaid.

Täna ähvardab sõda osutada kõikevallutavaks ja piirituks.

Varem kohutas sõjarahutus harvem inimesi.

Täna on kogu maa alaliselt „balkaniseeritud“ ja sõjahädaoht vallutab korraka kõiki maid.

Kunagi varem pole sõda, nagu nüüd uute sõjameetoditega teha võib, nii lugematuid inimeshulki saatnud õnnetusse ja hädasse.

Kõige hirmsamate hävitusvahendite läbi, mille valmistamiseks kogu aeg on rakendatud teadus, selleasemel, et ta võitleks elu ilusamaks ja kergemaks muutmise eest, osutub uus sõda kindlasti *kogu tsivilisatsiooni hävitajaks*.

Frankfurti konverents tahab ennekõike olla uurimiskonverents.

Ta nõuab maailmarahu nimel, et teadus ja tehnika lakkaks olemast sõja teenistuses.

Ta nõuab, et rahvaile selgitataks sõja mõttetust ja koledust ja tehtaks kõigile selgeks rahu vajadus.

Loodame, et meie aktsioon head tähendab ja käesolev konverents sammu jäädavale maailmarahule lähemale viib“.

Üleskutsele on kirjutatud alla „Rahvusvaheline komisjon“: Gabrielle Duchêne

(Prantsuse), Frida Perlen (Saksa), Dr. Naima Sahlbom (Rootsi), Clara Raqaz (Šveitsi), Dr. A. M. Wiechowski (Tšehhoslovakkia), Dr. Ethel Williams (Inglise) ja Dr. Gertrud Woker (Šveitsi).

Organisatsioonide teateid ja kroonika.

Alaealiste kinokeelu küsimus

on olnud õpetajaskonnas viimasel ajal elavaks kõneaineks. Kuna kinofilmide laenukontorite ja kinoteatrite pidajad vastava hamini määruse vastu protestivad, siis otsustas ministerrium oma määruse otstarbekohasust selgitada ja pöördus linnakoolivalitsuste ning E. Õ. Liidu poole vastava järelepärimisega selguse saamiseks. E. Õ. Liit oma korda päris selles asjas linnade õpetajate ühingute arvamusi.

Viimastelt saadud vastused pooldavad kõik eranditult kitsendava määruse allesjätmist, kusjuures soovitatakse maksma panna järgmisi täiendusi:

1. Ebasoovitavaks tunnistatud filmide ja ettekannete vaatamine olgu keelatud kõigil alaealistel (ka mitteõpilastel) kuni 18. a. vanuseni, sest vahetegemine kinokassas ja kinos õpilase ja mitteõpilase vahel, kui esimesel puudub vormiriie, on väga raske.

2. Kui ettekande kavast on üks osa ebasoovitavaks tunnistatud, siis tuleb keelda alaealistele kogu ettekandest osavõtt, sest poole kava pealt alaealiste väljaajamine saalist on lihtsalt võimatu.

3. Määrus peab kohustama politseid järelevalve teostamisele ja abiksolemisele õpetajatele ja kasvatusetegelastele.

4. Koolide esindajail peab olema vaba pääs keelatud ettekannetele kontrollimiseks.

5. Filmide tsenseerimine sündigu palju hoolikamalt ja põhjalikumalt kui seni. (Seda mõtet rõhutavad kõik vastajad.) Tulevad tingimata keelata labased ja toored Ameerika naljapildid ja trikkide näitamised, kus esikohale tõstetud toores peksmine, asjade purustamine, vargused jne. Tsenseerimist tuleks toimetada ühes keskkohas (soovitav Tallinnas) võimalikult järjekindlalt ja ühiste põhimõtete järgi, sest senise korra juures olevat küllalt juhtumisi, kus üks ja sama pilt on ühes kinos keelatud, teises aga hiljem lubatud, või jälle ühes linnas keelatud, teises lubatud jne. Kui igas linnas Tallinnas kord juba tsenseeri-

tud filmi ikka jälle uuesti tsenseeritakse, siis on see mõttetu energia kulutamine.

Need seisukohad tegi E. Õ. Liidu sekretariaat haminile teatavaks.

Koolimajades peetavate pidude

kohta pani hamin järgmise korralduse maksma:

1. Kõik peod, lõbustused, ettekanded ja seltsi- ning rahvakosolekud, mida peetakse koolimajades, peavad lõppema hiljemalt kell 1 öösel, koolipeod aga hiljemalt kell 23.

2. Koolimajades korraldatavatel pidudel, lõbustustel, ettekannetel ja kosolekutel ei ole luba müüa, anda või tarvitada alkohoolilisi jooke ühelgi kujul.

3. Kooliruumi pidude, lõbustuste, ettekannete, kosolekute jne. korraldamiseks võib lubada avalikkudes koolides kooliülalpidava omavalitsuse koolivalitsus (valdades — valla-valitsus) ja erakoolides kooliülalpidaja, mõlemal juhul koolijuhataja nõusolekul, kuid mitte teisiti kui p. p. 1. ja 2. toodud alustel.

Selle korra teostamine pannakse koolivalitsuste ja koolijuhatajate peale.

Kodukäsitöö edendamise keskselts

on ellu kutsutud Tallinnas. Seltsi esimene üldkosolek peeti 23. jaan. Tallinnas, kus võeti vastu 100-ja liikme ümber, valiti juhatus, kuhu kuuluvad prouad E. Saral, A. Varma, hrad J. Kiiwet, K. Maranik ja O. Tannebaum.

Muu seas keskselts tahab andmeid koguda kaupade kohta, mida veetakse meile välismailt ja milliseid oleks võimalik valmistada kodumaal.

Koolinõunikude päeva

korraldab hamin 25. ja 26. märtsil k. a. Tallinnas. Päevakorras on järgmised küsimused: 1) koolikord; 2) kooli kursuse lõpetamise kord; 3) koolist lahkuv noorsugu ja tema edasiarendamine ning kasvatus.

Koolivalitsuste juhatajate järjekorralise nõupidamise

korraldab Riigikoolivalitsus 11. märtsil k. a. Tallinnas. Harutusele tuleb 6-aastase sundusliku alghariduse teostamise ja keskkoolide võrgu küsimus ning koosolekul algatatud küsimused.

Johannes Kiivet 50-aastane.

10-ndal veebr. sai haridusministeeriumi koolide peainspektor J. Kiivet 50-aastaseks. Juubilar on töötanud 1917. a. 1923. aastani Tallinnas j. m. õpetajana ja 1923. a. alates haridusministeeriumis haridusnõunikuna ja praegu koolide peainspektorina, pidades samal ajal loenguid tehnikumis.

Õpetajate liidu töö ja püüete vastu on juubilar alati sõbralik ja kaasaitav olnud ning ajuti isegi liidu juhatuse tööst juhatuse liikmena osa võtnud, olles 1922. a. liidu abiesimeheks.

Organiseeritud õpetajaskond soovib juubilarile kui aatemeelsele ja kohusetruule töömehele Eesti koolipõllul sünnipäeva puhul õnne ja jõudu edaspidiseks tööks ja uuteks saavutusteks.

Hiiumaa Õp. Ühingu 10. aastapäev.

Hiiumaa Õp. Ühingu pühitses 5. jaan. k. a. oma tegevuse 10-ndat aastapäeva Kärldlas. Kõnedega, ülevaadetega ja tervitustega esinesid aastapäeval Hiiumaa Õp. Ühingu esimees V. Minner, E. Õ. Liidu karskusekretär P. Kochitsky, E. Haridusliidu sekretär E. Vender, õp. Puus ja õp. n. Alma Vaus.

Peale aktuse peeti ühingu peakoosolek, kus harutati Hiiumaa haridusnädala korraldamise asju. Peakoosolekule järgnes omavaheline koosviibimine, kuna õhtul oli korraldatud segaeeskavaga juubelipidu.

Koolinoorsoo kevad-laulupidu Rakveres.

Lastekaitse ühingu Virumaa osakonna poolt korraldati endisil aastail Rakveres ülevirumaalisi õppiva noorsoo laulu- ja spordipäevi. Möödunud aastal võttis sellise peo algatamise oma kätte Rakvere õpetajate ühing. Ka tänava kevadel korraldab sama organisatsioon pidustuse, millest tegelasina osa võtavad Rakvere kesk- ja algkoolid. Laulude õppimisele on juba asutud. Ka võimlemisettekanpete eest on hoolitsetud. Pidul korraldatakse 9. juunil Rahvaaias.

Peo sissetulekust läheb $\frac{1}{5}$ kehvemate õpilaste toetamiseks. Ülejäänud osa aga annetatakse koolinoorte ettepanekul uue teatri-maja püstitamiseks.

Möödunud aastal laulu- ja spordipäev tõi sisse 651 kr. Sellest summast anti igale koolile 50 kr.

Lihula Õp. Ühingu peakoosolek

oli Massus 20. jaanuaril. Päevakorras oli rida referaate, kuid referentide mitteilmumisel jäid peale ühe „Eesti keele lugemikest ja harjutusraamatuist“ — kõik teised ära. Kõnesolevat teemat harutades leiti, et praegu algk. IV kl. puudub otstarbekohane lugemik.

Lihula Õp. Ühingu oli 1927/28. aastal 32 liiget, nii siis ühingu piirkonnas ikkagi üle 10 „metsiku“. Aruandeaasta jooksul on korraldatud 1 õp. päev Lihulas, 2 peakoosolekut ja 2 juhatuse koosolekut. Koosolekuil on harutatud esijoones pedagoogilisi küsimusi. Majanduslikul alal: palgamaksmine on sündinud korralikult, ainult maavalitsuse osa saamine on olnud tihti korratu, viimasel korral 5 kuud hiljem.

Möödunud aastal pühitses ühing oma 10-neaasta tegevuse aastapäeva, kuid viimasel ajal on tegevuses märgata loidust. Erilise nähtusena peaks mainima, et koosolekuil puuduvad nooremad õpetajad, seminaristid pea täiesti. Möödunud sügisel jäi Lihulas ühingu peakoosolek pidamata osavõtjate puudusel. Nüüdki oli liikmeid koos ainult niipalju, et põhikirja järgi valimisi saadi toimetada. Õpetajad nähtavasti on siirdunud teistesse ühingutesse, jättes oma asjad „jumala hoolde“.

Uude juhatusse valiti hrad Randes ja Puusepp Vatlast ja prl. Tilling Nehatust. Rev. toimkonda hrad Knuut, Kiindok ja Laas. Läänemaa Õp. Liidu asemikeks hrad Kiindok, Puusepp, Randes ja Kreek.

J. K.

Defektsete laste koolide

ja asutiste õpetajate koosolek peeti 3. jaan. k. a. Tallinnas E. Õ. L. ruumides. Nimetatud koolide ja asutiste õppejõud on koondunud autonoomse sektsiooni näol E. Õ. Liidu juurde, kusjuures sektsiooni poolt valitud juhatusele on antud E. Õ. Liidu toimkonna õigused. Nõnda on loodud E. Õ. Liidu ja nimetatud eriala tegelaste vahel otsekohene side ilma Õpetajate Liidu organisatsioonilist ühtlust rikkumata.

3. jaan. koosolekul ettekantud ülevaatest selgus, et seksioonis on registreeritud juba 9 kooli ja asutise õppejõud — kokku 36 inimest.

Seksiooni tegevusest on nimetada nõupidamise korraldamine baltiriikide õpetajate II kongressi ajal, millest ka Läti ja Leedu ametivennad osa võtsid.

Valitsusasutistele on saadetud märgukirju ja ettepanekuid paranduskasvatustöö paremaks korraldamiseks Eestis ning seksiooni liikmetele antud informatsiooni.

Koosolekul vastuvõetud soovidest oleks nimetada seisukoht, et kõik paranduskasvatusasutised alluksid haridusministeeriumile ja et praegumaksva õpet. palgaseadusega vähendatud internaaditöö tasu pandaks uuesti endiste normide piires maksuma. Vanematele kolleegidele otsustatakse ametijuubeli puhul terivitusi saata.

Seksiooni tööd on suure andumusega, huviga ja asjatundlikkusega juhtinud hrad A. Valma, J. Topman, prl. A. Norak j. t.

Jakob Liiv 70-aastane.

28. II. 29. a. sai meie tuntud seltskonnategelane, õpetaja ja rahvakirjanik Jakob Liiv 70 aastat vanaks. Seda päeva mälestati vastavates ringkondades pidulikult.

Loterii miljon õpetajale.

Viimasel E. R. Muuseumi loosimisel langes peavõit miljon senti Vasalema algkooli õpetaja prl. Kulbergile. See on juba kolmas kord viimase kahe aasta jooksul, mil loterii peavõit õpetajale langeb. Varem omandasid sellise võidu prl. Kalm Kilingi-Nõmmes ja hr. J. Saksberg Raplas.

Raadio-kõne koolidele.

Laupäeval, 9. märtsil k. a. kell 19.30 kõneleb E. Ö. Liidu sekretär J. Elango Raadio-ringhäälingus teemast: „Noored võitlemas alkohõliga“. Kõne on pääasjalikult pühendatud 10. märtsil korraldatavale laste karskusvõistluse küsimusele, mispärast kõigil koolidel, õpetajail ja noortel selle kuulamine väga soovitav.

Uusi raamatuid.

Joh. Kuulberg. Algkooli matemaatika meetoodika II. Geomeetria. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. Hind 5 kr.

F. R. Faehlmänni album. F. R. Faehlmänni mälestuse jäädvustamise komitee kirjastus. Tartus, 1929. a. Hind 1 kr. 40 s.

Juhan Lang. Andmeid ja sihtjooni kes- ning kutsekoolide võrgu korraldamiseks Tartus. Tartu linna koolivalitsuse kirjastus, Tartus, 1928. a.

Suomen Kasvatusopillisen Yhdistyksen Aikakauskirja. Toimetaja Ralf Saxén. Helsinki 1928. a.

Zsigmond Móricz. Mudakuld. Ungari keelest tõlkinud A. Murakin. Looduse Krooniline Romaan nr. 1. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 1 kr.

Joseph Conrad. Duell. L. U. B. nr. 53. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 25 s.

Anatole France. Önnesärk. L. U. B. nr. 52. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1928. a. Hind 25 s.

Prosper Mérimée. Tamango. L. U. B. nr. 54. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 25 s.

V. Krõmov. Harakiri maalt. L. U. B. nr. 55. K. o.-ü. „Loodus“, 1929. a. Hind 25 s.

Guy de Maupassant. Nülitud käsi. L. U. B. nr. 56. K. o.-ü. „Loodus“, 1929. a. Hind 25 s.

K. Vanék. Vahva sõduri Švejki seiklused sõjavangina Venes. XV. L. U. B. nr. 57. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 25 s.

K. Vanék. Vahva sõduri Švejki seiklused sõjavangina Venes. XVI. L. U. B. nr. 58. K. o.-ü. „Loodus“, Tartus, 1929. a. Hind 25 s.

Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, Rataskaevu tän. 22. Tel. 14-63.

Vastutav toimetaja: *Ernst Martinson.*

Väljaandja: *Eesti Õpetajate Liit.*

Üheski koolis ja avalikus raamatukogus ei tohi puududa Eesti Õpetajate Liidu hääd **noorsoo raamatud.**

NOORUSMAA JUTUKIRJASTIK.

Nr. 1.	<i>Ch. Dickens:</i> Kilk koldel	Hind 100 s.
Nr. 2.	<i>Jack London:</i> Põlev laev	„ 25 „
Nr. 3.	<i>K. Hänninen:</i> Jäämere kangelane	„ 100 „
Nr. 4.	<i>J. Parijõgi:</i> Laevapoisi päevilt	„ 100 „
Nr. 5.	<i>A. Conan Doyle:</i> Kuidas brigader tap- pis rebase	„ 25 „
Nr. 6.	<i>A. Conan Doyle:</i> Kuidas brigader pääs- tis sõjaväe	„ 25 „
Nr. 7.	<i>A. Conan Doyle:</i> Kuidas brigader val- lutas Saragossa	„ 25 „
Nr. 8.	<i>A. Conan Doyle:</i> Lugu üheksast preisi ratsaväelasest	„ 25 „
Nr. 9.	<i>A. Conan Doyle:</i> Brigaderi viimne seiklus	„ 25 „
Nr. 10.	<i>Anna Brigader:</i> Pöialpoiss	„ 50 „
Nr. 11.	<i>Jack London:</i> Pagan Otoo	„ 25 „
Nr. 12.	<i>A. Chamisso:</i> Peeter Šlemiil	„ 50 „
Nr. 13.	<i>Anni Swan:</i> Olli elukool	„ 150 „

NOORUSMAA EUROOPA KIRJASTIK.

Nr. 1.	<i>M. Laarman:</i> Tizian	Hind 25 s.
Nr. 2.	<i>M. Laarman:</i> Rembrandt	„ 25 „
Nr. 3.	<i>E. Martinson:</i> Beethoven	„ 50 „

Noorusmaa endisi aastakäike

on veel saada ja nende hind on (kerges köites):

1926. aastakäik	I pool	1 kr.
	II „	2 „
1927. aastakäik	I „	2 „
	II „	2 „
1928. aastakäik	2 kr. 50 s.

**Noorusmaa aastakäigud pakuvad rikka-
likku materjali kõlblusõpetuse tundideks.**

LADU: Tallinna, Rataskaevu 22, Telef. 14-63.